



Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

⁴⁰
Ph. Pr.
1671

R

4^o Ph R 100

Schwarz

Gil.

Sur nat. et gen.

R



CHRISTIANI GOTL. SCHVVARZII

COM. PAL. CAES. ET IN ACAD. ALTOR. PROF. PVBL.

S T L L O G E

PROBLEMATVM
IVRIS NATVRAE ET GENTIVM
DISQVIVISIONIBVS ACADEMICIS
ANTEHAC EXPOSITORVM

QVAE

RATIONIBVS COMPROBANTVR ET EXEMPLIS
ATQVE AVCTORITATE CELEBRIORVM IVRIS
NATVRAE DOCTORVM ILLUSTRANTVR.

A. S. R. clō 1ō cxxxviii.

ALTORFII NORICORVM
TYPIS ET IMPENSIS IODOCI GVIL. KOHLESII
ACAD. TYPOGR.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

CHRISTIANVS GOTL. SCHVVARZIVS

S. D.

LECTORI BENEVOLO.



*Ccipe, BENEVOLE LECTOR, Syllogen
xxxxii Problematum Iuris Naturae
et Gentium; quae diuersis tempori-
bus Disquisitioni Academicae in circu-
lo disputantium exposui. Ea unice ad usum studio-
sae Iuuentutis fuere comparata, ut haec haberet, ubi,
sine magno apparatu, ingenii et iudicii facultatem
identidem disputando exerceret, confirmaretque.
Argumenta, quae in medium attuli, neque nimis
sterili, neque nimis diffusa, opera, a me pertra-
ctata esse, puto. Posteriora cum primis Problemata
non raro exemplis ex historia petitis illustravi. Sed
ipsius instituti rationem ex primo, quod his Proble-
matibus praemiseram, antelocio haud difficulter
cognosces. Longe plura huius generis Problemata
proponere constitueram; sed aliorum argumentor-
um illustrandorum occasio, et quaedam quasi ne-
cessitas, subinde me interpellauit. Interim aequi bo-
nique facies hanc Syllogen, quam Typographus, me
tantum non inuito, nunc exhibet. Vale. Scribebam
Altorsii Norimbergensium, A. S. R. clō lō cc xxxviii.*

) (2

INDEX.

INDEX
PROBLEMATVM
IVRIS NATVRAE ET GENTIVM
HAC SYLLOGE COMPREHENSORVM

ET

NOVEM DISQVIVISIONIBVS ACADEMICIS A GENEROS.
 NOBILISSIMISQVE DOMINIS RESPONDENTIBVS
 ANTEHAC VENTILATORVM.

DISQVIVISIO I, A. 1722.

DEFENDENTE

IOHANNE MAVRITIO FICHTNERO, ALTORFINO:

- PROBL. I. *An genuinum Legum naturalium Principium sit: Naturae cuiusuis rei esse conuenienter uiuendum? pag. 3.*
- II. *Quid sentiendum de illo principio: Facienda esse, quae uitam hominum reddant diuturnam et maxime felicem; at uitanda, quae uitam reddant infelicem, et mortem accelerent? pag. 8.*
- III. *An Iuris naturae strictè sic dicti genuinum principium sit: Omne, quod pacem externam societatis humanae necessario et directe turbat, atque impedit; illud esse uirandum? pag. 10.*
- III. *An detur Ius Gentium a Iure Naturae distinctum? pag. 14.*

DISQVIVISIO II,

DEFENDENTE

IOHANNE CHRISTOPHORO KRESS

A KRESSENSTEIN.

- PROBL. V. *An sufficiens et adaequatum Iuris Naturae principium sit: Socialiter esse uiuendum? pag. 17.*

VI. *An*

- VI. *An ius naturae non probabiles tantum, sed et certas, tradat veritates; adeoque omnino etiam admittat demonstrationem? pag. 21.*
- VII. *An finis iuris naturae, in suo genere ultimus, solo huius vitae temporariaeque felicitatis ambitu contineatur; an uero intendat etiam, quaerendamque moneat, aeternam felicitatem? pag. 25.*
- VIII. *An homines religione naturali, ceterarumque legum naturalium obseruantia, aeternam salutem consequantur? pag. 28.*
- VIII. *An iuris naturae doctrina proprie pertineat ad philosophiam? pag. 31.*

DISQVISITIO III, A. 1723

DEPENDENTE

ANDREA GOETZIO, NORIMBERGENSI.

- PROBL. X. *An leges naturales sine proprie dictae leges? pag. 33.*
- XI. *An detur, idque ex lumine naturae cognosci possit, uerum DEI in homines imperium? pag. 39.*
- XII. *An dentur etiam Leges naturae permittentes, et quae earum sit efficacia? pag. 41.*
- XIII. *An leges naturales sint immutabiles? pag. 46.*

DISQVISITIO III, A. 1726.

DEPENDENTE

CAROLO ALEXANDRO GRVNDHERRO

AB ALTENTHANN.

- PROB. XIII. *An leges diuinae forenses Iudaeorum adhuc obligent Christianos? pag. 49.*
- XV. *An ius naturae cadat in animantia bruta, et his hominibusque sit commune? pag. 52.*
- XVI. *An leges ciuiles etiam obligent conscientiam ciuium? pag. 57.*

XVII. *An furti poena capitalis, legibus civilibus sancita, sit iniusta? pag. 61.*

XVIII. *An potentia, uirtusque maior, per se afferant ius imperandi aliis, adeoque sint iustae causae, ob quas aliquis subiectionem et obsequium ab aliis exigere possit? pag. 63.*

DISQUISITIO V,

DEFENDE NTE

VVOLFANGO ANDREA MERKELIO, NORIMBERGENSI.

PROB. XVIII. *An uoluntaria subiectio, et mutuus imperantis atque subiectorum consensus, sit unica iusta Imperii causa? pag. 65.*

XX. *An maiestas imperantibus immediate conferatur a DEO? pag. 66.*

XXI. *An causa et origo potestatis atque imperii parentum in liberos naturali ratione proxime existat et cognoscatur ex generatione et educatione? pag. 70.*

XXII. *An consensus deuictorum necessario requiratur ad producendum asserendumque ius uictoris in hostes iuste deuictos, eorumque res occupatas? pag. 73.*

XXIII. *An $\pi\rho\omicron\upsilon\alpha\iota\sigma\iota\varsigma$ sit fundamentum eius imputationis, qua factum refertur ad facientem, siue auctorem, tanquam ad causam? pag. 76.*

XXIII. *An fundamentum imputationis moralis, qua ius auctoris applicatur ad factum, factoque tribuitur moralis bonitas, uel prauitas; iustitia, uel iniustitia; sit conuenientia et disconuenientia actionis cum lege? pag. 78.*

XXV. *An fundamentum imputationis meritoriae, qua scilicet meriti in cuiusuis facti, eiusque auctoris, aestimatur, sit pars sanctionalis legis? pag. 79.*

DIS-



DISQVISITIO VI, A. 1727.

DEFENDENTE

CAROLO CHRISTOPHORO OELHAFEN

DE SCHOELLENBACH ET EISMANNBERG.

- PROB. XXVI. *An bellum punitivum, idque iustum, detur inter gentes liberas? siue, an sit iusta belli causa, si populi hominesque extranei, nobisque haud subiecti, male agant, et peccata contra ius naturae admittant, quibus quidem nos, nostrique ciues, et foederati, non laedantur? pag. 81.*
- XXVII. *An fas fuerit, Americanos, propagandae Christianae religionis causa, bello prosequi? pag. 85.*
- XXVIII. *An denegatio transitus per alienum territorium sit iusta belli causa? pag. 88.*
- XXVIII. *An ius stapulae et neccigalium repugnet Iuri naturae et gentium, ac, si exigatur, aliis populis iustam praebet belli causam? pag. 92.*
- XXX. *An matrimonium denegatum causam iustam bello praebet? pag. 95.*

DISQVISITIO VII, A. 1728.

DEFENDENTE

IOH. SIGISMUNDO MOERLIO,

NORIMBERGENSI.

- PROB. XXXI. *Quodnam sit uerum fundamentum praerogatiuae ac praecedentiae inter gentes liberas, earumque imperantes? pag. 97.*
- XXXII. *An illico pro iniuria habendum, armisque uindicandum sit, si quis populus uni alterius populo illud ius in suo deneges, quod aliis externis promiscue concedat? pag. 100.*
- XXXIII. *An Monopolia aduersentur Iuri naturae et gentium? pag. 101.*

XXXIII. *An*

- XXXIII. *An uiolenta uitae nostrae defensio saltem sit licita, nec praecepta? pag. 104.*
- XXXV. *An archithalassus, et classarii, sint auloxeues, si, mandato superiorum obstricti, in pulucrem tormentarium nauis suae ignem iniiciant, ne ueniant in potestatem hostium? pag. 107.*
- XXXVI. *An sint auloxeues habendi, qui, capitis a Iudice condemnati, latam mortis sententiam, iussu magistratus sui, ad euitandam acerbio rem poenam, ipsi exequuntur? pag. 110.*

DISQVISITIO VIII, A. 1730.

DEFENDENTE

VVOLFANGO ALBERTO SPISIO,

NORIMBERGENSI.

- PROB. XXXVII. *An imprudentia et error paciscentis, in quo sua ipse culpa uersatur, pactum reddat irritum? p. 113.*
- XXXVIII. *An pacta metu extorta sint seruanda? pag. 119.*
- XXXVIII. *An fides etiam haereticis, et profanae religionis hominibus populisque, sit seruanda? pag. 126.*

DISQVISITIO VIII, A. 1731.

DEFENDENTE

VOLCMARO DANIELE STOERIO,

NORIMBERGENSI.

- PROB. XXXX. *An fides rebellibus data sit seruanda? pag. 133.*
- XXXI. *An ad iustitiam contractuum permutatoriorum, siue onerosorum, lege naturali necessaria sit aequalitas pretii, et rei atque operae? pag. 137.*
- XXXII. *An usurae repugnent Iuri naturae? pag. 146.*



Q. D. B. V.

AD disquirendum proponere constitui quaedam *Institutio ratio.*
PROBLEMATATA IVRIS NATVRAE ET GEN-
TIVM. *Nullas hic novas, aut praedictas,*
promitto sententias. Simpliciter maxime amo sectorque,
cum primis in morum doctrina, cuius praeceptiones verae
non ab ingenio arbitrioque hominum dependent. Tota
huius instituti ratio non ad alicuius doctrinae uendita-
tionem, sed ad usum studiosae iuventutis, comparata est.
Huic suggeruntur argumenta, de quibus pro more Academico
facili opera disputare possit. Quae si aliquando obuia et
facilia, neque satis deducta, uidebuntur; eo certe ualent,
ut, qui ingenii sui iudiciumque experimentum facere uelint,
non rerum difficultate, sumptuumque faciendorum rationi-
bus, ab honestis conatibus deterreantur; sed ipsa etiam
exercitii facilitate ad maiora feliciter audenda praepa-
rentur. Sententias, quas disquisitioni subiicio, non ap-
pello Problematata, nisi latiori notione; quoniam non
omnes sunt generis eiusdem. Cuiusuis Problematatis the-
sin primo breuibus uerbis propono, adiecta aliquando
eius expositione; deinde singulis rationes quasdam et pro-
bandi argumenta addo; ut hoc etiam modo intelligant bu-
ius disciplinae cultores, nihil se recte scire, neque animo sa-
tis

tis firmo agere posse, nisi cuius rationem queant reddere. In hoc enim homo doctus potissimum differt a rudi literarumque experte, ut ille eius, quam cognouit, ueritatis certa simul principia et rationes intelligat; hic uero uel nullas, uel exteriores tantum leuesque, nouerit causas. Equidem non omnia, quibus propositas sententias stabilire conor, argumenta eiusdem ponderis sunt ac ualoris; at neque omnium ingeniorum eadem est conditio. Alia non acquiescunt, nisi interioribus et reconditis rationibus conuincantur; alia capiuntur facilius, si rem illustraueris magis, quam demonstraueris. Sed et annotabo scriptores quosdam, tum qui idem nobiscum sentiunt, tum quorum sententia a nobis aliena esse uideatur; ut disputaturi in utramque partem ueluti indices quosdam auctorum huius doctrinae in promptu habeant, a quibus amplius instruantur. Qua in re sequor exemplum uirorum de hac disciplina bene meritorum. Rationes dubiorum decidendorum nolo ex instituto adiiicere, ne iis, in quorum gratiam haec problemata exhibentur, differendi materiam quasi praeripiam. Ordinem problematum proponendorum eum praecipue sequi uisum est, quem compendium quoddam Iuris Naturae, in quo illustrando antehac uersatus sum, mihi forte suppeditauit; nisi quod quaedam de principiis iuris naturae primo loco proferam. Haec, ad reddendas excusandasque instituti rationes, breuibus praemonenda duxi.

PRO-

PROBLEMA I.



Ultimum et genuinum Philosophiae
de legibus naturalibus principium
est: NATVRAE CUIVSVIS REI
CONVENIENTER VIVENDVM.

An genuinum Legum naturalium principium sit: naturae cuiusvis rei esse conuenienter uiuendum?

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Quamuis non absolute necesse sit, ut quaeramus ultimum idque unicum principium doctrinae moralis, iurisque uniuersalis, h. e. propositionem, siue legem naturalem generalissimam, ex qua ceterae leges naturales omnes, tanquam conclusiones et consuetaria, deducantur; cum etiam ex secundariis et *subordinatis principiis* ueritates morales cognoscantur, totque *particularia principia* habeantur, quot sunt in *disciplinis theoreticis* uera iudicia de natura earum rerum, circa quas humanae actiones uersantur: nihilominus tamen id ad eruditionem et *methodum acroamaticam* certo modo facit, nec parum utilitatis aliquando habet. Neque uero necesse est, ut cum DN. BVDDEO, *Philos. Pract. P. II, cap. IV, sect. I, § 22*, negemus, tale principium haberi constituique posse. Id enim satis indicat *ordo* uniuersalis et *ordo*, quo omnia in hoc uniuerso apte coniunguntur: dummodo cognitarum linguarum eiusmodi uerba semper existant, quae *ordo* istam uniuersalem, eiusque ideam, satis luculenter expriment.

OBSERV. II. Dum de Iurisprudentiae naturalis principio disputatur, nomen hoc non una ratione solet accipi. *Iurisprudentia* enim *naturalis* primum *generalis notione* non est, nisi *prudencia leges diuinas, hominum felicitatem intendentes, ex contempla-*

A 2

templatione naturae rerum indagandi, explicandi, et ad actiones humanas applicandi. Quo ampliori ambitu, Iurisprudentia naturalis complectitur, quicquid alias in uniuersa Philosophia morali, de pio, honesto, iusto, et decore, ex lumine naturae praecipitur; neque ueteres Philosophi Iurisprudentiam naturalem a Philosophia morali aliam diuersamque nouerunt. Et MELANCHTHON, sub initium *Elementorum doctrinae moralis*, p. 3, recte dixit: *totam Philosophiam moralem non esse, nisi explicationem legum naturalium.* Deinde Iurisprudentia naturalis *speciali notione* non omnes leges naturales exponit; sed eas tantum, quae ad uitam hominum sociale, non solum iuste, sed etiam honeste decoreque, degendam pertinent, ut homo utile membrum societatis humanae esse queat, et tum aliorum felicitatem magis prouehat, quam impediatur, tum ex uita sociali sibi ipsi subsidia comparet tranquille feliciterque uiuendi. Qua ratione PVFENDORFIUS, et alii, qui hunc in primis secuti sunt, Iurisprudentiam naturalem tractarunt. Conf. et VINC. PLACCIUS, in *Prolegom. ad Accessiones Iuris Naturae.* Denique, quae IURISPRUDENTIA NATURALIS *specialissima notione* dicatur, infra in *expositione Problematum III* commonstrabitur. Nos in praesenti *Problemate* loquimur de Iurisprudentia naturali generatim et latius sic dicta; quam, maioris discriminis causa, *Philosophiam de legibus naturalibus* appellamus.

OBSERV. III. Equidem non nescimus, huic principio a non nullis obiici solere obscuritatem; uerum id non in se obscurum est, sed ob imbecillitatem cognoscentium; cum in primis *ideae uniuersales*, quae per principium aliquod generalissimum exprimi debent, saepe a minus exercitatis haud adeo facile capiuntur. Credimus uero, ubi diligens explicatio accesserit, hoc ipsum principium tam euidentem fieri posse, ut de eius ueritate nemo iure dubitauerit. NATURAE uero uocabulum, (quod alias ambiguum est, uti praeter alios B. STURMIVS noster in

in *Disputatione de Idolo Naturae* animaduertit,) nobis hoc loco ampliori notione acceptum notat ac comprehendit id omne, quod naturali ratione sciri potest de *essentia*, de *attributis* et *accidentibus quibuscunque*, de *caussis*, de *uiribus* et *effectibus*, de *ordine*, et de *sine* eorum *entium* atque *obiectorum*, quae *influent* in actiones morales, et circa quae actiones nostrae uersantur. Quae si quis non capit intelligitque, is uidetur Ius naturae non a prima origine repetere, nec summas legum naturalium rationes reddere posse. Quo igitur accuratior et plenior adest cognitio rerum naturalium, circa quas uersantur actiones humanae; eo perfectior adest poterit scientia legum naturalium. Vnde iam olim quidam recte dixit: *ex bona Physica fieri bonam Ethicam*. CONVENIENTIA autem illa, de qua loquimur, consistit in directione, et naturali relatione ac proportione uitae nostrae, siue actionum nostrarum moralium, cum natura rerum.

PROBATVR sententia nostra :

- I, Quia nulla lex uere naturalis afferri potest, quae quidem ex lumine naturae sit demonstranda, quin ex hac regula postremo probari queat. Et, si qua lex naturalis afferatur, quae nullo modo per hanc regulam ex contemplatione naturae rerum possit deduci, illa uel falsa foret, uel, si uera fuerit, aut pro *ueritate indemonstrabili* haberi deberet, quae nequeat a priori per rationem demonstrari, ac tantum singulari perceptione et interna quadam euidencia moralique criterio apprehendatur; aut certe non ad philosophiam de legibus naturalibus, sed uel ad humanas, uel ad diuinitus reuelatas leges, pertineret. Quemadmodum uero ex hac generalissima regula proxime fluunt et illae generales praeceptiones: *mala esse fugienda; bona esse expetenda; maiora bona minoribus esse praefenda*: ita ex his ceterae regulae uitae humanae et sic dictae leges naturales

turales omnes suo ordine et gradu deriuari possunt : quarum aliae dici solent REGVLAE IVSTI ; aliae, REGVLAE HONESTI ; aliae, REGVLAE PRVDENTIAE POLITICAE ET DECORI EXTERNI ; quae singulae, uti postea monebimus, certis disciplinarum limitibus circumscribi possunt.

II, Quia, nisi ultimae rationes officiorum et iurium nostrorum ad hoc principium, et per illud, ad ipsam naturam rerum, referantur, nos haud satis certi esse possumus, utrum reuera detur ius aliquod naturale, legesue eae, quas naturales appellamus, a natura sint constitutae; an ad alias disciplinas pertineant; an denique forte in sola opinione et consuetudine hominum sint fundatae?

III, Quia hoc est ultimum caput omnis ueritatis doctrinaeque moralis, quae ex ratione cognoscitur; quod quidem non eget ulteriore probatione; sed, dummodo naturas rerum recte perceperimus, eo ipso tam facile intelligemus, quomodo iis conuenienter congruenterque uiuendum; quam facile etiam tenerrimi pueri, in rebus naturalibus, u. gr. cognito asserere, ferro, aut lapide, intelligunt, his non conuenire, ut comedantur. Atque adeo et nos in praesenti non tam ueritatem, quam usum huius principii, comprobatum imus.

IIII, Quia hoc principium quasi uinculum est, quod disciplinas theoreticas, in quibus naturae rerum inuestigantur, cum practicis pulcherrime connectit, illarumque usum praestantissimum declarat: ultra quod principium si quis progredi uelit, is non poterit non in ipsas disciplinas theoreticas dilabi. Quae de re iam uberius mentem nostram exposuimus, tum in *Programmate*, quod A. MDCCCX orationi de Philosophia ueterum Germanorum praemisimus; tum in *Epistola gratulatoria*, quam adiecimus *Ethicae Hagendornianae*.

V, Quia

V, Quia alia principia, aut non uera sunt, adeoque nec in principis moralis doctrinae haberi merentur; aut, si uera sunt, plerumque non sunt, nisi secundaria ac *subordinata*, et quae per hoc nostrum principium adhuc probari demonstrarique debent.

CONSENTIUNT: *ex antiquis nominatim STOICI, qui frequentissime praeceperunt, naturae conuenienter uiuendum esse: dummodo hoc principium luculentius explicassent, aut naturam DEI et rerum conditarum rectius introspeXissent, ne, dum u. gr. homines natura diuina praeditos et particulas DEI esse crediderunt, maiora, quam humana, officia ab iis exegissent. Nihilominus huc pertinet egregius locus Chryssippi, Philosophi Stoici, quem PLVTARCHVS, in Libro de contradictionibus Stoicorum, Graecis uerbis refert. Non aliter, inquit, uel magis proprie perueniri potest ad explicationem bonorum ac malorum, uirtutum, felicitatis; quam si initium ducatur a communi natura et mundi gubernatione. Ab his enim arcessenda est de bonis et malis disputatio; cum non sit ullum aliud melius principium, aut relatio, neque aliam ob rem naturae consideratio adhibeatur, quam ad discrimen bonorum et malorum constituendum. Quem Chryssippi locum luculenta disputatione quondam illustrauit B. Georg. Alb. Hagendornius, de Moralibus Chryssippeis e rerum natura petitis; quae disputatione Ethicae tripartitae eiusdem Auctoris iam est adiecta. Imo, huc etiam pertinet, quod CICERO, Libro III de Finibus bonorum et malorum, scribit. Physicae, inquit, non sine causa tributus est honos; propterea, quod, qui conuenienter naturae uicturus sit, ei proficiscendum est ab omni mundo et eius procuratione. Nec uero potest quisquam de bonis et malis uere iudicare, nisi omni cognita ratione naturae et uitae etiam Deorum, et utrum conueniat, nec ne, natura hominis cum uniuersa? E recentioribus DAV. MEVIUS, ICtus, in Nucleo Iuris Naturae et Gentium, idem principium agno-*

agnovit, sed non satis evidenter deduxit, explicauitque. Adde, si vis, IO. GEORG. VVACHTERVM, in Originibus Iuris naturalis, itemque Auctorem Anonymum *Libelli menstrui*, qui inscribitur ECLECTICVS, Parte III, p. 189, seqq. et P. V, in Praefatione.

DISSENTIUNT: generatim fere omnes ii, qui in tradendis doctrinae moralis ac iurisprudentialis uniuersalis systematibus alia principia commendant; quamuis in probanda sua doctrina nolentes uolentes saepe necesse habeant sese ad nostrum principium referre. Nominatim uero hoc reicit B. EPHRAIM GERHARDVS, in *Delineat. Iuris Natur.* Lib. I, cap. IX, §. 65.

PROBLEMA II.

Quid sentiendum de illo principio: facienda esse, quae hominem felicem reddant, etc.

NON errant, qui pro norma uniuersali actionum humanarum, et *fundamentali propositione* Iuris naturae late sic dicti, hoc principium habent: FACIENDA ESSE, QVAE VITAM HOMINVM REDDVNT ET MAXIME DIUTVRNAM ET FELICISSIMAM; AT EVITANDA, QVAE VITAM REDDVNT INFELICEM, ET MORTEM ACCELERANT.

E K Θ E Σ I Σ.

Quemadmodum alias iam constat, generalia quaedam principia haud aegre inter se posse conciliari; ita non dubitamus, quin et hoc, quod modo proposuimus, cum superiori queat componi. Imo alterum ab altero adiuuari quasi et illustrari circumscribique posse, nobis persuasum habemus. Interim probatio officiorum nostrorum ex hoc ipso principio mihi ita differre uidetur a probatione ex superiori principio, quod NATVRAE CONVENIENTER VIVENDVM iniungit; uti *demonstratio*, quae fit a posteriori, differt ab ea, quae fieri solet a priori. Sic, e. g. si contem-
plor

plor naturam diuinam, et in ea DEI bonitatem, potentiam, maiestatem, ceteraque attributa et opera, deprehendo, ac praeterea confero naturam et conditionem ipsorum hominum; pronissima ratione, et ueluti *a priori*, hinc demonstrare licet, nihil conuenientius esse naturae diuinae humanaeque, quam ut DEVS AB HOMINIBVS COLATVR. Quod si uero cultus diuini necessitatem ex eo assero uindicoque, quoniam eius neglectus impediret felicitatem hominis; argumentatione tantum ab effectu, et uelut a posteriori, utor: quae ipsa tamen argumentandi ratio non prorsus insuper habenda; quoniam effectus saepe sunt quasi *sensibiliores*, adeoque ad percipiendum multis quodammodo faciliores.

PROBATVR:

Quia, cum omnes leges naturales morumque praecipitationes felicitatem hominis intendant, eae etiam ad hoc ipsum principium referri possunt; dummodo felicitas hominis satis luculenter et recte explicetur.

CONSENTIUNT, et probant hoc principium: DN. THOMASIVS, in *Fundamentis Iuris Nat. et Gent. Lib. I, cap. VI, §. 21, et seqq.* ubi eam uitam hominum uocat felicissimam, quae et maximam laudem mereatur, et suauissime transigatur, et omnium rerum gaudeat sufficientia. B. EPHR. GERHARDVS, in *Delincat. Iur. natur. Lib. I, cap. 7, §. 32 et 33*, alique plures. Neque multum hinc abit sententia DN. VVOLFII, in *Vernünfftigen Gedancken von der Menschen Thun und Lassen, P. I, cap. I, §. 12*, ubi hoc axioma generale proponit: *Thue, vvas dich und deinen, oder andrer, Zustand vollkommen machet; unterlaß, vvas ihn unvollkommen machet.*

DISSENTIUNT generatim, qui alia legum naturalium demonstrandarum principia prima praefereunt. Vid. HOCHSTETTERVS, in *Collegio Pusendorfiano, pag. 159*, qui putat, in hoc proposito principio, *fructum et effectum officiorum socialium substitui causae, sine medio.*

B

PRO-

PROBLEMA III.

Quodnam
sit genui-
num princi-
pium Iuris
Naturae
strictius se-
dicti?

IURIS NATURAE strictius sic dicti genuinum summumque principium est: OMNE, QVOD PACEM EXTERNAM SOCIETATIS HVMANAE NECES- SARIO ET DIRECTE TURBAT ATQVE IMPEDIT, ILLVD ESSE VITANDVM. Ex quo proxime consequitur: *Illud, quod pacem externam neces- sario conseruat, esse faciendum; et, quod ean- dem neque necessario turbat, neque necessario conseruat, illud, respectu aliorum hominum, no- bis dici posse licitum.*

E K Θ E Σ I Σ.

Ingens sane numerus est *specialium legum naturalium*, quae ad felicitatem generis humani prouehendam comparatae sunt, et quae ex contemplatione naturae rerum elici demonstrarique possunt; quibus uniuersis satis accurate explicandis cum unica disciplina uix sufficere uideretur, uiri quidam eruditi omnes illas leges naturales, siue regulas uitae humanae ex lumine naturae cognoscendas, in certas classes dispescere, easque ipsas classes peculiarium disciplinarum cancellis ueluti circumscribere, coeperunt, eo potissimum consilio, ut non tantum in singulis par- tibus illustrandis facilius feliciusque elaborari possit; sed etiam ut iurium officiorumque gradus sic apertius a se inuicem discer- nantur. Atque adeo ex his eas uitae humanae regulas leges- que naturales, quae officia hominum ad externam tranquillita- tem maxime necessaria dirigunt, et sine quibus nulla societas humana constare; ac ne externa quidem pax haberi queat, uo- cant REGVLAS IVSTI, easque in peculiari disciplina, quam IURIS NATURAE stricte sic dictum appellant, pertractandas cen- sent;

sent; quo nimirum, quasi uno complexu comprehendantur eae leges naturales, quibus homines adhuc plane rudes et nullam uirtute imbuti ad societatem debeant informari, et ex quibus fluant non solum officia maxime necessaria, quae uel ab inuitis hominibus exigere liceat; sed etiam uera et perfecta iura, quae nobis uindicare, et in statu naturali ui belloque aduersus alios recte tueri, possimus. Qualia officia qui obseruant, satis quidem facere dicuntur IURI NATVRAE restrictius sic dicto; h. e. hi, quantum in se est, pacem externam quidem sectantur, neque alii homines habent, qui tunc de iniuria sibi illata recte queri possint; nequiquam tamen explent omnes leges diuinas ex lumine naturae cognoscendas; sed tantum e perpetuo bello et ueluti e *statu bestiali* egredi, et ad maiora officia praestanda, quae reliquis legibus praescribuntur, quodammodo praeparari incipiunt, ne scilicet *ad uitam cum aliis agendam, uirtutemque comparandam*, plane inepti inutilesque existant. Sed praeter istas *regulas iuris strictius sic dicti* dantur etiam REGVLAE HONESTI, h. e. eiusmodi leges naturales, quae faciunt ad maiorem hominis perfectionem felicitatemque, et inprimis ad eius animi tranquillitatem; quam classem legum naturalium ad philosophiam *moralium* restrictius dictam, quam et *Ethicam* uocant, referri uolunt; imo et partem earum, quae nominatim cultum DEI respiciunt, sub nomine REGVLARVM PIETATIS, in Theologia naturali exponi iubent. Ex harum legum obseruatione officia perfectiora existunt, quae nisi ab hominibus iam magis emendatis proficisci non possunt. Praeterea datur classis legum naturalium, quae per se non exigunt officia uel ad externam, uel ad internam tranquillitatem obtinendam absolute necessaria; interim tamen per modum *consiliorum* ostendunt, quomodo iuribus nostris felicius uti, et inprimis *actiones licitas*, h. e. eas, quae nulla classe legum naturalium paullo ante indicatarum uel praecipiantur, uel uetantur, ad maiorem utilitatem commoditatemque dirigere, queamus. Cuius generis leges naturales laxius sic

dictas, non male, ni fallor, REGVLAS PRVDENTIAE POLITICAE ET DECORI EXTERNI appellare possumus. Neque enim necesse esse puto, etiam peculiare *regulas decori interni* statuere; cum haec a *regulis honesti* parum utili luculentae ratione dirimantur. Quemadmodum uero singulis his recensitis classibus legum naturalium, doctrinae causa, peculiaria quaedam principia, quae nihilominus postremo ex CONVENIENTIA NATVRAE comprobentur, praefiniri queunt; ita persuasi sumus, illud, quod in hoc PROBLEMA III proposuimus, optimum luculentissimumque esse principium earum singularium legum naturalium, quae IVRE NATVRAE ET GENTIUM *καὶ ἐξῆς* sic dicto comprehenduntur. Quod principium etiam affirmante sententia ita posse efferi, iam alii animaduertentur: IVS SVVM CVIQVE ESSE TRIBVENDVM, i. e. neminem in usu eius, quod ei competit, esse turbandum.

PROBATVR:

I, Quia ille, qui sciens et prudens temereque turbat pacem externam, profus abutitur natura humana, a DEO ad pacem ordinata, eamque intra et extra se perpetuis turbis et periculis exponit, seque indignum reddit, cum quo alii socialiter uiuant, et cuius felicitas adiuuetur. Igitur omnino illud principium, quod *externam pacem non turbandam* inculcat, ea maxime officia exigit, quae ad socialem uitam absolute sunt necessaria, et sine quibus nefasimus quidem felicitatis humanae gradus haberi potest, h. e. quae IVRIS NATVRAE angustius sic dicti nomine comprehenduntur.

II, Quia hoc ipsum principium, uti uerissimum, ita et planissimum intellectuque facillimum est; ex quo scilicet pronissima ratione sequitur, ALIOS NON ESSE LAEDENDOS, ET PACTA ESSE SERVANDA; quia nemo non uidet, haud posse fieri, quin pax externa maxime turbetur impediaturque, ubi temere laedantur alii, fidesque data non seruetur. Haec uero secundaria praecepta sunt ueluti columnae, quibus totum *systema* IVRIS NATVRAE ET GENTIUM *καὶ ἐξῆς* sic appellati inniuntur.

III, Quia

III, Quia hoc ipsum principium omnino regulas iuris stricti omnium luculentissime discernendas ostendit a *regulis honesti et prudentiae politicae*. Etenim, quamuis et hae utique hominem instruant officiis paci externae colendae mirifice inferuentibus; hae tamen non per se exigunt, sed magis supponunt, officia illa absolute necessaria; quoniam ulterius progrediuntur; et contra illi saltem externe tranquilli pacatique uiuere possunt, qui non perfecta uirtute et prudentia sunt ornat.

CONSENTIUNT; DN. GUNDLINGIUS, qui, in *III Parte Viae ad ueritatem, IVS NATURAE* stricte sic dictum certis limitibus circumscripsit, et luculentissime exposuit, ac uel hoc nomine de hac eximia eruditionis humanae parte optime meritus est. Item B. EPHR. GERHARDVS, in *Delineat. Iuris Natur. Lib. I, cap. VIII*.

DISSENTIIT quodammodo DN. THOMASIVS, in *Fundamentis I. N. et G. Lib. I, cap. VII, §. XVIII et XLII*. qui quamuis opera nunquam satis laudanda ad regulas uitae accuratius discernendas uel primus aditum aliis aperuerit; attamen, cum omnibus REGVLIS IVSTI, quae in Iure naturae angustiore notione sic dicto explicantur, cognoscendis, demonstrandisque, hoc principium destinauerit: QVOD TIBI NON VIS FIERI, ALTERI NE FECERIS; a sententia proposta fere recedit. Etenim, quamuis illud *axioma* omnino faciat ad illustranda praecepta moralia; attamen, quod dubium pace utri illustri proposuerim, magis uniuerse eius generis homines officii certo admonet, et uelut *κατὰ ἀνάγκην* conuincit, quorum uoluntas iam est emendata, aut qui ex aliis regulis iam scire possunt, an reuera illud iniustum sit, quod sibi nolunt fieri ab aliis; quam illos, quorum uoluntas nondum est emendata, et qui primum incipiunt instrui officiis ad pacem externam maxime necessariis. Tunc enim fieri poterit, ut hi, nisi ex alia regula cognoscant, quid reuera bonum iustumque sit, hoc axiomate abusi, pro uoluntate sua adhuc corrupta hinc existiment, nihil alteri ad explendas eius cupiditates denegandum esse, quod sibi ad similes cupiditates explendas denegari ipsi nollent, aut aegre ferent. Taceo, quod utique ex hoc *axiomate* non solae regulae

lae iuris stricti, sed etiam alius generis praecepta, elici possint, dum, e. g. uideo, me non debere aliis denegare officia humanitatis, (quae tamen alias proprie ad regulas iuris stricti non pertinent,) quia eadem nec mihi denegari uelim.

PROBLEMA III.

An detur
Ius Gen-
tium a Iure
Naturae di-
uersum?

IUS GENTIVM, aut ex libera gentium uoluntate introductum, aut alias a Iure Naturae genere distinctum diuersumque, quod reuera omnes gentes obliget, non datur.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

Nomini *Iuris Gentium* uariae res subiiciuntur: id quod maxime ex negligentia et ignorantia scriptorum, itemque ex studio gentium, factis suis praetextum quaerentium, euenisse credibile est. Recte enim IO. FRID. HORNIVS, in *Polit. Architect. de Ciuitate, Lib. II, cap. VIII, n. XI, p. 481*, animaduertit, non raro usu uenire, ut in rebus difficilioribus inuestigandis, quasi redimendi temporis causa, uel compendio certo, ad Ius gentium recurratur; sed, hoc uulgari effugio, aut praetextu, in omnes casus comparato, plurima inexplorata relinqui: quoties difficilioris alicuius iuris ueritas demonstranda sit, *iuris gentium* allegari, eiusque adspectu, interdum superstitiosa credulitate percelli animos, ut curiosiori perscrutatione superfedeant, et uisa interim pro compertis acceptent. Quod sicut prima facie pronam apertamque causarum cognitionem prae se fert, ambitiosaque pollicetur; ita in progressu, ubi connexio et consonantia iurum, ut ultima primis respondeant, quaeritur; inextricabiles difficultates, et conclusiones confusae, aut aduersae inuicem consecutiones, incondito partu solent produci. Quae obseruatio non est nullius momenti. Interim, si plures uocis *iuris gentium* significationes uelut ad certa genera referre uelimus; notandum est, (1) aliquando *Ius gentium* simpliciter, tanquam *synonymon* pro *Iure naturae* dici; cuiusmodi exempla iam alii ex Cicerone, Seneca, Quinctiliano, Lactantio, antiquis Iurisconsultis, aliisque, collegerunt. (2) aliquando *Ius gentium* non quidem simpliciter pro toto iure naturae dici, sed quatenus eius leges peculiariter ad integras gentes earum-

earumque actiones diiudicandas accommodantur, adeo, ut hinc intelligamus, dari etiam inter gentes liberas, haud secus ac inter singulos homines, mutua tum iuris stricti, tum humanitatis, officia, quorum illa ad continendum nexum externamque tranquillitatem gentium absolute necessaria sint; haec praeterea commoditatem utilitatemque mutuam magis prouehant. Qua notione leges Iuris naturae ad integras gentes et respublicas accommodatae recte *Ius gentium* appellantur; quale *Ius gentium* non tanquam diuersum iuris genus, sed tantummodo tanquam pars et peculiare caput, ab integro *systemate* Iuris naturae differt. Neque tamen, propter usum et excellentiam eiusmodi legum, inconueniens aut inutile fuerit, Leges istas Iuris naturae ad totas gentes accommodandas seorsum considerare, et apto ordine proponere, magisque illustrare, ita quidem, ut non omnia huc trahantur, quae Ius naturae praecipit, aut interdicit; sed in quantum id regit actus publicos, qui mutuam inter gentes habent relationem. Denique (3) obseruare licet, nomine iuris gentium non nullos aliquid designare uoluisse, quod non quidem sit ipsum ius naturae, neque eius pars; sed aliud quid a iure naturae diuersum, quod nihilominus omnes gentes obliget. Varias autem huius nominis significationes diligenter annotarunt, exemplisque illustrarunt: HERTIVS, *T. I Opusc. in Dissert. de Lytro, sect. I, §. 6, 7, et seqq.* et THOMASIVS, in *Iurisprud. diuin. L. I, c. II, §. 103.*

PROBATVR:

I, Quia, si detur Ius gentium ab hominibus constitutum, quo omnes quidem gentes in uniuersum obligentur; id debuisset uel a summo quodam imperante proficisci, qui omnibus gentibus imperaret, uel libero gentium consensu certisque pactis constitui. Atqui non datur in his terris communis imperans, qui omnes gentes imperio regat, iisque peculiare ius praescribat; dum gentes liberae in statu naturali constitutae inter se pares sunt, neque inter homines superiorem alium extra se agnoscunt, cuius imperio sint subiectae. Adhaec neque pactum quoddam uniuersale, de iure certo, quo omnes gentes in perpetuum obstringerentur, unquam est initum. Quae de re eximius locus extat apud XENOPHONEM, *Lib. III memorab. Socrat. p. 637*: ibi enim Socrates et Hipias

pias sic colloquuntur: *An uero, mi Hippia, quasdam non scriptas leges esse nosti? Eas, ait, quae ubiuis locorum eodem modo obseruantur. Haec dicere potes, ait, ab hominibus esse conditas? Quomodo possim, inquit? cum homines uniuersi conuenire non possint, nec eodem sermone utantur. Quosnam igitur, ait, leges has condidisse arbitraris? Equidem, ait, has leges hominibus a DEO ferri existimo; et cetera. Specialibus autem paucarum gentium pactis non omnes obligantur. Et haec ipsa pacta proprie non sunt leges; neque per se, sed sola ui legis naturalis, pacificantes obligant.*

II, Quia nullae leges a iure naturae diuersae ostendi possunt, quibus reuera omnes gentes obstringantur.

III, Quia alia exempla, quae praeter ea, quorum rationes ex principiis Iuris naturae euidenter deduci possunt, uulgo ad Ius gentium solent referri, nullam ueram uim obligandi ex se habent, adeoque nec ius proprie dictum constituunt; dum uel ad *ius civile plurium gentium* pertinent, quod, docente ipso GROTIUS, *Lib. II de I. B. et P. cap. 3, §. 5, et Proleg. §. 53*, ex aliorum imitatione, aut fortuito, receptum est, adeoque pro arbitrio gentium tolli potest; uel spectant ad *mores et consuetudines*, quae non, uti in ciuili statu, sic inter gentes liberas, ubi haud communis imperans est, per se in ius proprie dictum eualescunt, et a quibus recedere, repugnat quidem aliquando decoro, non uero Iuri naturae; uel denique referuntur ad *pacta specialia*, de quibus modo dixi.

CONSENTIUNT: HOBBSIUS, *de Ciu. cap. xiiii*, qui diuisit legem naturalem in *naturalem hominum, et naturalem ciuitatum, sive societatum*: utriusque praecepta eadem esse dixit; sed quia ciuitates institutae induant *proprietates personales*, leges naturales, applicatas totis ciuitatibus, ait dici *Ius Gentium*. POTTO PUFENDORFIUS, *de Iure Nat. Lib. II, cap. III, §. 22*. THOMASIUS, in *Iurispr. diuin. Lib. I, cap. 2, §. 104, seqq.* SCHARROCKIUS, *de officiis secundum Ius naturae, cap. X* BOECLERUS, *ad Grotium, Lib. I, cap. I, §. 14*. MERTIUS, in *Dissert. de Lytro, sect. I*, pluresque alii.

DISSENTIUNT: GROTIUS, *de Iure B. et P. Lib. I, cap. I, §. 14*, et uarii commentatores, qui eum tuentur. SELDENUS, *Lib. VI, cap. XI*. MERIUS, in *Nucleo I. N. et G. Inspectione V*. RACHELIUS, in *Dissert. de Iure Gentium*, BECHMANNUS, in *Meditationibus politicis, cap. 2*. DN. VVAGNER, in *Iuris Nat. et Gent. Libro Elementario, Part. II, cap. I*; cui *Ius gentium dicitur lex hypothetica, naturali analoga, homines obligans, quatenus domini, uel non domini sunt*. GROENINGIUS, in *Bibliotheca Iuris Gentium*; itemque multi alii, qui libros de *Iure Gentium* ex Instituto ediderunt; quos citatos uidere licet a SYDRO, in *bibliotheca Iuris Nat. §. L*.

PROBLEMA V.

SOCIALITER VIVENDVM ESSE, uerum quidem, at non sufficiens et *adaequatum*, Iuris naturae principium est.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Postquam de finibus Iuris naturae regundis, certoque cognoscendarum legum naturalium principio certatim agi coepit; non pauci *studium et custodiam socialitatis* amplexi sunt, et hinc, uelut ex genuino et uniuersali principio, omnia Iuris naturae praecepta deducenda existimarunt, nihil, nisi quod hinc probari possit, ad Ius naturae referri debere opinati. Tribuitur hæc sententia iam ueteribus **STOICIS**, item ex Patribus ecclesiasticis, **AVGVSTINO** et **AMBROSIO**; sed bene monuit **DN. GRIBNERVS**, loco paullo post citando, licet facile concedendum sit, istos socialitatis studium commendasse et sedulo urisse; non posse tamen probari, eosdem hanc ipsam socialitatem pro unico Iuris naturae principio habuisse. Quod itidem de **CICERONE** etiam sentiendum est. Quamuis enim hic in libris suis de *Legibus* et de *Officiis* socialitatis custodiam frequentissime inculcarit, neque poenitendas hinc elicuerit conclusiones; eum tamen nequiquam ex sola socialitate omnes leges naturales deducendas existimasse, prae aliis uel ille locus *Lib. I de Legib. cap. V*, argumento esse potest, ubi de origine et fonte iuris uniuersi agens ostendit, uidendum esse, *quid sit homini tributum natura, quantam uim rerum optimarum mens humana contineat, cuius muneris colendi efficiendique causa nati et in lucem editi simus, quae sit coniunctio hominum, quae naturalis societas inter ipsos: his enim explicatis*, inquit, **FONS LEGVM ET IVRIS inueniri potest**. Sic idem, *Lib. V de Finibus: Intrandum est*, inquit, *in rerum naturam, et peritus, quid ea postulet,*

An sufficiens Iuris naturae principium sit, socialiter esse uiuendum?

C

perui-

peruidendum. De sententia recentiorum quorundam infra dicemus.

OBSERV. II. Notio societatis sine explicatione potest esse ambigua. Cicero eam aliquando adeo dilatat, ut etiam ad conjunctionem hominum cum DEO referat. *Lib. I de Leg. cap. 7.* Vnde etiam HOCHSTETTERVS, in *Collegio Pufendorf. p. 160*, sic argumentatus est: *Quicquid prouebit socialitatem diuinam humanamque; id iuris naturae praeceptum est.* Saepissime tantum de societate hominum dicitur. Sed et tunc sine definitione incertum, utrum societas uniuersi generis humani, an singulorum ciuitatum, intelligenda? Taceo, alia esse, quae necessario ad tuendam societatem requirantur; alia, quae eam tantum commodiorem reddant; ut adeo socialitatis praecepto regulae iusti decorique naturalis misceri possint. Possunt tamen ista, praemissa explicatione et definitione, praemoneri. Vt plurimum praeceptum de colenda socialitate latius de totius humani generis societate accipitur; atque ita, quod quidam uiri docti iam recte monuerunt, nominatim PUFENDORFVS, socialitatis nomine, *uirtutem, ius, prudentiamque*, complexus est. Tunc uero socialitatis praeceptum latius quidem est, quam ut *solas regulas iuris stricti* comprehendat; at angustius omnino, quam ut *omnes uirtutis et prudentiae regulas*, quarum etiam in societate usus esse possit, pariter perspicueque ex se suppeditet.

OBSERV. III. Si quis uero existimet, in Iure naturae non debere alia iura et officia explicari, nisi quae alios homines spectent; concedi quidem potest, hoc respectu plurima eius generis officia ad socialitatem posse referri. At enim uero tunc cauendum est, ne per quandam abusionem homines eo inducantur, ut opinentur, eiusmodi officia et iura non simul etiam ex aliis respectibus diuinae humanaeque naturae posse confirmari, aut nihil plane aliud per leges naturales ex lumine rationis inuestigandas hominibus uel praecipi, uel uetari, nisi quod ex socialitatis

tatis

tatis humanae consideratione possit cognosci. Certe plures omnino leges naturales, et plura per lumen rationis cum praecepta, tum uetita, possunt intelligi; etiamsi aliqui illarum ceterarum legum doctrinam non ad Ius naturae, sed ad alias disciplinas philosophicas, quocunque nomine appellandas, referre uelint. Atque adeo, si quid iudicare possum, talia omnino ad abusum huius principii pertinent, qualia e. g. in DN. IAC. FRID. LVDOVICI *Delineatione historiae Iuris diuini* leguntur: *posito uidelicet semel et demonstrato, socialitatem esse principium uerum, euidens, et adaequatam, Iuris naturae; cordate exinde inferri posse, haec omnia, (nempe incestum, scortationem, et alia huius generis infanda mala,) IVRE NATURAE PERMISSA ESSE; quia socialitatem per se et directo non turbent; adeoque eorum prohibitionem solum ex iure diuino positivo repeti debere.* Et si enim uel maxime ponamus, huiusmodi rerum turpitudinem non posse ex sola lege socialitatis cognosci, demonstrarique; non tamen existimandum est, nullas plane alias rationes, legesque naturales, etiam ex lumine naturae indagari posse, quibus foeditas illa cognoscatur? Qua de re alia occasione plura disseremus.

PROBATVR:

I, Quia socialitas tantum unica est *affectio et qualitas* naturae humanae, quae quidem uera est, et multorum officiorum iuriumque cognoscendorum rationes suppeditat; ab ea uero uniuersum Ius naturae suspendere uelle, praeter rationem foret. Multo enim plura tum in diuina, tum in humana, aliarumque rerum creaturarum natura, per lumen rationis animaduertuntur; quorum contemplatio non solum ipsam socialitatis legem magis explicat et confirmat; sed aliis quoque officiis, ad quae adeo a natura obligantur homines, comprobandis recte inseruire potest. Sic et bene ait CICERO, *Lib. I de natura Deorum: Haud scio, an pietate*

C 2

aduer-

aduersus Deum sublata, fides etiam et societas humani generis et una excellentissima uirtus, iustitia, tollatur?

- II, Quia etiam extra societatem humanam homo ad bene recteque agendum obligatus est, et, sublata omni societate hominum, uirtutes et officia multa manent; quorum adeo ratio omnino aliunde, quam ex solius socialitatis consideratione, est repetenda. Sic, nullum dubium est, quia Adamus etiam legibus naturalibus ad certa officia fuerit obligatus, etiamsi nullos adhuc homines socios circa se haberit; et certum est, homines in solitudine uiuentes, et quibus omnis spes ad societatem redeundi adempta est, posse ex aliis etiam rationibus, et non ex solo respectu aliorum, colligere, quid agere, quidque omittere, debeant.
- III, Quia, si socialitas esset unicum et ultimum fundamentum omnium officiorum nostrorum, quae ex lumine naturae praestare debemus; tunc sequeretur, amorem erga alios homines (qui per socialitatem praecipitur,) ordine inuerso, debere regulam et fundamentum esse amoris et officiorum, quae etiam Deo et nobis ipsis debeamus.
- IIII, Quia, quamuis generatim ex socialitate quaedam utilitas quidamque nexus quorundam officiorum etiam DEO nobisque ipsis debitorum potest ostendi; ipsa tamen modus et ratio illorum officiorum praestandorum non potest, nisi ex ulteriori contemplatione naturae diuinae humanaeque, demonstrari.

CONSENTIUNT: ERICVS MAVRITIVS, *de Principiis iuris publici Germanici, cap. III, §. 32*; IO. NICOL. HERTIVS, in *Disput. de socialitate, primo Iuris naturae principio, Sect. II, §. 7, quae nunc in Tomo I eius opusculorum extat.* DN. THOMASIVS, in *Fundamentis Iuris Naturae, Lib. I, cap. VI, §. 19*; SAM. COCCHEIVS, *de Principio Iuris Nat. P. I, Quaest. III.* GOTL. GER. TITIVS, *obseru. 79 et 88 ad Pufend. Libell. de O. H. et C.* DN. MICH.

HENR.

HENR. GRIBNERVS, *de Principiis Iurisprud. natur. Proleg. cap. III, §. XI.* ZENTGRAVIUS, in *Originibus I. N. controu. V*, et alii, qui Pufendorffium refutarunt, quamquam alii aliis principiis rationibusque inducti.

DISSENTIUNT: PUFENDORFFIUS, *Lib. I de Offic. H. et C. cap. III, §. 9 et 13*; item in *Praefatione ad maius opus de I. N. et G.* et alibi passim: quamquam idem, *Lib. II de I. N. cap. III, §. 13*, socialitatem eatenus pro *principio I. N. sufficiente et adaequato* habere uideri uelit, quatenus non sit ullum praeceptum Iuris naturae, *alios homines spectans*, cuius ratio non ultimo inde petatur. DN. THOMASIVS, in *Iurisprud. diuina, Lib. I, cap. 6, p. 140, et seqq.* DN. IAC. FRID. LVDOVICI, in *delineatione historiae Iuris diuini, A. 1701 edita, §. 72 et 103.* IMM. VVEBER, in *notis ad Pufend. de Off. H. et C. Lib. I, cap. III, §. 3. et in Dissertatione de Lege naturali.* IOACH. HENR. SIBRANDVS, in *Dissert. de princip. Iuris natur.* HENR. LVDO. VVERNER, in *Disput. de euidencia ac certitudine demonstrat. moral. §. XI.*

PROBLEMA VI.

Ius naturae non probabiles tantum, sed et certas, tradit ueritates; adeoque omnino etiam admittit DEMONSTRATIONEM.

An Ius naturae etiam admittat demonstrationem?

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Bene monuit Pufendorffius, non parum nouisse nobilissimis disciplinis moralibus, quod inolita dudum plebrosque eruditos tenuerit opinio, eas non niti, nisi lubrico ancipitique fundamento. Quapropter, quantum fieri potest, tollenda est dubitatio e tam praestanti necessariaque parte eruditionis humanae: uindicanda magis magisque ei est sua certa auctoritas, demonstrandique ratio; et inuestigandae sunt certae ui-

C 3

uendi

uendi rationes, quas in rebus expetendis fugiendisque constanti animo sequamur. Et certe, si non tam facile est, nouas inuenire leges naturales, facilius tamen forte fieri potest, ut plures et euidentiores legum naturalium demonstrandarum comprobandarumque inueniantur rationes. Ex qua parte negandum non est, iurisprudentiam naturalem adhuc magis posse excoli. Sic, quamuis hae ipsae disquisitiones proxime comparatae sint ad exercitium Academicum, haud secus, ac ipsae disputationes theologicae, eaque Academicae; non tamen dubitamus, quin DEO fauente fieri possit, ut, qui exoptatissimus huius instituti fructus erit, bonae mentes hinc etiam occasionem capiant eo diligentius rationes actionum suarum excutiendi, ut, quicquid agant, eo certiore ratione, eoque firmiore animo, agere assuescant.

OBSERV. II. *Demonstrare* autem nihil aliud est, quam rerum propositarum certam et necessariam ueritatem e certis principiis, tanquam e suis causis, indubitato cognoscendam, secundum argumentandi leges, deducere. Cuiusmodi demonstratio non tantum aliquando fit *apud* et *immediate*, ex principiis primis; sed saepius etiam *impud* et *mediate*, per plura ratiocinia, ita tamen, ut omnium rationes absque interruptione inter se cohaerere et ad prima principia recte referri debeant.

OBSERV. III. Neque uero modus intelligendi comprobandique ueritates morales ubique est idem, Vti enim alias omnis ueritas uel certo uera est, de qua cum ratione dubitare non possumus; uel probabilis, cuius non adeo necessariae et euidentes rationes patent: ita et legum naturalium aliae certo uerae sunt; aliae uerisimiles. Quarundam enim legum naturalium euidentior apparet ratio necessitasque; quarundam adhuc saltem uerisimilior. Sic, in Iure naturae stricte sic dicto, ob *regularum iusti* simplicitatem et apertum nexum cum natura humana ad pacem et tranquillitatem diuinitus ordinata, ut plurimum facilius clariorque haberi potest demonstratio. Ad euidentem

dentem *regularum honesti* comprobationem saepe diligentior inuestigatio, uisque mentis exercitatio requiritur: inprimis autem in *politicis*, ubi *regulae prudentiae* applicandae sunt ad actiones humanas, etsi non semper, haud raro tamen, probabilibus dyntaxat rationibus et coniecturis est indulgendum; quia id, quod licitum permixtumque est (in quo genere actionum humanarum dirigendo maxime uersatur prudentia politica) quandoque omitti, quandoque fieri, magis expedit.

OBSERV. IIII. Praeterea multarum regularum moralium ueritatem facilius planiusque ipsi nos percipimus, ita, ut in iis cognoscendis mens nostra facile sine haesitatione acquiescat; quam aliis demonstrare ualemus. Huc fortasse referri possint eae ueritates et leges morales, quas nonnulli statuunt dicuntque *indemonstrabiles*, quae nimirum singulari perceptione et interna quadam euidencia moralique criterio apprehendi dicuntur, neque amplius demonstrari possunt, aut certe non copiosa indigent demonstratione. Quam tamen controuersiam in praesens non explicandam suscipimus; sed id interea saltem monemus, sedulo cauendum esse, ne pro ueritate *indemonstrabili* quoduis *phantasma* et uisum arripiamus. Imo, quemadmodum ne ad mathematicas quidem demonstrationes facile capiendas omnium ingenia aequae sunt idonea; ita etiam in indagandis reddendisque rerum moralium rationibus alii aliis sunt feliciores. Si qua uero remanet obscuritas, ea non tam in ipsa rerum natura a DEO constituta certoque ordinata, quam in imbecillitate hominum cognoscentium, est quaerenda.

PROBATVR:

- I, Quia haec doctrina non solum tractat *subiecti* loco actiones morales, de quibus certa *attributa* et *affectiones*, e. g. iustitia et iniuria, demonstrantur; sed etiam uera et uniuersalia tradit principia, quae per expositionem causarum, effectuum, et aliorum argumentandi fontium, tum uerisimilem,

similem, cum aliquando necessarium, cum conclusionibus nexum, habent.

II, Quia Ius naturæ complectitur leges in ipsa natura rerum fundatas, et aliquando cum natura humana necessario et euidenter connexas, adeoque per suas causas ita demonstrandas, ut, nisi ab eo, qui ratione sua abutatur, serio negari non possint.

III, Quia, licet in doctrina morali, non, uti in mathematicis, numerorum notae, uariae figurae, lineae, radii, aliaque instrumenta, quae facilius in sensu incurrunt, adhiberi possint; ipsa tamen nomina et definitiones, quibus exprimuntur res morales, ueluti uice huiusmodi characterum instrumentorumque funguntur, ipsique demonstrationi inserviunt.

CONSENTIUNT: NICOL. HEMMINGIUS, in *libello de lege naturae apodictica methodo concinnata, VVittembergae A. 1564 edito*; PVENDORFIUS, de *Iurè naturae, Lib. I, cap. 2.* CONRINGIUS, in *Introduct. in Polit. Arist. itemque de prudentia civili, cap. 8*; HERTIUS, in *Iurisprudencia uniuersali, Sect. I, §. 19.* DN. GVDLINGIUS, in *Via ad ueritatem, P. II, p. 8.* DN. BVDEVS, in *Dissert. de Scepticismo morali, §. 12 et 16*; ERH. VVEIGELIUS, in *Analyfi Aristotelica ex Euclide restituta*; GEORG. PASCHIVS, de *uariis modis moralia tradendi, cap. VI, §. 13, p. 499*; IO. PHILIPP. PALTHENIUS, in *Dissert. de demonstracione morali, Gryphiswaldae habita.*

DISSENTIUNT: non solum *Pyrrhonicis, Cyrenaicis, ceterisque*, qui iusti iniustique rationes in natura fundatas olim negarunt; sed etiam alii, qui morales disciplinas demonstratione destitui putarunt: quibus praeiuisse censetur ARISTOTELES, *Lib. I Ethic. ad Nicom. cap. 1*; quamquam excusetur a RACHELIO, in *Examine probabilissimi Iesuitici, p. 33*, et a IO. BVRC. MAIO, Prof. Kilon. in disputatione: *an Aristoteles doctrinae moralis demonstratio-*

strationem statuerit in incerto? Interim ARISTOTELICI plerumque denegarunt disciplinis moralibus demonstrationem; quos secutus uidetur GROTIUS, *de I. B. et P. Lib. II, cap. 23, §. 1.* In primis uero notandus est recens auctor anonymus *Dubiorum Iuris naturae ad Generosissimum Dominum***; strenuus certe *scepticus*: cuius libellus Duaci A. MDCCCXVIII impressus inscribitur.

PROBLEMA VII.

Finis Iuris naturae in suo genere ultimus non solo huius uitae temporariaeque felicitatis ambitu continetur; sed intendit etiam, quaerendamque monet, aeternam felicitatem.

An finis Iuris naturae etiam aeternam felicitatem intendat?

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Omnino operae pretium est, scire, quis uerus finis sit Iuris naturae. Finis enim certe primum quoddam caput est in moderandis diiudicandisque actionibus moralibus. Et recte ait CICERO, *Lib. I de Finibus, cap. 4, nihil in uita tantopere quaerendum, quam quid sit finis, quid extremum, quid ultimum*; quo sint omnia bene uiuendi recteque faciendi consilia referenda; quid sequatur natura, ut summum ex rebus expetendis; quid fugiat, ut extremum malorum. Conf. CICERO, *Lib. I de Off. cap. 2.*

OBSERV. II. Quemadmodum alias unius rei plures esse possunt fines; ita facile admittimus, plures etiam dari legum naturalium fines. Sic *proximus finis* omnium legum naturalium est, ut hinc hominum uita existat naturae conueniens, h. e. pro uario respectu, *pia, iusta, honesta, prudens*. Sed et *remotior finis* legum naturalium uariis est. Etenim *regularum iusti et decori finis* *ἀμωος*, siue *immediatus*, est pax et tranquillitas externa commoditasque huius uitae; quia tanta DEI bonitas est,

D

ut

ut uelit homines etiam externe feliciter uiuere. *Regularum pii & honesti finis diuinos*, siue *immediatus*, est tranquillitas interna mentis nostrae et laeta conscientia. Neutrius tamen generis regularum finis adeo ab altero est seiunctus, ut non *χωριστον* aliquam ac *relationem* ad se inuicem habeant: adeo pulchro nexu inter se cohaerent leges naturales, earumque fines. Etenim, quamuis tunc, cum secundum *regulas iuris* neminem laedimus, fidemque datam seruamus; aut secundum *regulas prudentiae politicae*, nullius iure uiolato, commodis fortunisque nostris consulimus; id maxime, et *diuinos*, assequamur, ut, quantum in nobis est, pacate cum aliis, commodeque, uiuamus; non tamen tunc interna tranquillitas mentis nostrae hinc prorsus est excludenda: quoniam certe et ille tranquillam sibi mentem laetamque conscientiam promittere nequit, qui, uiolatis iustitiae regulis, temere laedit alios, neque fidem datam tuetur. Non secus et illa ipsa interna mentis tranquillitas, quae *regulis pietatis et honestatis diuinos* intenditur, non excludit externam pacem et tranquillitatem; quoniam etiam ad hanc colendam prouehendamque ii omnium sunt aptissimi, qui uera pietate ueraque honestate sunt instructi. Imo, harum denique omnium regularum finis in suo genere ultimus eatenus certe dici haberique debet perennis et aeterna felicitas; quatenus huius nemo certus esse potest, qui sciens prudensque leges naturales uiolat, DEIque uoluntati aduersatur. Etiam si uero id etiam ponamus, nos per solum lumen naturae non posse, nisi probabilibus quibusdam argumentis coniecturisque, assequi statum futurae felicitatis, aut immortalitatem animae nostrae; tamen etiam ex ipsis huius generis rationibus cognosci et magis indagari potest aliqua felicitas; et ad hunc finem animaduertendum sufficit etiam qualiscunque generalis cognitio status aeternae felicitatis. Tandem, quomodo et communis ille simpliciterque ultimus finis, nempe gloria et honor DEI, tanquam auctoris naturae legumque naturalium, in omni genere harum legum attendi debeat, facile apparet.

OBSERV.

OBSERV. III. Potest uero ad hoc Problema rectius intelligendum etiam illa distinctio notari, quam alia fere occasione attulit, in *Dissert. prooem. Iurispr. diu. §. 49*, DN. THOMASIVS. *Notamus*, inquit, *phrasin, quod DEVS intendat in lege finem aliquem, dupliciter dici: primo, ut sermo sit de eiusmodi intentione, quae simul legem, ut medium finis consequendi suppeditat; deinde, ut intelligatur de intentione tali, quae ita finem respicit, ut lex ipsa medium ipsum non suppeditet, sed saltem ad ipsum medium nos ducat.* Posterior notio nunc maxime locum habet, ubi de fine legum naturalium in suo genere ultimo differimus.

PROBATVR :

- I, Quia, si huius saltem uitae felicitas uniuerso iure naturae intertenderetur, magna pars pulcherrimorum officiorum intercideret, et ea frustra atque absque ratione inculcarentur. Non enim appareret, recte censente LEIBNIZIO, loco paullo post citando, cur aliquis, quia non alia meliora sperare possit, sua ipsius felicitate temporali superhabita, pro charitatibus, pro patria, pro republica, pro recto et iusto, discrimen fortunarum, dignitatum, uitaeque ipsius, subire debeat, si is quidem, euersis aliorum rebus, ipse sibi consulere, et in honore atque opulencia uitam agere, queat.
- II, Quia ne quidem felicitas et tranquillitas externa generis humani absque hoc primario fine satis obtineretur: cum nulla potentia aut prudentia humana satis ualeret homines continere in obsequio, si poenae aeternae metus & spes melioris uitae penitus cessaret.
- III, Quia ipse Apostolus Paullus, Act. XVII, 27, luminis naturalis finem ulterius, quam ad huius uitae felicitatem, extendit, dum docet, non ideo tantum DEVM per naturam sese suasque leges patefecisse, ut homines in huius uitae felicitate acquiescant; sed, ut etiam DEVM, ipsum summum bonum, maioris felicitatis causa quaerant.

III, Denique, quia absque hoc fine. *usus paedagogicus* legum naturalium nullus foret, quem eis tamen ipsa scriptura sacra tribuit: neque is uim suam posset exerere, si naturalis religio, quae insignem partem legum naturalium complectitur, nihil aliud respiceret, quam praesentis uitae tranquillitatem. Quod si enim leges naturales in illa ipsa huius uitae felicitate nos unice subsistere iuberent; quomodo infligarent hominem ad quaerendum DEVM, tanquam summum idque aeternum bonum?

CONSENTIUNT: b. STURMIVS, in *Theosophia, Cap. V, §. 7.* LEIBNIZIVS, in *Epistola de libro Pufendorfi de Off. H. et C.* quae extat in DN. IVSTI CHR. BOEHMERI *Programm. Grot. et Pufend. disput. praemissis*; item, *Tom. I des Bücher-Saals*; DN. BYDDEVS, *Parte II Philos. pract. Cap. I, §. XI, et in Theolog. morali, P. II, p. 478*; item in *Dissert. de pietate philosophica, §. XXXV VIII.*

DISSENTIUNT: GVIL. GROTIUS, in *Enchiridio Principiorum Iuris naturae, cap. III, §. 7.* PVFENDORFIUS, in *Praef. Libri de Off. H. et C. §. 8.* HERTIVS, in *Dissert. de Iurisprudencia uniuersali, Sect. I, §. 9.* DN. THOMASIVS, in *Iurisprud. diuina, Lib. I, cap. I, §. 163*; IO. LAVR. FLEISCHER, in *Institut. I. N. et G. p. 240*, et plures: nisi eos ita uelimus interpretari, ut ipsos non tam de fine intentionis, quam de consecutione, siue effectu Iuris naturae, loqui dicamus.

PROBLEMA VIII.

An homines religione naturali, ceterarumque legum naturalium obseruantia saluentur?

Quamuis philosophia de legibus naturalibus utique ultimo respiciat etiam alteram uitam, perennemque felicitatem; in hoc tamen statu hominum eum finem consequi non ualet; adeoque religione naturali, ceterarumque legum natu-

naturalium obseruantia, hominēs aeternam salutem non consequuntur.

E K Θ E Σ I Z.

OBSERV. I. Equidem propositi Problematis controuersia melius luculentiusque ex theologia, quam philosophia, potest decidi; propterea, quod homines lumine reuelationis destituti facile uideri sibi possunt inuenire rationes saltem uerisimiles, quibus inducti, immensam DEI bonitatem et misericordiam sibi ob ardens studium et obseruantiam legum diuinarum, earumque naturalium, quas unice cognouerant habuerantque, post hanc quoque uitam, praemia uirtutis, maioremque felicitatem, non denegaturum, falso credant: interim tamen eam ipsam sententiam hoc loco etiam expediendam duximus, ne id, quod in hoc problemate posuimus, superioris problematis sententiae aduersari uideatur. At omnis contradictio facile tollitur, si animaduertamus, *finem legum naturalium*, de quo antea disseruimus, posse distinctum esse ab *earundem effectu euentuque*, de quo nunc loquimur. Multarum rerum eximii sunt *finēs*; qui etsi, ob alias causas et impedimenta, *usum* et *effectum* actu ipso exerere nequeant; nihilo minus tamen istis rebus sui fines a DEO dati ordinatique uindicari recteque argui possunt. Quam rem luculenta similitudine illustrat DN. IO. HENR. MULLER, in *Dissert. de finibus hominis et naturae*, cap. 1, §. VIII. *Vbi lapillus aliquis, inquit, rotis horologii interueniat, ipsarumque conuolutionem impediatur, aut funiculus aliquis easdem implicatas teneat, usumque adeo et effectum ipsum sistat; artificis finem non minus ualide agnoscimus; quam ubi ipso actu rotas circumuolui cernamus.*

OBSERV. II. Dum uero tradimus, homines in hoc statu corrupto, non posse per legum naturalium cultum et obseruantiam,

tiam, aeternam felicitatem consequi ; neutiquam iis alios egregios usus effectusque, de quibus in *ἐξείρεσι* et probatione praecedentis Problematis non nihil inspersimus, denegamus. Imo, et haec ipsa *ultimi finis* consideratio in scientia legum naturalium non est superuacua. Ea enim, uti itidem ante innuimus, ad altius lumen quaerendum homines uelut manu ducit ; adeoque ex fine illo ultimo, ratione consecutionis et effectus, maxime adhuc superest *usus paedagogicus*, uti uocatur theologis. Deinde eiusdem ultimi finis consideratio egregie corroborat atque prouehit *finem secundarium*, nempe tranquillitatem et felicitatem huius uitae. Adhaec, etsi uita legibus naturalibus conueniens non aliquid *ἐνεργῶς*, siue *efficaciter*, conferat ad consequendam aeternam felicitatem ; confert tamen certo modo *συνεληκῶς*, et per *remotionem quorundam impedimentorum* ; quoniam, qui temere peruertit uiolatque leges naturales, is ne quidem dignus idoneusque est, qui minoris gradus felicitate, quae ad hanc uitam pertinet, perfruatur ; tantum abest, ut summam aeternamque felicitatem sibi polliceri queat.

PROBATVR :

- I, Quia sola ratio nescit ueram causam miseriae humanae, nec nouit peccatum originis ; quomodo igitur illud expiare ualeat ?
- II, Quia sola ratio modum uerum et certum reconciliandi DEI nescit.
- III, Quia, si homines uita solis legibus naturalibus conueniente potuissent saluari et ad aeternam felicitatem peruenire ; aut, si DEVS uoluisset, uel, salua iustitia sua, potuisset, peccatoribus peccata remittere sine ualida satisfactione ; non opus fuisset, ut filium suum dilectissimum in carnem misisset, eumque tot subiecisset cruciatibus.
- III, Quia non est in alio quoquam salus, nec aliud nomen, quam CHRISTI, sub coelo, quod datum inter homines,
per

per quod oporteat nos seruari. Act. Apost. III, 12. Conf. I Tim. II, 15. I Ioh. II, 11, et V, 11, 12; I Tim. I, 15. Ioh. XVIII, 3.

CONSENTIUNT, praeter ceteros, IO. MVSÆVS, in *Dissert. de luminis naturalis et ei innixae Theologiae naturalis insufficiencia ad salutem*; BVDDÆVS, in *Dissert. inaug. de religione naturali*; quae extat in eius *Parergis Historico-theologicis*. GE. ALBERT. HAGENDORNVS, in *Dissert. de Naturalismi spe specieque nulla, h. e. de philosophia in beando homine deficiente*.

DISSENTIUNT: non nulli ex Patribus ecclesiasticis, qui ante Pelagiana certamina securius loquentes tradiderunt, ante Christi aduentum Gentibus uerbo diuinitus reuelato destitutis philosophiam suffecisse; de quibus uideatur MART. CHEMNITIVS, in *Exam. Concil. Trid. P. I de Oper. Infid.* et IS. CASAVBONVS, in *Exercit. I ad Baronii Annales*. E recentioribus eo nomine PVCCIVS, LVDOVICVS VIVES, ERASMVS, ZVINGLIVS, et alii a b. GERHARDO, *Exeg. loc. II, §. 81*, aliisque, notantur. Inprimis uero hac est referendus PETRVS CHAVVINVS, in *Libro de religione naturali, Part. I, cap. VIII*; itemque EDOARDVS HERBERTVS DE CHERBVRY, *de religione Gentilium, p. 198 et 210*. Plures recenset IO. DICMANNVS, in *Dissert. de Naturalismo, cum aliorum, tum maxime Bodini, Kiloniae A. 1683 edita, et altero post anno Lipsiae recusa*.

PROBLEMA VIII.

IVRIS NATVRAE, etiam stricte dicti, doctrina proprie pertinet ad philosophiam, et est insignis pars disciplinae moralis.

An Ius naturae pertineat ad philosophiam?

PROBATVR:

I, Quia non utitur, nisi principiis rationis, quae in philosophia indagantur, et explicantur; atque eo ipso nomine maxime differt

differt a theologia, quae, si philosophiam non immiscet, praeceptiones sibi proprias tantum ex principio et lumine reuelationis deriuat; itemque differt a iurisprudencia ciuili, quae proprie iussa legislatoris in republica interpretatur.

II, Quia, sicuti tota philosophia moralis, recte monente MELANCHTHONE, reuera non est nisi explicatio legum naturalium; ita et iurisprudencia naturalis, in qua eae maxime leges naturales ex solo lumine cognoscendae traduntur, quae ad pacem externam socialemque uitam necessario colendam pertinent, non potest non pars esse philosophiae moralis.

CONSENTIUNT: HERM. CONRINGIUS, in *Tract. de prudentia ciuili*, p. 97, ubi inter alia ait: *Quid iuris sit naturalis uniuersi humani generis, desinit Ethicus*. GEORG. CALIXTUS, in *apparatu theologico*, p. 27. HENR. BOECLER, in *Praef. Comment. ad Op. Grot.* pag. 29, et seqq. IMMAN. VVEBER, *Aphor. II de habitu Iuris naturae ad disciplinam Christianorum*. ELIAS SILBERRADIUS, in *Miscellaneis moralibus Argentorati A. 1716 defensis*. Id quod nec dissimulauit ipse PVFENDORFIUS, in *dedicatione Libri de Off. H. et C.* ubi profitetur, se prima duntaxat *moralis philosophiae* rudimenta ex diffusiore opere excerpta in compendium misisse: quamquam et is, praeter necessitatem, non pauca ex iure ciuili in iurisprudenciam naturalem intulerit.

DISSENTIUNT: Auctor anonymus *dubiorum Iuris naturae*, cap. VIII, qui existimat, ius naturae a theologia morali distingui non posse; ex alio respectu DN. THOMASIVS, in *Iurisprud. diuina*, Lib. I, cap. I, §. 170, et Lib. I, cap. II, §. 136, item in *dissert. prooemiali*, §. 50, et alii, quamquam magis in *praxi*, quam *theoria*: licet ex historia Iuris naturae facile ostendi possit, cur acciderit, ut tam frequenter praeiudicia et scita aliarum disciplinarum in doctrinam iuris naturae irreperint, et identidem alicui confusio, aut obscuritati, aut aliis ambagibus, data fuerit occasio.

PROBLEMA X.

LEges naturales sunt proprie sic dictae leges.

*An leges
naturales
sint proprie
dictae le-
ges?*

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Etsi hoc Problema ad *λογομαχίαν* referri posse uideatur; propterea; quod uerisimile sit, omnem hanc quaestionem in uaria uocabuli **LEGIS** notione recte explicanda uersari; ad illustrandam tamen confirmandamque ueritatem non parum interest, ut huius caussae certas rationes teneamus. Haud equidem imus inficias, uim et potestatem nominis **LEGIS** esse multiplicem; sed attendendum censemus, quam id ueram principemque habeat significationem in doctrina morum? Sunt, qui putent, *nullam dari legem proprie dictam, nisi humanam*: propterea, quod sibi persuasum habent, strictiore et magis propria notione **LEGEM** tantum notare *iussum superioris, obligans externe homines subditos ad utilitatem iubentis*; cum e contrario morales ueritates ex lumine naturae cognoscendas saltem pro *consiliis, paternisque monitis*, habeant. Vid. B. Ephr. Gerhardus, in *Delineatione Iuris natur. Cap. IV, §. 44 et 66*. Sed praeterquam, quod non in uniuersum uerum est, in omnibus legibus humanis unice propriam legislatoris utilitatem respici; cum id forte magis de tyrannorum, quam iuste et benigne imperantium, legibus dici queat: tantum certe abest, ut notio **LEGIS**, etiam ex uulgari usu, primario et proprie ad *tyrannica et despotica* iussa restringi consueuerit, ut potius uel primum locum habeat in significandis sanctis iustisque, et iis cum diuinis, tum humanis, legibus. Taceo nunc, *legibus diuinis* maxime quidem procurari felicitatem generis humani; nihilominus tamen, a sancta religione alienum non est, existimare, iisdem etiam ultimo respici ipsius

E

DIVIINI

DIVINI NOMINIS GLORIAM ; quamvis non alia proprie sic dicta DEI utilitas inde quaeratur ; cum ipse sibi sufficiens sit ac supreme beatus. Quapropter sapienter in hoc argumento philosophatus est Alcibiades, qui, ubi cum Pericle differeret de natura iustarum legum, iussa *tyrannica* et *despotica*, eaque ab omni ratione aliena, ne quidem *legum* nomine digna habuit. Ita uero apud Xenophontem, *Libr. I Memorab. Socrat. p. m. 567*, quaerit Alcibiades ex Pericle : καὶ ἀνὶ ἄνευ νόμου κατὰ τῆς πόλεως γράψῃ τοῖς πολίταις, ἀ χρὴ ποιεῖν, καὶ ταῦτα νόμος ἔστί ; --- Εἶα δὲ ; καὶ ἀνομία τί ἐστίν, ὃ περιμύεις. i. e. *Iam si tyrannus etiam ciuitate potitus, quae ciuibus agenda sint, perscripserit ; num et ea lex sunt? --- Quomodo autem? Imo illegalitas est, i. e. uis et legum euersio.*

OBSERV. II. Aiunt praeterea nonnulli, qui dissentiunt, leges naturales esse ueritates morales, quae aequae possint cognosci, tanquam *geometricae* et aliae *theoreticae* ueritates, etiamsi auctor illarum uel ignoretur, uel non attendatur, adeoque neque tanquam iussa alicuius superioris respiciantur. Huc sigillatim refero ea, quae scripsit D. IO. GE. WAGNER, *Jur. Nat. et Gent. Libro Elementario, Halae edito, P. I, c. I, §. 18.* Apparet, inquit, quo sensu obligatio naturalis lex dicitur, et quomodo illa absque superiore oriri possit ; quod contra communem illam de termino pugnam assero. Quare etiam nulla amplius urget necessitas, ut ad euincendam uim legis naturalis DEVS in partes uocetur : cum demonstrationem asserre, et possibile, et magis decens sit. At, sic concedimus quidem, posse quasdam uiuendi rationes etiam ab impiis hominibus, et ipsis *Atheis*, ex lumine naturae colligi, adeo, ut exempli causa, etiam tunc, cum non pro eo, ac debeant, simul respiciant naturae humanae conditorem, auctoremque legum naturalium, ratiocinando tamen facile uideant, si quidem perpetuo indulgeant luxui, nec nisi fraudibus, uel uolentia-

lencia, peruertant iura aliorum, aut omni temeritate effrenati, in rapinis, in caede, omnique flagitiorum genere, uersentur, se non posse non in aliorum hominum odia incurrere, et multas grauesque huius uitae molestias atque calamitates sibi ipsis arcessere: uerum negamus, tales homines hoc modo tam uere pleneque cognoscere uim legum naturalium, quam plene uereque eae cognosci poterant, ac debebant. Tunc demum enim multo pleniore atque maiore cum pondere leges naturales permouere possunt animos hominum, si eas non ex solis commodis aut incommodis huius uitae, naturali ratione subsequitur, sed etiam ex auctoritate et sanctissima uoluntate summi Numinis, metiamur, ita, ut hinc metui miseriae naturalis, metus atque timor DEI iustissimi, iungatur, et uel hoc respectu praecipua uis obligandi flectendique animos ad obseruandas leges naturales existat. Quam in sententiam bene sapienterque differit Pufendorfius, *I. N. et G. Libr. II, cap. III, §. 20.* *Quaquam legum naturalium, inquit, utilitas per se longe sit manifestissima; illa tamen sola tam firmum animis hominum inducere uinculum non ualebat, quin ab istis discedi posset, si cui utilitatem eam negligere allubesceret, aut alia se uia utilitati suae magis consulere posse arbitraretur. — — . Igitur omnino statuendum est, obligationem legis naturalis esse ab ipso DEO creatore, qui homines, creaturas suas, ad istam obseruandam pro imperio adstrinxit. Atque hoc ipsum etiam ex lumine rationis demonstrari potest.*

PROBATVR:

I, Quia notio nominis LEGIS obligantis, strictius et nar' iſta-
 xiv sic dictae, qua dicitur esse *decretum, siue iussum,*
quo imperans sibi subiectum obligat ad aliquid agendum,
uel omittendum; utique etiam ad LEGES NATURALES
 accommodari potest. Neque enim hae duntaxat tan-

E 2

quam

quam ueritates morales simpliciter tales possunt intelligi; sed praeterea etiam earundem auctor, DEVS, ex lumine naturae potest cognosci, cuius iustum in homines est IMPERIVM, h. e. qui iustam habet et in uero legislatore requisitam potestatem et auctoritatem hominibus leges imponendi, et cuius imperio homines iustissima ratione sunt subiecti; id quod paullo post probabimus. Adhaec, non solum existit *interna*, ut uocatur, legum naturalium *obligatio*, quae ex cognitione et conscientia subsequenti mali uel boni naturalis subnascens, uoluntatem humanam ad agendum omittendumue inclinatur atque mouet: sed cum, DEO cognito, non possit non etiam cognosci eius iustitia, et potentia, quae metum iniicit mentibus humanis; itemque bonitas, quae spem excitat; hinc oritur et *obligatio externa*, quam affert spes boni et metus mali, quod quidem non sola ratione determinatum scimus, at ab arbitrio Numinis supremi dependere, et naturali multo maius esse, neque ulla astutia humana eludi posse, intelligimus. Cum enim uideamus, etiam iis hominibus populisque male agentibus, qui alias leges diuinas, nisi naturales, non habuerunt, eiusmodi calamitates atque mala diuinitus accidisse, quae *solum naturalem connexionem cum actibus uisiosis non habuerunt*; facile possumus intelligere, uiolatoribus legum naturalium, non naturales tantum poenas, quae ratiocinando intelliguntur; sed arbitrarias etiam, et extraordinarias quidem, iustitiae tamen et sapientiae diuinae non contrarias, a DEO legislatore esse propositas. Id quod cum primis exemplo eorum Populorum intelligimus, quos DEVS ob uiolatas leges suas naturales etiam poenae extraordinariae deuouerat, et Israelitis bello persequendos commiserat. Conf. Rom. I, v. 18 — 32. Ierem. I, 7. Actor. XXIX, 4.

II, Quia

II, Quia leges naturales non solum bonitati, sed etiam iustitiae et potentiae, DEI immortalis, conuenire intelliguntur; adeoque nec pro consiliis tantum paternisque monitis, sed etiam pro iussis supremi rerum Domini, homines sibi subiectos obligantis, haberi debent.

III, Quia, ut illustrandi argumenti causa id addamus, ipsi homines Pagani ualorem et uim praeceptorum naturalium, tanquam uerarum legum, ad imperium DEI retulerunt. Praeter innumera alia scriptorum loca liceat huc referre, quae Lactantius, *Lib. VI Diuinar. Institut. cap. 8*, ex Ciceronis *Libro III de Republica*, affert. *Est quidem, inquit, uera lex, recta ratio, naturae congruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna; quae uocet ad officium iubendo; uetando a fraude deterreat: quae tamen neque probos frustra iubet, aut uetat; nec improbos iubendo aut uetando mouet. Huic legi nec obrogari fas est; neque derogari ex hac aliquid licet; neque tota abrogari potest. Nec uero, aut per senatum, aut per populum, solui hac lege possumus. Neque est quaerendus explanator, aut interpret eius alius. Nec erit alia lex Romae; alia, Athenis; alia, nunc; alia, posthac; sed et omnes gentes, et omni tempore, una lex et sempiterna et immutabilis, continebit; unusque erit communis quasi magister et imperator omnium, DEVS. Ille, legis huius inuentor, disceptator, lator; cui qui non parebit, ipse se fugiet, ac naturam hominis aspernabitur; hoc ipso luet maximas poenas, etiam si cetera supplicia, quae putantur, effugerit.* Quid ni afferamus et illum luculentum locum Xenophontis, ex *Libr. IV Memorab. Socrat.* ubi Socratem fecit cum Hippia de Auctore legum naturalium differrentem? Ἀγράφως δὲ ἕνας οἶδα, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἢ Ἰππία, νόμος; τίς γ' ἐστὶ πάση, ἔφη, χώρα κα-

τὰ πάντα νομιζόμενος ἔχους ἀν εἶπαι, ἔφη, ὅτι οἱ ἀθρο-
 ποι αὐτὸς ἔθεντο; καὶ πῶς ἀν; ἔφη, οὔτε ἕτε συνέλθειν
 ἀπαντες ἀν δυνήθειν, ἕτε ὁμόφωνοί εἰσι. Τίνας ἔν, ἔφη,
 νομίζεις τεθεσκέσθαι τὰς νόμους τὰς; ἐγὼ μὲν, ἔφη, θεὸν
 οἶμαι τὰς νόμους τὰς τοῖς ἀνθρώποις θεῖναι. Καὶ γὰρ
 παρὰ πᾶσι ἀνθρώποις πρῶτον νομίζεται, τὸν θεὸν σέβειν.
 κ. τ. λ. h. e. *An uero quasdam, inquit Socrates, leges
 non scriptas dari nosti, mi Hippias? Eas, ait, quae ubi-
 nis locorum eodem modo obseruantur. Hasne dicere po-
 tes, ait, ab hominibus esse conditas? Qui possim? inquit;
 quum homines uniuersi conuenire non possint, nec eodem
 sermone utantur. Quosnam igitur, ait, leges has con-
 didisse arbitraris? Equidem, ait, has leges hominibus a
 DEO ferri existimo: nam et apud homines uniuersos hoc
 primum lege receptum est: Deum esse colendum. Sed
 nihil opus est, ex profanis scriptoribus colligere testimo-
 nia; cum et ipsae literae diuiniore huiusmodi dictami-
 nibus rationis id nomen attribuant, quo etiam leges pro-
 prie stricteque sic dictas similiter designant. Vid. Epist.
 ad Rom. Cap. II, u. 14. & 15.*

CONSENTIUNT: RIC. CUMBERLAND, *de Legibus na-
 turae, Cap. I, §. XI, p. 21.* PVFENDORFIVS, *de I. N. et G.
 Libr. II, cap. III, §. 20.* GISB. COCQVIVS, in *Anatome
 Hobbesianismi, p. 384.* DN. GVNDLINGIVS, *Part III Viae
 ad Veritatem, Cap. I, §. XXVI, seqq.* DN. BVDDIVS, in *Theo-
 logia morali, p. 499.* DAV. MEVIVS, in *Nucleo Iuris N. et G.
 Inspect. II, §. XV et XX.* ALB. RIPERVVS, in *Dissert. de Lege ac
 legibus diuinis, p. 102, seqq.* Laudatur et DN. PALTHENII,
 Prof. Gryphisuualdensis, disputatio anno 1704 habita, de *Quae-
 stione: An leges naturae sint proprie dictae Leges?* quam ue-
 ro uidere necdum nobis contigit.

DISSEN-

DISSENTIUNT: HOBBSIVS, *de Ciue, Cap. III, art. 33.* et in *Leuiathane, Cap. XV et XVI.* DN. THOMASIVS, in *Fundamentis Iuris Nat. in Cap. Proem: §. IX, seq. et Libr. I, cap. V, §. 34.* Conf. et *Obferuat. select. Halens. T. VI, Obferu. XXVII, de Natura legis tam diuinæ, quam humanæ.* D. FLEISCHER, in *Institutionibus I. N. et G. p. 136, seqq.* D. IO. GE. VVAGNER, loco ante citato.

PROBLEMA XI.

Datur, et ex lumine naturæ cognosci potest, uerum DEI IN HOMINES IMPERIVM.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

Hoc Problema ad illud, quod proxime præcedit, magis illustrandum confirmandumque pertinet. Ita uero summum DEI imperium amore et bonitate paterna temperatum intelligi debet, ut non solum suis sibi legibus homines ad agendum omnittendumque obligare; sed etiam, cum ex beneficio suo, tum ex maleficio hominum, de illis statuere possit, quicquid bonitati ac iustitiæ suæ non repugnat.

PROBATVR:

- I, Generatim; quia in DEO omnia concurrere intelliguntur, quæ ad iusti imperii *ideam* requiruntur: nempe, 1. maiestas et *superioritas* DEI iustissima; 2. subiectio hominum; propterea quod a DEO prorsus dependent; 3. leges DEI, non solum indicantes, sed etiam præcipientes bonum, et uetantes malum; 4. accedit et eius potentia reluctantibus coercendi.
- II, Speciatim; quia, quod alibi demonstratur, etiam ex lumine naturæ potest intelligi, DEVM EXISTERE, et HOMINES AB EODEM DEPENDERE. DEI enim natura ex lumine naturæ, quantum fieri potest, inuestigata cognitaque, atemque

An ex lumine naturæ cognoscatur uerum DEI in homines imperium?

que natura hominum diligentius considerata, non potest non liquere, nos a DEO et creatos esse, et conseruari. Iam autem aequissimum et prona consequentia certum est, ut illum, non solum tanquam Patrem, sed etiam tanquam Regem et Dominum, nobis recte imperare posse intelligamus, eiusque uoluntatem in uita sequamur; sine cuius nutu ac uoluntate nec sumus, nec uiuimus, nec mouemur; inprimis, cum idem, nisi iusta, et sancta, et nobis salutaria, non postulet. Quamquam uero omnia, quae cognosci possunt de DEO, et quae ab eo in homines proficiscuntur; nos permouere debent ad subiunctionem et obedientiam DEO praestandam: proximum tamen et natura euentissimum Imperii diuini in homines fundamentum est *creatio et conseruatio*; cui argumento cetera DEI attributa atque opera non opponuntur, sed cum eodem, suo ordine, coniunguntur. Sic et a potentia DEI non exiguum pondus accedit obligationi humanae, ubi homines reliquis caussis iustis, quibus ad reuerentiam Numinis et ad obsequium induci debebant, haud locum relinquerent. Qui igitur fundamentum imperii diuini in homines ex naturali ratione cognoscere potest; is eo ipso cognoscere etiam potest, DEVM esse imperantem, et legislatorem, et iudicem; seque imperio diuino esse subiectum. Imo neque ignorantia ulla, neque malitia, homines impios potest eximere imperio diuino; cum nolentes uolentes a DEO dependeant; quia aequae, ac ceteri, a DEO creati sunt, et conseruantur. His uero consideratis, ex sola naturali contemplatione nobis multo prius et facilius, DEI, tanquam Regis huius uniuersi, et Domini, iustissimi tamen atque sapientissimi, quam tanquam Patris, *idea* occurret; cum uerior et luculentior *paternae eius bonitatis* cognitio demum ex peculiari patefactione nobis innotescat.

III, Quia

III, Quia ipsae diuiores literae hoc naturale DEI imperium inculcant. u. gr. *Psalms. CIII*, 19. 1 *Chrom. XXIX*, 12. *Jerem. X*, 7.

CONSENTIUNT: COCQVIVS, in *Anatome Hobbesianismi, cap. X*. IO. GE. PRITIVS, in *Disput. de Iure DEI in Atheos*. IO. FRANC. BYDDEVS, in *Instit. Theol. mor. P. II, Cap. II, §. 8. et 9*, et in *Disput. de Principe legibus humanis, sed non diuinis, soluto*. HOCHSTETTERVS, in *Colleg. Pufendorf. Exercit. III, §. 6. et 7*. RIPERVS, in *Dissert. de Lege et Legibus diuinis, P. II, Cap. II*.

DISSENTIUNT: CUPERVS, in *Arcanis Atheismi reuelatis, Lib. I, cap. IV, p. 48*; qui concedit SPINOSAE, *DEVM non posse lumine naturali concipi uelut legislatorem, aut principem, leges hominibus imponentem*. HOBBSIVS, *de Ciue cap. XV, §. II*, et in *Leuiath. cap. XXXI*; qui quidem generatim admittere uidetur imperium diuinum, sed a quo *Atheos et Epicureos exemptos esse putat*. In regno DEI, inquit, *pro subditis habemus, non corpora inanimata, neque irrationalia, licet potentiae diuinae subiiciantur; quia praecepta et minas DEI non intelligunt: neque etiam Atheos; quia DEVM esse non credunt: neque eos, qui DEVM esse credentes, eum tamen inferiora haec regere, non credunt*. D. IO. LAVR. FLEISCHER, in *Institut. Iuris N. et G. Lib. I, c. V, §. 55*. *Rationem, inquit, sibi relictam si insueamur, ignorat illa conceptum DEI, tanquam Regis ac Domini. --- Non potest DEVM aliter quam ut Patrem, et omnia praecepta moralia, ut monita paterna, internam obligationem producentia, uenerari*. Quae unde repetita sint, facile patet.

PROBLEMA III.

DAntur etiam leges naturae permittentes; unde IVRA deducenda.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Nullum Problema frequentius uideas ad

F

An dentur leges naturales permittentes; et quae earum sit efficacia?

γομαχίας referri, quam hoc, quod modo proposuimus. Nec diffitemur, notionem uariam uocabuli LEGIS non parum momenti afferre ad quaestionem hanc explicandam. Interim tota res, nisi fallor, in eo uersatur, ut primo intelligamus, quaeenam uera sit origo et causa iurium nostrorum; deinde, an tales causae cognitae etiam possint LEGES appellari? Etenim, annotante illustri THOMASIO, in *Iurisprud. Diu. Lib. 1, cap. I, §. 84*, in exponendo IURIS fonte Doctores uel silent, uel mire uariant. Alii, *naturam*; alii, *legem*; alii, *dominium*; *consensum* alii, IUS producere, affirmant. Vbi uero ego distinguendum puto inter causas iuris proximas, remotas, et ultimam. Quemadmodum enim tot aliarum rerum, ita et iuris, saepe plures causae existere possunt. Interim omne ius, si moralem aestimationem spectemus, ultimo a lege, i. e. a uoluntate legislatoris, repetendum censeo. Per IUS autem, quod ex *legibus permittentibus* existere dixi, intelligo *facultatem* licite recteque aliquid agendi, omittendi, habendi, disponendi, et ab aliis exigendi: quale ius, pro diuersa rerum obiectarum ratione, speciatim uocatur: *libertas moralis*, *imperium*, *dominium*, *seruitus*, et sic porro. Non uero parum faceret ad magis magisque perficiendam doctrinam Iuris Naturae, si in quouis eius capite seorsum et distincte ponerentur et explicarentur tum *Leges obligantes*, et inde fluentia OFFICIA; tum *Leges permittentes*; et inde dimanantia IURA: utpote quae a multis nimium adhuc permiscerentur, aut certe non ex satis propriis fontibus suo ordine deducuntur.

OBSERV. II. Quod ad uocabulum LEGIS attinet; concedo quidem, id ex crebriore usu strictius dici *de lege obligante*, quae iubendo et prohibendo quasi restringit uoluntatem nostram; sed tamen falsum puto, id unice hac strictiore notione accipi, et quasi a *ligando*, i. e. *obligando*, dici: cum etiam latius accipiatur, et, teste Cicerone, *Lib I de Legibus*, quasi a *legendo*

legendo commode possit deriuari. Quapropter iam Modestinus, uetus Iuris consultus, L. 7. *Dig. de LL. LEGIS uirtus*, inquit, *haec est, imperare, uctare, PERMITTERE, punire*. Imo et ipse Cicero, *Lib. II de inuent. c. 49: Considerandum*, inquit, *utra LEX iubeat aliquid: utra PERMITTAT. nam id, quod imperatur, necessarium; illud, quod permittitur, uoluntarium est*. Vnde nullum facile corpus *Legum diuinarum humanarumque* reperiemus, ubi non eodem nomine etiam illae *constitutiones* comprehendi soleant, quae et expresse aliquid *permittant*. Si quis uero nolit uoluntatem superioris, quae nobis aliquid concedat, *legem permittentem* appellare; cum eo litigandum non uidetur, dummodo concesserit, nullum uerum hominis ius morali aestimatione existere, cuius origo non ultimo repeti possit a uoluntate superioris.

OBSERV. III. Quod si uero iam admittantur *leges permittentes* aequae, atque *obligantes*, notanda est earum differentia pariter ac conuenientia. LEX OBLIGANS scilicet, quod iam supra diximus, *est decretum, quo imperans sibi subiectum obligat ad aliquid agendum, uel omittendum*. LEX PERMITTENS *est decretum, quo imperans sibi subiecto ius dat aliquid, licite et recte habendi, agendi, et ab aliis exigendi*. Conueniunt itaque inter se (1) *ratione auctoritatis*: utraeque enim ultimam uim suam habent ab auctoritate et uoluntate imperantis. (2) *ratione formae generalis*: utraeque disponunt de actionibus et omissionibus nostris, earumque certa norma esse debent. Differunt autem imprimis *ratione effectus*. Legis obligantis proximus et *directus effectus est obligatio*, quae obstringit et permouet homines ad aliquid agendum, uel omittendum; eius uero *indirectus effectus est concessio iuris*, respectu aliorum. Legis permittentis *effectus proximus et directus est ius*, siue facultas moralis aliquid agendi, uel omittendi; eius *effectus indirectus est obligatio in aliis*, ne ius nostrum turbent;

alias enim frustra nobis esset concessum. Praeterea etiam differunt ratione *obiecti*; quia leges naturae obligantes uersantur in actionibus *necessariis*, h. e. faciendis et omittendis; contra, leges naturae permittentes uersantur in actionibus uoluntariis et *indifferentibus*. Denique et ratione *finis* differunt. Leges enim permittentes constituuntur, ut intelligamus, quid secure, *saluaque conscientia*, agere possimus: leges autem obligantes dantur, ut non solum sciamus, quid recte secureque agere possimus; sed etiam, quid agere debeamus.

PROBATVR:

- I, Quia dantur rationes, etiam ex lumine naturae colligendae, ex quibus constet, nobis aliquid licitum, et ex uoluntate DEI, tanquam auctoris legum naturalium, permissum esse. Ita, e. g. rationes inuestigamus, cognoscimusque, cur non solum iuste, respectu aliorum hominum, sed etiam conuenienter uoluntati diuinae, possimus aliquid in singulari dominio habere; cur liceat ciuitates, earumque uarias formas, constituere; cur fas sit, carne animalium brutorum uesci, et quae sunt cetera huius generis exempla. Iam uero, si *leges naturales* generatim non sunt, nisi rationes de iusto et iniusto, ex contemplatione naturae diuinae et humanae, aliarumque rerum creatarum, petitae; non uideo, quare nec eas rationes ad *leges naturales*, easque sigillatim *permittentes*, referre debeamus, quibus cognosci probarique potest, aliquid non esse iniustum, sed nobis diuinitus permissum?
- II, Quia, quam uerum fundamentum omnis *obligatio* efficax habere debet in uoluntate obligante imperantis; tam uerum fundamentum in eiusdem uoluntate concedente *ius* quoque habere debet: si quidem uelimus non solum tranquille cum aliis uiuere; sed etiam secure, et efficaciter, bonaque conscientia, aliquid agere, habere, et ab aliis

aliis postulare. Eadem uero uoluntas superioris, quae ualide nos obligare potest ad aliquid agendum, uel omitendum; nobis quoque potest ualide libertatem et ius concedere. Cuiusmodi uoluntatem legislatoris, quae nobis *directe* ius tribuit, et *indirecte* alios obligat, ne istud ius nostrum turbent, cur non *legem permittentem* appellare liceat, et cur non adeo *leges permittentes* sint admittendae, non uideo: cum uoluntas superioris permittens in latitudine sua aequae pertineat ad normam actionum nostrarum, ac eiusdem uoluntas obligans; et cum iam ueteres uocem *Legis* etiam ad *concessionem imperantis* retulerint?

III, Quia, quicquid iuris nos habere naturali ratione cognoscimus; id uel *directe* uenit a legibus permittentibus; uel *indirecte*, a legibus obligantibus. A legibus permittentibus per se et *directe* oritur ius, quatenus certae rationes et leges expresse nobis indulgent et tribuunt facultatem aliquid agendi, habendi, aut ab aliis postulandi. A legibus autem obligantibus *indirecte* existit ius; dum leges hae iubent, ut alii nobis aliquod officium praestent; aut dum prohibent, ne iidem nos laedant; adeoque eo ipso nobis aliquod ius constituunt, quo tuto et efficaciter uti possimus. Sicut igitur omnis lex permittens *indirecte* complectitur legem obligantem alios, ne ius nobis concessum turbent; ita et omnis lex obligans *indirecte* complectitur aliquam permittentem; haud secus, ac omnis lex praecipiens iam *indirecte* complectitur prohibentem.

CONSENTIUNT: TITIVS, Ictus quondam Lipsiensis, in *Observationibus ad Pufendorfium de Officio H. et C. Obseru.* 50 et seqq. BARBEYRACIUS, in *notis ad Pufendorfii Ius N. et G. Lib. I, c. VI, §. 3 et 15.* VLRIC, HVBER,

RVVS, *de Iure Ciuitatis*, Lib. III, cap. I, §. 27 et seqq. HOCHSTETTERVS, in *Collegio Pufendorfiano*, p. 126. IO. A FELDE, in *Elementis Iuris uniuersis*, P. I, p. 32.

DISSENTIUNT: HUGO GROTIUS, *de Iure B. et P. Libr. I, cap. I, §. 9.* GVIL. GROTIUS, in *Enchiridio de Principiis Iuris nat. Lib. I, cap. II, §. 10.* PVFENDORFIVS, *de Iure N. et G. Lib. I, cap. VI, §. 15.* Et Auctor Germanicae Versionis huius I. N. et G. ad h. l. Dn. THOMASIVS, in *Fundamentis I. N. Libr. I, cap. V, §. 6 et 7.* Conf. *T. VI Obseru. Select. Halens. Obs. XXVII, §. 27.* Dn. GVNDLINGIVS, *P. III Viae ad uerit. cap. I, §. 43.* Dn. BVDDEVVS, in *Theol. mor. P. II, cap. I, §. VIII.* Dn. LEHMANNVS, in *Annotationibus ad Pufendorf. de O. H. et C. p. 83.* D. FLEISCHER, in *Instit. I. N. et G. p. 127.*

PROBLEMA XIII.

*An leges
naturales
sint immu-
tabiles?*

LEges naturales, eaeque obligantes, sunt IMMVTABILES.

E K Θ E Σ I Σ.

OBSERV. I. Pauci quidem hodie sunt, qui perennitatem legum naturalium negent; at ii, qui eam admittunt, docentque, ius naturae sic esse immutabile, ut ne a DEO quidem mutari, et de eo *dispensari* possit, huius *immutabilitatis* et *indispensabilitatis*, uti loquuntur, fundamenta diuersis modis constituunt: quorum uarias sententias inprimis recenset B. IAEGERVVS, in *Observationibus ad Grotium de Iure B. et P. pag. 48. et seqq.* quas tamen plerasque inter se conciliari posse existimamus.

OBSERV. II. Consulto addidimus, *leges naturae obligantes* non posse immutari; cum satis constet, non solum DEVM, ea, quae naturali ratione permisisse intelligebatur, ex sapientissimo consilio, per leges uoluntarias et reuelatas identidem, uel

uel praecipiendo, uel uetando, ad *necessitatem obligationis* euexisse; sed etiam Legislatores humanos paribus modis eadem ad reipublicae felicitatem, uel iubendo, uel prohibendo, recte accommodare posse. Quam in sententiam uere dixit Ulpianus, *L. 6. in pr. D. de iust. et iur. ius ciuile esse, quod neque in totum a naturali uel gentium iure recedat, neque per omnia ei seruiat; sed, cum aliquid addamus, uel detrahimus iuri communi, ius proprium et ciuile efficit.* Vid. Dn. Caroli Gothofr. VVinckleri Disputatio, de *Potestate legum ciuiliuum in ius naturae*, Lipsiae A. 1713 habita.

OBSERV. III. Leges uero naturales non ita nobis dicuntur *immutabiles*, quasi homines eas perpetuo seruent, nec ab iis unquam, uel agendo, uel praecipiendo, uel uetando, *de facto* recedant; sed quia aeternas et immutabiles rationes habent; quae non pendent a cerebro hominis unius, aut alterius; sed, quod postea repetemus, in ueritate diuina, sapientia, et iustitia, itemque in natura humani generis semel a DEO constituta, fundantur.

OBSERV. IIII. In hac quaestione expedienda aliquando utiliter distinguere possumus inter mutationem rei obiectae, et inter mutationem ipsius legis naturalis: illa locum potest habere; quamuis haec fieri nequeat. Deinde quidam ad exempla quaedam diuinarum literarum explicanda etiam distinguendum censent inter *dispensationem* et *tolerantiam*. Qua de re adire licet B. BAIERI Disputationem de *discrimine dispensationis, et tolerantiae*. Adhaec et Dn. THOMASIVS, in *Fundamentis I. N. Lib. I, cap. V, §. 47*, hanc obseruationem suggerit: *Interim et in hac quaestione de immutabilitate legum naturalium uulgo miscetur ius naturae late et stricte dictum. Etsi enim ius naturae omne non mutetur, magis tamen uniuersalia ac perpetua ex natura sua sunt praecepta iusti, quam honesti et decori: illa semper eadem sunt; haec aliquando uariant, aut certe limitationes admittunt.*

PRO-

PROBATVR:

- I, Quia ex parte DEI istae leges fundantur in immutabili bonitate, sapientia, et iustitia DEI, adeo, ut, cum DEVS non possit aliquid uelle, quod sit contra sanctitatem et iustitiam suam, non etiam possit mutare leges istas naturales.
- II, Quia hae leges naturales, ex parte hominis, fundantur in ipsa natura humana, cumque ea arctissimum nexum habent. Cum enim DEVS produxerit naturam humanam, eamque rationalem; constituit simul uiuendi rationes huic naturae conuenientes: adeo, ut DEVS non possit uelle, ut e. g. homo uiuat rationi conuenienter in societate ordinata; et tamen tollat illas leges, quae rationi conueniunt, et ordinem constituunt in societate humana. Quamdiu igitur DEVS naturam humanam non mutat, (quam si mutauerit, homo non foret homo;) tamdiu ueritas necessariae actionum humanarum cum Iure naturae conuenientiae, aut discrepantiae, mutari non potest.

CONSENTIUNT: CICERO, *Libro III de Republ.* citante Lactantio, *L. VI, c. 8.* GROTIUS de *Iure B. et P. Libr. I, cap. I, §. X.* PVFENDORFIUS, de *Iure N. et G. L. II, c. III, §. 5.* CONRINGIUS, in *Disput. philos. de Iure, §. XLIII, seqq.* THOMASIVS, in *Iurispr. Diuina, Lib. I, c. II, §. 98, et seqq.* et in *Fundamentis I. N. loco citato.* GE. BEYERVS, in *Delineatione Iuris Diuini naturalis, cap. IX, §. 32, seqq.* OSIANDER, in *Obseru. ad Grotium de Iure B. et P. p. 180, seqq.* MEISNERVS, *Philos. Sobr. P. III, p. 549.* DVRRIVS, in *Disput. de Iure Naturae eiusque Dispensabilitate.* BVDDVS, in *Theol. mor. P. II, c. II, §. 14.* HOCHSTETTERVS, in *Colleg. Pufend. Exercit. IV, §. 19, seqq.*

DISSENTIUNT: ARISTOTELES, *Ethicor. V, cap. 7.* OCCAM, in *2 Sent. Quaest. 19.* VASQVIUS, *Controuersiarum illustrium Libr. I, cap. XXVII.* CVRCELLAEVS, *Oper. fol. 742.* DAV. MEVIUS, in *Nucleo Iuris N. et G. Inspect. II, §. XXXVIII, n. 3;* ubi tradit, esse quidem ius naturae immutabile, non tamen supra DEVM sic euectum, ut DEVS aliquando ex malo bonum efficere nequeat: qui dispensando possit indulgere, quae alias naturaliter improba, imo et iniungere, multo magis facere.

PROBLEMA XIII.

LEGES FORENSES, populo Iudaico diuinitus datae, hodie neque legistatores reipublicarum, neque ciues, amplius per se obligant; adeoque nec peccant magistratus christiani, si praeter aut etiam aliquando contra istas leges aliquid constituent.

An leges diuinae forenses Iudaeorum adhuc obligent Christianos?

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Quemadmodum Deus sapientissimus, generisque humani amantissimus, in uniuersum prospexit aeternae hominum salutis; ita et tranquillitati atque temporariae felicitati societatis humanae consulere uoluit. Vnde uaria legum diuinarum genera, ad felicitatem hominum prouehendam comparata, existunt. Ad quarum legum diuisionem explicandam uti nunc aggredi nolumus; ita hoc loco duntaxat de Legibus forensibus, Reipublicae Iudaicae a DEO quondam praescriptis, discitemus; an harum religione forte adhuc obstringantur ciues, ciuiumque moderatores? Eiusmodi autem *Lex forensis*, siue *iudicialis*, secundum b. Quenstaedii descriptionem, dicitur *ordinatio, quam DEVS per Moysen populo Israelitico praescripsit, continens praecepta de forma gubernationis politicae, in ciuili societate usurpandae, obligans Iudaeos omnes usque ad aduentum Messiae; ut hac ratione externa disciplina conseruaretur, et politia Iudaica, in qua Christus nasciturus erat, a quarumuis aliarum gentium politiis discerneretur.*

OBSERV. II. Sicut in omnibus rebus publicis bene sapienterque constitutis deprehenduntur leges morales aeternae ueritatis, ciuilibus institutis admistae; ita et in forensibus Iudaeorum legibus obserues licet naturalia atque moralia praecepta; quae cum ad communem iustitiae et aequitatis rationem pertineant,

G

utique

antique sunt perpetua, et ubique auctoritatem habent, certe habere debent. Quatenus autem continent constitutiones, singularem Iudaicae reipublicae statum spectantes; his per se Christiani aliique populi haud deuinciuntur. Nos uero loquimur de legibus Iudaeorum forensibus stricte sic dictis, et Iudaicae reipublicae proprie accommodatis.

OBSERV. III. Equidem facile largimur, a DEO sapientissimo nihil, nisi quod uere bonum iustumque est, posse proficisci, adeoque et leges forenses Iudaeis diuinitus latas omnium sapientissimas iustissimasque merito haberi; recte tamen docet ill. Gundlingius, in *Via ad ueritatem Iurisprudentiae naturalis*; *Cap. I, §. 78*, haud inde consequi, ut leges istae a Christianis quoque pro norma necessario recipi debeant; cum sint sapientissimae comparate, respectu ad Iudaicam gentem habito.

OBSERV. IIII. Neque tamen forte sterilis, aut ad nullam partem utilis est illarum legum contemplatio. Etenim, quemadmodum generatim inde magis excitamur ad sapientiam et bonitatem DEI immortalis admirandam, pieque uenerandam; ita speciatim triplicem earundem legum usum exposuit Grotius, *Lib. I de I. B. et P. cap. I, §. 16 et 17*; quanquam non sine cautelis theologorum atque philosophorum legendus. Ex his uero praecipuus usus is superest, ut hinc colligamus, quicquid iis legibus Ebraeorum praecipitur, id per se non aduersari Iuri naturae. Nam, cum Ius naturae, quod Grotius recte docet, sit perpetuum atque immutabile; non potuit a DEO, qui iniustus nunquam est, quicquam aduersus id ius praecipi. Interim, cum Imperantes etiam ab aliis populis aliquando utiles salutesque leges quasi mutuari, et, pro re nata, ad suam rempublicam recte accommodare possint; quae tunc non propterea ualeant, quod in aliis rebus publicis uigent; sed quia ii, penes quos summa est potestas, eas libera uoluntate in terris suis faciendas censuerunt: ita et his, qui imperium ac potestatem legum ferendarum inter Christianos obtinent, licitum est, ex Ebraeorum legibus forensibus, non nullas

nullas, quas quidem ratio conditioque publicae felicitatis utiliter admittit, in suam rempublicam libere transferre. Cuiusmodi autem leges tunc non amplius, tanquam leges forenses Iudaeorum, vim civium obligandorum habent; sed haud secus, ac aliae leges civiles, reipublicae nostrae accommodatae, ex iure et uoluntate imperantis cuiusque, auctoritatem nanciscuntur.

PROBATVR ΘΕΣΙΣ:

- I. Quia nullo indicio potest deprehendi, DEVM uoluisse, ut, praeter Israelitas in republica diuinitus constituta uiuentes, alii etiam populi istis legibus necessario obstringantur.
- II. Quia hae leges forenses desiere, dissoluta Republica Iudaeica, et gente ipsa per orbem terrarum dispersa; Christianis autem aliisque populis nunquam sunt latae: cum neque Christus, neque Apostoli, hominibus paganis, ad christianam religionem conuersis, legum istarum sequendarum necessitatem imposuerint; sed eos patriis uitisque institutis civilibus, eorumque magistratuum, in quorum potestate erant, legibus obnoxios reliquerint.
- III. Quia DEVS sapientissimus leges istas forenses sigillatim ad indolem ac conditionem Iudaeorum, et ad statum a se praescriptum, ad peculiarem iudaicae reipublicae utilitatem, attemperauerat. Iam autem, cum non sit eadem omnium populorum, terrarum, et uicinorum, temporum, aliarumque *circumstantiarum*, conditio, neque eadem instituta sine discrimine omnem bene rempublicam; utique prudentis magistratus est, in legibus ferendis, suorum populorum indolem ac conditionem, suarumque rerumpublicarum utilitatem, prae oculis habere, quae a statu et utilitate reipublicae Iudaeicae potest esse diuersa. Atque adeo Magistratus, inprimis pro libertate christiana, sine crimine, et sine nota cuiusdam contemptus, possunt istis Iudaeorum legibus forensibus non uti, atque certas res et actiones uetare, quas illae permiserant. etc.

CONSENTIUNT: HVGGO GROTIVS, *de Jure B. et P.* Lib. I, c. I, §. 16. CASP. ZIEGLER, *de Iuribus Maieft.* L. I, c. V. th. 54, 55, 56. IO. ADAM OSIANDER, *ad Grotium*, p. 284, seqq. IO. ALTHVSIVS, *in Polit. cap. XXII*, §. 10; b. GE. RITFER, *in Disput. XIII in Aug. Confess. THEOLOGI* atque *IURISCONSULTI* passim.

DISSENTIUNT: I, qui usum legum forensium populi Iudaici redintegrandum statuunt. De quibus Zepperus, in *Praefat. Explanacionis Legum Mosaicarum forensium*, Lib. I, §. 11, p. 24: *Alii*, inquit, *ex legibus Mosaicis Christianas republicas constituendas, et res politicas iudicandas, adeoque ius Romanum, quo utimur, abolendum censent. In quorum albo imprimis CAROLSTADIVS, et CASTELLIO, cum aequalibus et complicibus suis, numerandi sunt. — Qui quidem populum christianum ethnicorum legibus uiuere debere indignum arbitrantur, adeoque usum diuinarum legum illarum in republica Christianis redintegrandum penitus statuunt.* II, qui leges istas maxime in poenis et criminalibus perpetuas et uniuersales esse, hodieque obligare, putant: u. g. IO. PISCATOR, *in Comment. ad V. T.* et sigillatim *in Appendice Obseruat. ad Exodum*; PHIL. ZEPHERVS, *in Collatione legum Mosaicarum forensium et Romanarum*, Lib. I, Reg. VII; REINH. BACHOVIVS, *ad Treutlerum*, Vol. II, Disput. XXX, Th. III, tit. G. Plures huius generis scriptores suppedicat V. Cl. Th. Crenius, P. XVI *Animaduersionum Philol.* p. 190.

PROBLEMA XV.

An ius naturae cadat in bruta?

IVS NATURAE non cadit in animantia bruta; neque his hominibusque est commune.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Iam dudum haec quaestio cum primis inter Iuriconsultos agitata est, postquam Vlpianus, *leg. 1, §. 3, Dig. de Inst. et Iur.* hanc in sententiam scripsit: *IUS NATURALE est,*

est, quod natura OMNIA ANIMALIA DOCUIT. Nam ius istud non humani generis proprium est, sed omnium animalium, quae in terra, quae in mari, nascuntur; avium quoque commune est. Hinc descendit maris atque feminae coniunctio, quam nos matrimonium appellamus; hinc liberorum procreatio, hinc educatio. Videmus enim, cetera quoque animalia, feras etiam, istius iuris peritia censerit. Quae verba si simpliciter spectemus, iis innuere uoluisse uidetur Iurisconsultus, ius naturae ita esse commune hominibus cum ceteris animantibus, ut bruta aeque, ac homines ratione praediti, quicquid ad sui generis propagationem faciat, ex quadam peritia et intelligentia iuris naturae, adeoque ex naturali cognitione uoluntatis diuinae, agant. Et sane ultri eruditi iam dudum obseruauerunt, eiusmodi opinionem exinde dimanasse, quia nonnulli philosophi docuerint, non solum dari *μεταμύχων*, per quam homines et bruta animas habeant similes, inuicemque commutent; sed etiam esse animam huius uniuersi, quae in utroque isto genere communem quandam uim exerat. Quod documento luculenter intelligimus, prout in rerum naturalium doctrina fundamenta bene maleue fuerint posita, ita et morum praecipua, uelut consecraria quaedam, inde sequi.

OBSEKV. PL. Multi igitur, cum eiusmodi philosophorum *ὁμοψυχίας* admittere nollent, aut non possent; eam Iurisconsultorum sententiam, aut simpliciter reiiciendam duxerunt, aut uariis modis emollire conati sunt; agnoueruntque, non posse nisi improprie et figurate dici, ius naturae omnibus animantibus esse commune. Non pauci autem professi sunt, ipsos instinctus naturales, cum in hominibus, tum in brutis, iam ius naturae appellari, ita, ut quicquid secundum istos instinctus ad se conseruandum, propagandumque genus suum, agant; iuri naturae conueniens esse uideretur. Cuiusmodi instinctus naturales iam uetores uocabant *τὰ πρῶτα νόμιμα*, *prima naturae*; et *πρῶτες ἐπιθυμίες*. *Id. Cicero; Libr. III. de Finibus, c. 5.*

et Gellius, *Lib. XVI Noct. Attic. c. V.* Sed quam falso hi infinitus naturales pro Iure naturae, eiusque demonstrandi principio, adeoque pro norma actionum, habeantur, iam aliunde constat.

OBSERV. III. Interest etiam ad hanc quaestionem expediendam, ut distinguamus inter *ius naturae et naturam*, item *inter ius naturae proprie et improprie sic dictum*; adhaec inter *materiam et formam iuris naturae*; nec minus inter *actus mere physicos, et morales*. Quae distinguendi rationes iam alibi explicatae reperiuntur.

OBSERV. IIII. Equidem non ab remonet Dn. GRIENARVS, in *Principiis Jurispr. nat. Proleg. cap. III, §. V.*, inuictum uideri eorum sollicitudinem, qui disquirant, an Ius naturale cadat in animalia bruta? Cum enim nemini liceat perscrutari naturam et interiores motus brutorum; frustraneam disputationem, ait, esse omnem circa hanc quaestionem, eamque ex iis, quae ratio suppeditat, argumentis, nec negari, nec affirmari, posse. At enimvero, etsi non ipsam interiorem animalium brutorum naturam introspicere queamus; de ea tamen, haud secus, ac de mente humana, secundum effectus quosdam externos, eosque haud obscuros, possumus iudicium ferre. Adhaec, quamuis haec quaestio ab usu fori sit remota, nobisque non tam brutorum, quam hominum, iura curae esse debeant; habet tamen idem argumentum in doctrina morum sua momenta, neque et huius ueritatis indagatio utilitate sua destituitur.

OBSERV. V. Alia quaestio est, an Ius naturae hominibus etiam certa praescribat officia, erga animantia bruta obseruanda? Quam quaestionem si de Iure naturae laxius dicto, et uirtutis praecepta simul complexo, intelligas; affirmare nihil dubitamus. DEVS enim ius et facultatem non infinitam homini in bruta, et alias res conditas, concessit; sed restrictam certis modis, ita, ut ex uirtutis praecepto his rebus non nisi tanquam testimoniis diui-

diuinæ maiestatis, et, quantum fieri potest, tanquam instrumentis nostræ aliorumque felicitatis, utamur. Quanquam uero non tam per se brutis rebusque inanimatis sumus obligati, quam propter alium, cuius interest, quicquid de rebus istis fiat; hoc tamen officiorum genus in morum doctrina non immerito peculiarem constituit classem; cum neque ex solius diuinæ, neque ex solius humanæ naturæ, contemplatione, sed et *αίσιου* ex ipsa brutorum conditione recte considerata, plenius deduci queant; ut ne homines, uel ea nimis euehendo, et quasi DEO ipsi æquando, uel iisdem ultra modum finemque abutendo, legibus naturalibus aduersentur. Verum hoc posterius argumentum iam nunc attigisse sat est.

PROBATVR ΘΕΣΙΣ:

- I. Quia Iuris naturæ, proprie sic dicti, leges non sunt generatim, nisi rationes de iusto et iniusto, quæ mente percipiuntur, et ex contemplatione naturæ diuinæ et humanæ, aliarumque rerum creatarum, petuntur. Quæ rationes quomodo in animantia *ἀλογα* conuenire possint, nobis sane non liquet.
- II. Quia soli naturales brutorum instinctus, quos nulla ratio et cognitio uoluntatis diuinæ moderatur, iuris naturalis nomine profus sunt indigni; haud secus, ac motus naturales arborum, fruticum, aliorumque corporum naturalium. Vnde nec homines quidem, qui sola naturæ propensione et instinctu edunt, bibunt, generant, et alia huius generis agunt, dici queunt legibus naturalibus in uniuersum conuenienter agere, nisi cum ratione et scientes prudentesque eadem uoluntati diuinæ conuenienter agant.
- III. Quia, si uel maxime ponas, ius quoddam naturæ in bruta quaedam cadere; id tamen *ius bestiale*, magis simulacri, quam ipsius ueri iuris, rationem habebit, neque proprie homi-

hominibus commune dici poterit: cum nullum hominibus officium detur, cuius non contrarium plurima bruta faciunt, idque non tam quasi de facto, et praeter ordinem suum, sed per ipsam indolem et instinctum naturalem, toti certo generi bestiarum proprium, ita, ut quaedam perpetua naturae suae propensione et impetu ad raptum et quasi latrocinia, ad libidines uagas, ad prolem suam perimendam, uel certe non educandam, et similia, ferantur: quae omnia ipsis bestiis fortasse dixeris naturalia, cum iuri naturae hominum per se aduersentur.

CONSENTIUNT: SELDENVS, *de Iure Nat. et Gent. Libr. I, c. 4 et 5.* CUMBERLAND, *de Legibus Naturae, cap. V, §. 2.* PUFENDORFIVS, *de Iure N. et G. Libr. II, cap. III, §. 2 et 3.* OSIANDER, *in Obseru. ad Grotium, p. 206.* BVDDEVS, *Anq. lect. histor. philos. Exercit. III, §. 6.* VVESENBECCIUS, *Paratit. ad tit. Pand. de I. et I. BOECLERVS, ad Grotium, P. I, p. 159.* MORNEIUS, *in Philos. morali, Libr. IV, cap. III, §. 21, seqq.* KOEARENSEE, *in Prudentia morali, P. III, cap. II, §. 32, seqq.* KREBSIVS, *in Morum et Iuris Scientia uniuersali, Libr. III, cap. 4, ubi agit de Principiorum moralium Subiecto.* HENR. LVD. VVERNER, *in Dissert. de Bruto extege.*

DISSENTIUNT: HUGO DE ROY, *de eo, quod iustum est, Libr. I, Tit. II, p. 8, seqq.* BODINVS, *in Disp. de Iure mundi, §. 3.* MICH. FRID. LEDERER, *in Tractatione iurid. de iure bestiali, VVittembergae A. MDCLXIII edita.* IO. SCHILTERVS, *in Manuuct. Philos. mor. Cap. VI, §. 4.* Plures huius argumenti scriptores in utramque partem recensuit ERICVS MAVRICIVS, ICT. Tubingensis, *in Specimine Dissertationum de Iure Publico, Cap. IIII, Sect. 1,* ipse inter eos, qui nobiscum consentiunt, referendus. Nos uero non alios citamus, nisi qui nobis sunt in promptu.

PRO-

PROBLEMA XVI.

LEGES CIVILES etiam obligant conscientiam civium.

An leges civiles debeat conscientiam civium?

OBSERV. I. Quæstio hæc multorum exercitit ingenia; quam alii negant; alii affirmant; alii non nisi multis limitibus circumscriptam deciderunt. Haud est dubium, quin, præter alias causas, iste virorum doctorum dissensus; magnam partem ex obscuriore loquendi formula natus sit; quam ante omnia explicandam censemus. Missa vero nunc varia aliorum interpretatione, nobis hoc loco leges civiles ita obligare conscientiam civium dicuntur, ut homines civili imperio subiecti etiam naturali ratione intelligere possint, se ad servandas leges civiles, non solum metu sanctionis forensis, sed etiam divinae voluntatis respectu atque amore, divinaeque poenae metu, promovere debere; adeo; ut, quoties istas leges sibi præscriptas vident, etiam interno conscientiae consensu percipere queant; se utraque esse, et quæ offensæ poenam simul promeruisse.

OBSERV. II. Per leges civiles autem intelligimus eius generis meras leges, quas imperatores de rebus aliis indifferentibus civibus suis præscribunt; cum de legibus divinis, etiam extra statum civilem obligantibus; quas civibus sæpius miscentur; nulla facile disputatio existat. Ad hæc, non intelligimus leges civiles, nisi quæ iustæ sunt, h. e. quæ voluntati divinae non repugnant; itemque, quantum ferendarum ius legitimamque potestatem magistratus habet. Leges enim summi Numinis voluntati adversæ legum nomine prorsus sunt indignæ. Sic etiam, cum imperatores non ubique absolutam, sed sæpius pactis et legibus fundamentalibus, ac capitulationibus, aliisque iuribus, circumscriptam legum ferendarum potestatem habeant; tunc et illis, quibus ius est, eiusmodi leges, contra istas condiciones factas, vere licet deprecari. Denique et de his loquimur legibus civilibus,

H

libus,

libus, quas ipsi imperantes ab hominibus imperio suo subiectis serio uolunt seruari; et quae non consuetudine, ac tacito expressione imperantium consensu, iam obsoleuerunt; utpote quae uix amplius uerarum legum numero haberi possunt. Hic uero attendenda sunt, quae hac de re commentatus est b. PETRVS MVSÆVS, in *Tract. de Legē civili, Disp. II, §. 14.* *Quemadmodum, inquit, DEVS ultra uires et naturalem causarum particularium, quibuscum concurrat, inclinationem nihil agit, nisi absoluta sua et extraordinaria potentia uti uelit: — — ad eundem modum etiam lex naturalis, dum ad firmandam legum civilium obligationem adhibetur, ultra Maiestatis intentionem minime progreditur. Quin potius, ad quam rem, quo modo, quo tempore, qua seueritate, obligare Maiestas intendit; imo, quascunque ad circumstantias, modo superiori legi non contrarietur, necessitatem non uiolandae legis a se latae adstringit; eo usque lex naturalis ei obedientiam praestari exigit. etc.*

• OBSERV. III. Ad hanc controuersiam expediendam, etiam operae pretium est, distinguere inter *regulas iuris stricte sic dicti*; et inter *regulas pietatis atque honestatis*. Regulae iuris strictius dicti potissimum externae pacis atque tranquillitatis rationem habent; secundum quas is officio civili defunctus esse, in foro humano, aestimatur, qui legibus civilibus extrinsecus obtemperauerit, etiam si haud constet, exploratumque sit, quo ille animo, bono an malo, id fecerit? At secundum *regulas pietatis atque honestatis*, quae maxime internam animi et conscientiae tranquillitatem, aeternamque felicitatem, respiciunt, praeterea requiruntur, ut, quicquid agere debemus, bono animo, et uirtutis amore, in DEI honorem, DEIque uoluntati conuenienter, agamus. Iam, quamuis sapientis et inprimis christiani legislatoris sit, in legibus ferendis id uelle atque intendere, ut subiecti non solum per externum obsequium eis congruenter uiuant, sed etiam, quantum fieri potest, per animi uirtutem, officio suo defungantur; propterea, quod nulla respublica feliciter esse queat, quam ubi
 ciuium

ciuium actiones non tam ex principio externo, s. e. poenarum ciuilium metu, quam interna mentis *uirtute*, ueraque animi religione, procedant: attamen, in his animorum latebris atque corruptelis, necesse habent imperantes, in foro quidem ciuili, in externis ciuium obsequiis acquiescere; cetera uero DEO, cordis ac conscientiae hominum scrutatori, eiusque iustitiae, relinquere.

PROBATVR ΘΕΣΙΣ:

- I. Quia Magistratus, quoties potestatem legislatoriam, diuinitus sibi concessam, rite exercet, in uirtute DEI, et ex eius ordinatione, operatur; adeoque id ipsum habet, ut leges eius conscientiam ciuium obligent.
- II. Quia, DEO, non solum per uoluntatem suam reuelatam, sed et per Ius naturae, approbante, Respublicae ad hominum felicitatem et tranquillitatem prouehendam constitutae sunt. Iam ergo manifestum est, DEVM etiam uelle, ut homines, in ciuitate uiuentes, ciuilibus legibus, sine quibus nullus Rerumpublicarum ordo, nullaue tranquillitas, constare potest, libenti bonoque animo pareant.
- III. Quia iustae leges ciuiles indiuulso nexu cum lege naturali coniunguntur, eademque quasi muniuntur, quae iubet in republica *magistratus parere*. Leges enim humanae sunt ueluti causa obligationis proxima et secunda, quae nititur lege naturali, tanquam causa prima et uersali. Hinc, quoties leges ciuiles temere uiolantur; toties simul illa ipsa lex diuina uiolatur: atque adeo tunc intelligi potest, uiolatorem utriusque legis non solum poenam legibus ciuilibus sancitam, sed et DEI offensam uindictamque, merito suo extimescendam habere. Si qui uero putent, legum ciuilium considerationem ab ista lege naturali, quam ipsarum ueluti munimentum esse diximus, separandam esse; horum opinionem non immerito ad exempla *abusionis abstractionis metaphysicae in doctrina morum*, de qua alibi ex instituto actum, referendam censimus.

III. Quia hanc sententiam ipsa comprobat auctoritas diu-
 niorum literarum. u. g. *I Petri cap. II, u. 13. ad Tit. cap.*
III, u. 1. ad Rom. cap. XIII, u. 1, 2, et inprimis u. 5, ubi
Paulus: Necessè est, inquit, subiici, non tantum propter
iram, sed et conscientiam. Quae uerba HENR. HENRI,
GES, in Obseruat. ad Grotium, p. 145, sic satis aptè illu-
strat: Necessè est subiici, i. e. parere, non tantum pro-
pter iram, s. o. metu magistratus et poenae; sed et pro-
pter conscientiam: quoniam inobedientia et seditio, ut
sic dicam, interna contra carnatam cuiusuis conscientiam est,
quae iubet, ordini civili, et ob supremum auctorem moderato-
rumque, et ob communem propriamque utilitatem, tam ex-
terno obsequio, quam interna animi iustitia, obedire.

CONSENTIUNT: OSIANDER, in *Obseruat. ad Groti-*
um, p. 219. DVRRIVS, in Compend. Theol. moral. p. 343.
ROB. SANDERSON, de Obligatione conscientiae, Praelect. V
ubi de legum humanarum obligatione agit. HELER, VLRIE.
HVNIVS, in Tract. de Auctorit. et interpret. iuris tam Canon.
quam Civil. c. 1. Quaest. 2. IO. ANDR. VAN DER MVELEN, Ict.
Belga, in Foro conscientiae, in Dissert. praelim. II, p. 36. CONR.
HORNEIVS, in Philos. moral. Libr. IIII, Cap. III,
s. 45. b. ROETENBECCIUS noster, in Philosophica enodatione
Quaestionis: utrum leges civiles in conscientia obligent? Vbi,
quamuis in utramque partem generatim disputari posse conce-
dat, attamen, s. LI, nostrae sententiae magis fauet.

DISSENTIUNT: FERNANDVS VASQVIVS, *Controuers.*
Illustr. Libr. I, c. XXX, u. 1, 2, et 17. IO. AZORIVS, In-
stitut. moral. Libr. V, cap. VI, ubi de ui et potestate legis hu-
manae differit: qui, quamuis, p. 469, uideatur generatim ad-
mittere, legem civilem a Principe, uel Republica, sancitam, habere
vim constringendi conscientiam, s. a, ut eius uolatio sit lethalis, ta-
men uel eo nomine nobis uidetur inter negantes referendus, quod
paullo post, p. 471, haec scribit: Multae sunt leges regiae, uel impe-

atoriae, multa item statuta aliorum Principum, Civitatum, Populorum, quarum legum violatio non videtur esse peccatum: huiusmodi sunt leges de lignis communibus non caedendis, de non uenando, de non piscando, de non capiendis volucris, uel feris, de non pascendis animantibus in communibus reipublicae pascuis, de non ferendis noctu armis, de non utendo hoc, uel illo, uestium genere, uel illa pompa funebri, etc. MART. SCHOOCKIUS, in Exercitat. uniuersis, Exercitat. I de Adiaphoris, p. 22. (Ab aliis inter dissentientes etiam citantur: IO. SCHARPIUS, in Cursu Theolog. ALMAYNYS, de Potest. Eccles. cap. 12. SIRBRANDYS LYBBERTIUS, de Papa Rom. Lib. VIII, cap. 7, et plures; quos uero euoluere nobis non contigit.) BALTH. MEISNER, Philos. Sabr. P. III, Sect. II, Quaest. XII, distinguendo utramque hanc sententiam proponit, et probare nititur: I. Leges politicae, siue leuiiores, siue grauiiores sint; specialiter; absolute, directe, et proprie; non obligant conscientiam. II. Leges politicae, praesertim grauiiores, generaliter, hypothetice, et indirecte, conscientiam semper obligant.

PROBLEMA XVII.

FURTI poena capitalis, nostris legibus ciuilibus sancita, haudquaquam est iniusta.

An furti poena capitalis sit iniusta?

PROBATVR:

I. Quia talis poena non dici potest iuri naturae aduersari; propterea quod Ius naturae non determinat poenas ciuiles, sed in statu ciuili ad ciuitatis bonum Magistratui determinandas et applicandas permittit: cui dispiciendum est, quomodo sapienter sanciantur poenae, eaeque et delicto accommodentur, et reipublicae, ut finis poenarum obtineatur.

II. Quia iuri temerario non fit iniuria, cui eiusmodi infligitur

H 3

gitur

gitur poena, quam antea sancitam nouerat, quamque, si legibus ciuilibus obsecutus fuisset, euitare, et poterat, et debebat. Adhaec, qui obnoxius est obseruandae legi, si in eam deliquerit, obnoxius est constitutae per legem poenae, inque eam sponte ipse consensisse iudicatur.

II. Quia aequalitas ac proportio inter delictum et poenam non aestimari tantum debet ex ipsa materia delicti, sed et ex aliis *circumstantiis*, imprimis ex tranquillitate publica, ut in quieto sit uita communis. Eo enim felicitior est respublica; quo securior ibi suis quisque iuribus frui potest. Ac certe, si unice aequalitas rei laesae et uindictae spectanda sit; tunc neque unquam Christianis, aliisque Populis, in statu naturali, liceret ad uindicandas res suas suscipere bella, quae certe sine multorum hominum caede facile geri non possunt.

III. Quia, quamuis leges forenses Israelitis diuinitus latae, *Exod. cap. XXII, u. 1*, non capitalem furibus sanxerint poenam; eas tamen leges haud uniuersales, neque nobis latas esse, supra iam ostendimus. Imo, ne quidem nominatim rationes speciales sanctionum illarum poenaliura perpetuae sunt atque aeternae, sed maxime ex statu illius Reipublicae *Θιολογικῆς* petitae: unde illas et in ipsa adhuc Republica Israelitica, pro *diuersitate circumstantiarum*, aliquando mutatas, uel diuerse applicatas, deprehendimus, poenis uel asperioribus, uel lenioribus, constitutis. Quod et de furti poena intelligi potest, si quaedam diuini Codicis loca inter se conferamus. u. g. *Exod. XXII, 2. Proverb. VI, 31. Genes. XLIV, 9. Ios. VII, 25. II Samuel. XII, etc.*

CONSENTIUNT: DAV. RVNGIUS, in *Praelat. in Exod.* p. 837. ZENIGRAVIUS, in *Somma Iuris diuini, Artic. I, Subsect. II, de lege forensi*. OSIANDER, in *Obseru. ad Grot.* p. 642. BALTH. MELNER, *Philos. Sabr. P. I; Sect. II, Quaest. III.*

VAL.

VAL. VELTHEM, in *Introd. ad Grof.* p. 599. MART. SCHOOK, *Exercit. XVIII.* Plures huius sententiae scriptores recenset THOM. CRENIUS, *Animaduers. Philol. P. XV.* p. 194.

DISSIDENTIUNT: WOLFG. FRANZIUS, *de Interpret. Script. S. p. 515.* TAEGERVS, in *Obferu. ad Grof.* p. 199 et 463. ANI. MATTHAËVS, *de Criminibus, Cap. III, n. 4.* BACHOVIVS, *ad Treutler. Vol. II, Disp. XXX, Thes. III. lit. G.* ZEPPEVS, in *Legum Mosaicarum forensium explanatione, Libr. I, c. X.* AMESIUS, *de Conscientia, Libr. V, cap. LII, p. 421.* etc.

PROBLEMA XVIII.

IVSTA IMPERANDI CAUSSA, ob quam aliquis obsequium ab aliis exigere possit, neque uirtutis praestantia est per se, neque potentia maior.

An potentia, itemque uirtus maior, per se afferant ius imperandi aliis?

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Inter politicos pariter atque iuris naturae scriptores identidem quaeritur, quatenam sint uerae iustaeque imperii constituendi causae, ita, ut aliquis recte, et iuri naturae conuenienter, imperium in alios sibi iudicare possit? Alii alias causas frustra fingunt; et ex aduerso quasdam, praeter rationem, e numero iustarum imperii causarum excludunt. Nos de ueris causis, ueraque imperii origine, alio loco disquiremus; iam uero duntaxat negamus, tum solam sapientiam uirtutemque, tum potentiam maiorem, ueram iustumque imperii fundamentum constituere.

OBSERV. II. Distingendum hic est inter *causas propriae di-* *ctas*, et *occasionem*, imperii constituendi. De occasionibus uariis, inter quas et potentia referri potest, disserit Cicero, *Libr. II de Offic. cap. 6*; quamquam et has ibi *causas* appellet. Deinde distingendum etiam est inter *ius*, et *usum*, siue *exercitium*, imperii. Etenim, licet praestantior uirtus pariter atque potentia opus sit imperanti; inde tamen ipsum ius perfectum regnandi per se constitui, negamus.

PROBA-

PROBATVR PRIVS MEMBRVM PROBLEMATIS:

- I. Quia sola naturae eminentia, et sapientiae ac uirtutis praestantia, admirationem quidem et uenerationem quandam in aliis excitat, aptioresque ad regendos alios ostendit; non tamen ius ipsum et potestatem in eos affert, eisdemque praestantioribus subiicit.
- II. Quia, neque diuersi gradus perfectionis in rebus naturalibus statim dependentiam unius ab altera habent coniunctam; neque Angeli, quos nos Christiani hominibus sapientia et uirtute multo praestantiores esse nouimus, sibi in nos imperium uindictant.
- III. Quia res foret difficillimae diuinationis, et in societate humana origo ac causa infinitarum turbarum, si quis sibi eo saltem nomine potestatem atque imperium in alios actu arrogare uelit, quia iis se sapientiosem, pluribusque uirtutibus instructum, profiteretur.

PROBATVR POSTERIVS:

I. Quia is, qui, praeter solas uires et potentiam maiorem, nullam aliam allegare nouit rationem, quare nos inuitos potestati suae et imperio uelit subiicere, terrorem quidem et metum incutere, non autem ueram parendi obligationem afferre potest; quae utique sunt distincta; cum in sola coactione, ex metu orta, omnino ius ei, qui cogitur, remaneat tentandi usurpandique modos ac rationes, quibus uim alterius commode possit excutere, aut subterfugio eludere.

II. Quia indignum est, id per se ius imperandi aliis hominibus conferre, quod feris beluis magis, quam hominibus, conuenit.

CONSENTIUNT: PVFENDORFIVS, de I. N. et G. Libr. I, cap. VI, §. X et XI. GVNDLINGIVS, in Via ad uerit. Jurisprud. nat. cap. III, §. 44. OSIANDER, in Animadvers. Orthodox. contra Franc. Turretinum, Libr. I, p. 157, seq. BVDDEVS, in Hist. Theol. moral. P. II, c. 1, §. VII. HOCHSTETTERVS, in Colleg. Pufend. Exercit. III, §. V et VI. COCCQVVS, in Anatomie Hobbesianis, p. 261.

DISSENTIUNT: I, qui originem imperii, et facultatem alios obligandi, ex sola naturae praestantia deriuant; u. g. ARISTOTELES, Libr. III Polit. cap. XIII, et alibi: MOSES AMYRALDVS, in Dissert. I. de iure, p. 21 in creatura. SEBVLVEDA, Hispanus, ab aliis notatus, qui Hispanis ius et potestatem in Americanos uel eo argumento afferendum censuit, quod Hispani Americanis fuerint praestantiores prudentia aliisque uirtutibus. Conf. FRANCO, de VICTORIA, Praelect. moral. V, Sect. III, n. 17, ubi agit de Indis nouiter inuentis. II. Qui generatim cum Gallis ueteribus, apud LIVIVM, Libr. V, cap. 38, iactant, se in armis ius ferre, et omnia fortium uirorum esse. HOBBSIVS, de Ciue, II cap. XV, n. 5. et in Leviath. cap. XXXI, etc.

PROBLEMA XIX.

VOLUNTARIA SVBIECTIO, et mutuus imperantis atque subiectorum consensus, uera quidem et iusta est IMPERII CAUSSA; sed non unica.

An consensus sit sola imperii causa iusta?

PROBATVR PRIMVM MEMBRVM PROBLEMATIS:

- I. Quia, cum extra statum ciuilem, omnes homines liberi, atque ab aliorum hominum Imperio immunes, nascatur et existant (si parentum liberorumque congenitum nexum exceperis) tum imperium ordinarie, non nisi facto humano acquiritur; id autem factum naturali rationi convenientissimum est, quod, uti alia iura et obligationes, ita et imperium atque subiectionem, mutua uoluntate transfert, mutuoque consensu constituit.
- II. Quia his non potest dici fieri iniuria, qui sponte renuntiant libertati suae, et scientes prudentesque aliorum potestati se subiciunt, si horum imperio regantur.

PROBATVR POSTERIVS:

Quia, quod paullo post probatum dabimus, iusta datur regendorum aliorum potestas, etiam ante et praeter consensum subiectorum. Ita omnes homines, nolentes uolentes, per *naturalem dependentiam*, ex creatione et conseruatione consequentem, diuino imperio subiecti sunt; neque DEVS sui in homines iuris originem ab horum consensu repetit. Ita patrium ius in liberos existit, etiam antequam hi consentire, uel possint, uel uelint. Ita et uictores iam ex ipsa plena & absoluta belli iusti uictoria in deuictos, quos sub potestatem suam redegerunt, ius & imperium nanciscuntur. Ita porro infantes, in ciuitate nati, imperio ciuili recte sunt subiecti, antequam uelle et consentire possint. Nihil iam dico de Regibus Israeliticis, quibus DEVS extra ordinem, & *ἀνωτος*, detulit regnum; quique adeo ius suum non proprie consensui populi Israelitici acceptum retulerunt. *Quoties enim, ut recte ait HORNIVS de ciuit. p. 464, in sacris litteris legimus, aliquem a DEO extra ordinem electum fuisse, nunquam sancitur, hanc electionem frustraneam fore, si populus*

pulus eandem consensu suo non comprobauerit. Nimirum, quemadmodum omnis obligatio, uel *congenita* est, siue per *ipsam naturam* ita existit, ut non demum ex consensu obligati oriatur; uel *acquisita*, & *aduentitia*, quae certo iustoque facto fulcitur: ita & sigillatim obligatio ac necessitas parendi aliis, uel *congenita* est, uel *acquisita*. Aliquando utrumque genus concurrere potest. Similiter etiam de origine & causa imperii iudicandum est.

CONSENTIUNT: TITIVS, in *Observat. LVI ad Pufendorf. Libr. de off. H. & C.* HOCHSTETTERVS, in *Collegio Pufendorfia- no, Exercit. III, §. 5. & 6.* EPHR. GERHARDVS, in *delineat. Iur. Nat. Libr. I. c. V. §. 27.* etc.

DISSENTIUNT, qui non nisi ex consensu imperium iustum inter homines existere tradunt, v. g. PUFENDORFIVS, in *ELEMENTIS Iurisprudentiae uniuersalis, Libr. II. Axiom. II. §. 3. p. 371.* Ob *naturalem*, inquit, *hominum inter se aequalitatem, non potest uni in alteram potestas oriri, nisi ex alterius consensu, qui uel expresse significatur in pacto, ut in subiectione ciuili; uel ex pacto uelut tacito praesumitur, uti fit in seruitute statum belli subsecuta, et subiectione filiali.* Item alii, quos ad sequentia Problemata commemorabimus.

PROBLEMA XX.

An Maie-
stas impe-
rantibus
immediate
conferatur
a DEO?

SUMMVM IMPERIVM non *directus*, siue *immediate*; sed *impūōus*, siue *mediate*, constituit confert-
que DEVS.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Haec controuersia iam dudum publice priuatim-
que est agitata, sed non eodem semper consilio. Commemoratur
GRAMONDVS, rerum Gallicarum *Scriptor, Libr. I, p. 62. & 63.*
edit. Francof. a tertio Galliae ordine A. CIO IOC XV. hanc senten-
tiam propositam fuisse, ut *Regum in subditos potestas uni DEO im-*
mediate debita haberetur. A qua sententia, quamuis ab initio *Cle-*
rus & Nobilitas Galliae aliquatenus discesserint, quum censerent,

NON

non nisi *politicam hanc esse thesin*; ueram, si de Galliae Regibus; dubiam & plerumque falsam, si de Principum promiscue omnium in subditos potestate, intelligas; nullo casu esse de fide: nihilominus tamen postea in solennibus comitiis decretum factum est, Regum Galliae immediatam a DEO potestatem, posthac legem regni Gallici fundamentalem fore. conf. idem GRAMONDVS, *Libr. II, p. 95*. Similiter LVDOVICI Bauari, Imperatoris, tempore publica constitutione hanc sententiam sancitam fuisse legimus: *imperialem dignitatem & potestatem esse immediate a solo DEO*. Bene autem animaduertit illustris THOMASIVS, in *fundament. Iuris Nat. & Gent. Libr. III. c. VI. §. 9*, eiusmodi decreta tunc eorum potissimum opinioni fuisse opposita, qui in Germania atque Gallia publice docuerint, *potestatem Regum non immediate a DEO eis conferri, sed mediante Papa; adeoque maiestatem immediate oriri a Papa*. Verum, uti non opus erat, ut ad negandam Regum constituendorum auctoritatem, quam sibi Pontifices arrogarunt, ab eiusmodi opinione praesidium arcesseretur; utpote quae multo rectius aliis, iisque uerioribus, argumentis potuisset conuelli: ita neque tot Theologi nostri atque Iurisconsulti necesse habuissent, idque saepe non sine magna animorum commotione, tueri, non posse saluam esse imperantium auctoritatem, neque regnorum ac rerumpublicarum tranquillitatem, salutemque publicam tutam haberi, nisi doceatur, publiceque sanciat, *DEVM esse solam & unicam causam maiestatis, et eam a DEO imperantibus a μ er ω s quasi infundi*. Certe non minus sua auctoritas sanctitasque constat imperantibus, tranquillitasque publica hinc munitur, si DEVS *im μ er ω s*, quam si *im μ er ω s*, summam potestatem constituat, rectoribusque populorum impertiatur: haud secus, ac eadem erat efficacia & sanctitas Legum diuinarum, quas DEVS per ministerium Mosis populo Israelitico praescribebat; quam quas Mosis sibi datas a DEO ipse accipiebat.

OBSERV. II. Dum uero affirmamus, hodie summam potestatem a DEO non nisi *mediate* constitui, conferrique; non tamen affirmamus, Principem iure tantum humano imperium habere, cum DEVS utique uelit & probet, ac sua lege munit imperia, et ad ea

constituenda peculiari concurrat providentia, uoluntates populi, aut ordinum, penes quos ius est, mouendo, dirigendo atque flectendo. Neque inficias imus, DEVM posse *immediate* conferre suam potestatem, et in ueteri Testamento, in republica quidem Iudaica, eandem quibusdam *ἀμίσως* contulisse; quod utique exemplo Iosuae, Num. XXVII, 15 — 23. item Saulis & Davidis, 1. Sam. IX. n. 15. seqq. XVI. n. 12. intelligimus. Sed nos non de eo, quod extra ordinem fecit DEVS, aut de illa Reipublicae Israeliticae constitutione, hoc loco differimus.

OBSERV. III. Equidem THOMASIVS, in *Fundam. I. N. & G. p. 195.* & GRIBNERVS, in *Principiis Iurispr. natur. p. 163.* fatentur, *quaestionem hanc esse mere theoreticam, & nullum habere in definiendis praecipis Iuris naturae usum;* nobis tamen omnino satius uidetur, simplicem certamque tenere ueritatem; quam in incerto fluctuare; cum errores *theoretici*, tanquam principia commentitia, non raro morum doctrinae magis officiant, quam proficiant.

PROBATVR.

- I. Quia, ubi intercedit causa secunda; ibi effectus non a causa prima unice et *ἀμίσως* proficisci recte dici potest. Iam autem re ipsa uidemus, hodie imperantes non ab ipso DEO *ἀμίσως* designari, sed et hominum placito ac consensu constitui, iisque per pacta, et *capitulationes, legesque fundamentales*, summum imperium, modo liberius, modo adstrictum magis, concedi, et hinc fines ac magnitudinem summae potestatis ciuilis aestimari. Atque adeo, si ad imperium constituendum nihil conferat factum hominum, dici comprehendique non posset, quid sibi uelit uel conuentus populi et ordinum, imperantem sibi eligentium; uel et Ius uictoriae, siue occupatio legitima?
- II. Quia, uti singuli homines, alias liberi et a subiectione immunes, sponte et *ἀμίσως* aliis se subiicere, et in eisdem ius regendi sui transferre possunt; ita multo magis totus populus, tranquillitatis et salutis publicae causa, ius regendae societatis ciuilis certis imperantibus arbitrio et consensu suo dare potest.

III.

III. Quia ipsa summa potestas maiestasque nihil aliud est, quam complexus iurium, ad regendam societatem civilem pertinentium, quae quidem a uoluntate diuina, tanquam prima causa, auctoritatis et ualoris sui firmamentum habent; sed ex natura societatis civilis proxime fluunt, et cognoscuntur, factoque humano transferuntur.

III. Quia ipse Diuus PETRVS, 1. Epist. II. 13, τὴν ἐξουσίαν, potestatem ciuilem uocat κλισίῳ ἀνθρώπινῳ, ordinationem humanam. Vnde patet, saltem DEVM, non ita recte dici causam summi imperii immediatam, ut, quod tradit HORNIVS, Libr. II. de Ciuit. cap. 1, §. 9. & 10, omnis causae propin- quae et secundae influxus excludatur.

CONSENTIUNT: GROTIUS, de I. B. et P. Libr. I. cap. III. §. VII. n. 3. PVENDORFIUS, de I. N. et G. Libr. VII. c. III. THOMASIVS, in Iurispr. diu. Lib. III. c. 6. §. 68. seqq. & in Fundamentis I. N. l. c. BOEHMER, in Iur. publ. uniuers. Libr. I. c. II. §. 24. seqq. DAY. RVNGIUS, in Epist. ad Rom. Disp. XV. §. VI. f. 280. SCHERZERVS, in System. Theol. ad loc. XXVI. §. 10. BAIERVS, Theol. posit. P. III. cap. XV. §. 3. BVDDEVS, in Theol. mor. Lib. II. c. III. Sect. VII. §. 15. & in Dissertat. de Concordia religionis Christianae statusque civilis, cap. V. §. V. seqq. ADR. HOVVYN, Polit. contract. in §. 16. 17. 18. HVBERVS, de iure ciuitatis, Libr. I. Sect. VII. cap. IV. §. 11. seqq. HERTIVS, Dissert. de modo constituendi ciuitatem, Sect. II. §. 3. et 4. EPSTEINIVS, in notis ad Hornii Libr. II. de ciuitate, cap. 1. VILLENBERGIUS, in Sicilimentis I. N. et G. Libr. I. cap. III. Qu. XV.

DISSENTIUNT: OSIANDER, in obseruat. ad Grotium. p. 469. HVLSEMANNVS, in Breviar. cap. XXI. §. 3. PEERVS DEMARCA, Libr. II. de Concord. regni et sacerdot. cap. 2. SALMASIVS, in defensione regia, cap. II. et III. seqq. ZIGLERVS, de Iur. Maieff. Libr. I. cap. I. §. 46. et in Notis ad Grotium, p. 126. et 176. GRASVINKELIVS, de iure maieff. cap. I. et II. HORNIVS, Libr. II. de ciuit. cap. I. BOSIVS, in notis. rerumpubl. cap. III. §. 7.

VITRIARIVS, in *Instit. I. N. et G. Libr. I. cap. 111. §. 50.*
 HENNIGES, in *Observat. ad Grotium, p. 162.* KLAVSINGIVS,
 in *iudiciis et disquisit. moral. varii argumenti. Quaest. 7. p. 98.*
 ROEHRENSÉE, in *Dissert. de Maieſtatis causa genuina.*

PROBLEMA XXI.

Origo pa-
 triae pote-
 statis unde
 repetenda?

CAVSSA ATQVE ORIGO POTESTATIS ET IM-
 PERII PARENTVM IN LIBEROS naturali
 ratione proxime existit et cognoscitur *ex generatio-
 ne et educatione.*

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Sunt equidem quidam Scriptores iuris naturae, qui censeant, *imperium paternum* non esse proprie imperium; quia, cum ad maturam aetatem perueniant liberi, et beneficia cessent, id non amplius appareat: si quid amplius in eo sit hodie, id non nisi ex iure ciuili uenisse uideri. At enimuero, licet facile concedamus, imperium ciuile ratione amplitudinis et splendoris ab imperio paterno differre; neque refragemur, si quis ex ea ipsa causa ius Parentum in liberos, alio, quam imperii nomine, designare uelit: si tamen patrii iuris uim atque uirtutem in statu naturali, et extra leges societatis ciuilis, consideremus, id omnino eximium, et tantum non imperii ciuilis aemulum esse, utque hodie strictius circumscribatur, et liberis ad maturam aetatem prouectis, uix amplius appareat, maxime ex iure ciuili uenisse, arbitramur. Id quod alio tempore uberius declarabimus; interim, si imperium generatim non est, nisi *potestas superioris in personas a se dependentes, inque actiones earundem*; sufficit nobis in praesens; hac ratione etiam patriam potestatem recte appellari posse imperium.

OBSERV. II. Bene recteque philosophatur SIMPLICIUS, in *Commentario graeco ad Epicteti enchiridion, cap. XXXVII, status et ordines hominum inter se non esse unum generis*: alias enī
 ἄγους,

gignens, siue status et nexus, *mutuosque respectus*, esse *naturaler*; alios *uoluntarios*, siue *mere aduentitios*; alios *medios*, et quasi *mixtos*. Ad postremum genus referimus statum societatis parentum et liberorum inter se. *Obligatio enim liberorum* erga parentes, recte appellari potest *naturalis et congenita*; propterea, quod nolentes uolentes, simulac generantur, naturali uinculo potestati parentum subfunt: quam adeo obligationem et nexum non uoluntas liberorum, sed ipsa natura, constituit. Ex parte uero parentum utique quodammodo uoluntarium factum intercedit: cum ius paternum in liberos, non cum ipsis quasi nascatur; sed aduentitium sit, et tum demum existat, cum generarint liberos, educandosque susceperint. Quae obseruatio utique non habet nullum usum in mutuis parentum liberorumque officiis ac iuribus aestimandis atque dimetiendis.

OBSERV. III. Fundamentum autem iuris parentum simul in *generatione et educatione* collocandum existimamus. Etenim, quamuis iam generatio primario et per se constituat ius parentum (nisi id uel totum, uel ex parte, certo modo in alios transferatur) educatio tamen illud ipsum non solum magis confirmat, sed etiam eius fines et limites potissimum per uirtutis regulas magis determinat. Imo, quia educatio est ueluti generationis continuatio, aut certe quaedam eius *τελείωσις*, per quam partus quasi ad suam maturitatem perducitur; itaque merito generatio et educatio simul coniunguntur, ad declarandam imperii paterni originem et mensuram.

OBSERV. IIII. Cum uero de causa et origine potestatis Parentum in liberos differimus, id maxime disquirimus: quaenam ratio et causa proxima nobis ex lumine naturae appareat, cur Parentibus ius competat liberorum regendorum?

OBSERV. V. Quamuis adeo proxime causam et originem imperii parentum ex generatione et educatione liberorum repetamus; eius tamen causam summam, aequae ac imperii ciuilis originem ultimam, a uoluntate DEI arcessendam esse, agnoscimus. Etenim mutuus ille parentum et liberorum nexus utique etiam lege diuina naturali munitur; propterea, quod DEVS etiam per lumen rationis homi-

hominibus significat, se uelle, ut parentibus liberorum regendorum ius competat, et ut liberi ad obediendum parentibus obligentur; cum aliter societas humana propagari et commode feliciterque conseruari non possit.

PROBATVR ΘΕΣΙΣ:

- I. Quia per generationem liberi fiunt quasi pars parentum, dum ex eorum substantia excitantur; eorum sanguine nutriuntur; eorum flammula uitali primum motum sibi impressum, ipsamque humanitatem communicatam, recipiunt. Docente enim Plutarcho, *in libro de tarda DEI uindicta: omne, quod genitum est, non ut opificium fictum, alienum est a gignente; quia ex eodem, non ab eodem factum est.* Hinc generando proxime parentes sibi ius acquirunt in liberos, tanquam in partem sui, ita, ut liberis imperare possint *ὡς ἐαυτῶν τι εἶναι*, prout Aristoteles loquitur, *ad Nicomach. Libr. VIII, cap. 12.* Per quem igitur actum iuri naturae conuenientem, filius est filius, et a patre ut filius acquiritur; is actus merito fundamentum proximum est Imperii paterni. Nempe per generationem liberi non solum fiunt homines, sed et homines nostri; atque adeo, quemadmodum parentibus prae aliis hominibus maius erga liberos officium, ita et maius ius, constituitur.
- II. Quia, dum parentes obligantur ad educationem, per quam liberi in honorem DEI, inque suam suaeque familiae ac societatis humanae felicitatem, a prima infantia ad maturitatem tum corporis, tum animi, perducantur; non possunt non etiam hoc nomine simul potestatem in liberos consequi, sine qua finis obtineri non potest. Etenim, quod recte tradit GROTIUS, *de iure B. et P. Libr. II, c. V. §. 24, necessitas finis utique ius facit in moralibus.* Vnde et bene LACTANTIUS, *Libr. IV. inst. diuin. cap. 4. Quis poterit, inquit, filios educare, nisi habeat in eos partem dominii?*
- III. Quia parentes generando et educando liberos ueluti referunt DEVM, creatorem huius uniuersi. Iam uero, sicuti DEO primario

mario ius in res creatas competit, propter creationem et conseruationem; ita etiam proxime ex generatione et educatione ius Parentibus in liberos comparatur; ea tamen ratione, ut, cum Parentes tantummodo uelut causa secunda ad generandam sobolem concurrant, eo ipso non nisi *subordinata* illorum, et infinitis modis diuino iure inferior, potestas hinc intelligatur.

CONSENTIT BARBEYRACIUS, in *Comment. ad Pufendorfi I. N. et G. Libr. VI. c. 11. §. 4.* Nec multum abit ab hac sententia GROTIUS, de *I. B. et P. Libr. II. cap. V. §. 1.*, qui primum fundamentum patrii iuris arcessit a generatione; quem et alii plures sequuntur. Conf. et Disput. nostra, de *limitibus pietatis liberorum erga parentes, §. IX.*

DISSENTIUNT: HOBBSIUS, de *ciue, cap. IX. §. 2.*, qui originem dominii in infantes ex iure uictoriae deducit. OSIANDER, in *Observationibus ad Grotium, p. 725.*, qui eandem *diuinae* tribuit mandato diuino. HORNIUS, de *Ciuitate, Libr. I. cap. II. §. 3.* et HENNIGESIUS, in *Observationibus ad Grotium, de I. B. et P. p. 434.*; qui itidem ad diuinam concessionem, et imperium a DEO *diuinae* parentibus delegatum, confugiunt. PUFENDORFIUS, *I. N. et G. Libr. VI. cap. 2.*, qui causas imperii paterni maxime repetit ex *alimentione et praesumpto liberorum consensu.* TESMARVS, in *Annotatis ad Grotii I. B. et P. Libr. II. cap. V. §. 15.*, qui ius paternum deducit ex *tenerrimo illo amore*, quem natura inspirat erga sobolem. EPHR. GERHARDVS, in *Delinat. Iur. Natur. Libr. III. cap. III.*; qui tradit, parentes non stricto iure, sed tantum ex lege humanitatis et decori, extra ciuitatem obligari, ut liberis subueniant. IOH. LAUR. FLEISCHER, in *Institut. I. N. et G. Libr. III. cap. III. §. 5.*, qui paternae potestatis originem tantum ex educatione deducit.

PROBLEMA XXII.

CONSENSVS DE VICTORVM non necessario requiritur ad producendum asserendumque An consensus deuictorum necessario requiritur ad

K

IVS ratur ad

producen-
dum, affe-
rendumque
ius uictoris
in deuictos,
eorumque
res occupa-
tas?

IVS VICTORIS in hostes iuste deuictos, eorumque res occupatas.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Inter Iuris naturae scriptores uidemus aliquando disputari, quodnam sit genuinum fundamentum, et quis iustus titulus, quo uictor in uictos imperium, et in eorundem res occupatas, dominium, recte acquirat, atque tueatur? Num sua natura iam sufficiat sola occupatio bellica, et ius uictoriae; an praeterea etiam necessario requiratur deuictorum consensus et subsecutum pactum, ita, ut sine hoc, uictor neque uictis iuste imperare, neque de rebus eorum captis iuste disponere possit? Iam plurimi, quos nouimus, Iuris naturae scriptores consensum deuictorum utique necessarium existimant esse ad iustum imperium dominiumque bello quaerendum. Sic enim non pauci censent, nullum dari iustum imperium, nisi cuius origo a consensu imperantium et parentium deducatur. Quae uero sententia, quam parum in uniuersum ualeat, ex disquisitione horum Problematum haud difficulter licet colligere.

OBSERV. II. Quamquam autem uictor ius suum in personas resque hostiles, quas bello iusto in suam redegit potestatem, non demum uoluntati et consensui hostium deuictorum; sed, uolente iure naturae, iustae uictoriae suae, proxime recteque acceptum referat: facile tamen largimur, subsecuto hostium deuictorum consensu magis declarari, et quasi corroborari, securiusque reddi, uictoris ius, iam alio iusto titulo partum, deuictorumque animos et conscientiam pactionibus et sacramento solenni magis devinciri. Imo et illud largimur, in casibus certis ex pactionibus deuictorum posse uictori, uel nouum ius oriri, uel ius partum certis limitibus circumscribi; si nimirum utraque pars certas imperii conditiones mutuo paciscantur, aut deuicti ultro plus deserant ad uictorem, quam hic suis ipse armis sibi acquisuerat. At sic fortasse ueluti mixtus quidam modus acquirendi imperii existeret, qui partim *ἀπὸ τῆς* ex iure uictoriae, partim ex pactione mutua, foret deducendus.

PRO-

PROBATVR ΘΕΣΙΣ.

- I. Quia, quos quis iure uicit, iure in potestatem suam redegisse censetur; adeoque, iam per ipsam uictoriam, in uictos, eorumue res occupatas, potestatem iustam habet.
- II. Quia ipsum ius uictoriae, ne inefficax sit, iam sua natura, et citra necessitatem consensus deuictorum, id concedit uictori, ut ad compensationem iniuriae sibi illatae; et ad nocendi libidinem uiresque in hostibus minuendas, iis ipsis in potestatem suam redactis, certa bona, iura, et ipsam libertatem, adimat, aut certe ita cum iisdem agat, ut cum hominibus suo imperio addictis, et cum rebus suo dominio subiectis.
- III. Quia, si nulla per se sit efficacia, nullumque ius uictoriae uerae, et occupationis bellicae, nisi uicti consentiant; tunc non intelligeretur, quid profit ipsa captura personarum rerumque hostilium, siquidem ea non sit, nisi *physica* et nuda illarum detentio, sine iure, h. e. sine omni imperio in personas, aut sine dominio in res bello captas.
- IIII. Quia, si a consensu deuictorum omnis dependeret acquisitio bellica; semper peccare uiderentur uictores, qui, inuitis et non consentientibus hostibus, res bello captas, dum possent, et e re sua fore censerent, in usum suum conuerterent. Id quod ab omni iure uictoriae est alienum.
- V. Quia, si uictori ad ius in res hominesque iusto bello captos adhuc per se necessaria sit deuictorum consensus; tunc futurum esset, ut nullus facile finis bellorum appareret: tum, quia plurimi uicti, denegato consensu, ius uictori eripere, quam uoluntate sua deferre, mallent; tum, quia sub praetextu consensus, non rite dati, turbis perpetuis uia aperiretur.

CONSENTIUNT: HENR. COCCIVS, in *Diss. de iure uictoriae diuerso a iure belli*, §. 23. IOH. FRID. HORNIVS, de *cinit. Libr. II, cap. IX, §. 2.* Conf. *Disputatio nostra de iure uictoris in res deuictorum incorporales*, §. 19.

DISSENTIUNT: HOBBSIVS, in *Leuiathan. cap. 20.* PV-
 FENDORFIVS, *I. N. et G. Libr. VII, cap. VII, §. 3. et Libr. VIII,*
cap. VI, §. 20. item, *de Offic. H. et C. Part. II, cap. XVI, §. 13*
et 14. ZIEGLERVS, in *notis ad Grotium, p. 516.* HERTIVS, in
Diss. de modo constituendae ciuitatis, §. 14. quae Tom. I. *Opuscul.*
select. extat. BVDDVS, *Philosoph. pract. cap. V, Sect. VI, §. XI.*
 IAC. GABR. VVOLFIVS, *Institut. Iurisprud. nat. P. II, S. II,*
c. XV, §. 7.

PROBLEMA XXIII.

Cur alicui,
 tanquam
 auctori, pos-
 sit imputari
 factum?

FVndamentum eius IMPVTATIONIS, QVA FA-
 CTVM REFERTVR AD FACIENTEM, siue au-
 ctorem, tanquam ad causam, est *προμίσσας.*

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Parum prodest iurisprudentia, nisi etiam ueram
imputationis scientiam complectatur. Non sufficit, nosse leges; ni-
 si quis etiam nouerit eas recte applicare ad factum, et factum ipsum
 iuste referre ad auctorem, tanquam causam efficientem. Hinc doctrina
 de *imputatione* merito traditur etiam in *Systematibus iurispruden-*
tiae naturalis. Sed, quod experientia testatur, hucusque plerum-
 que non satis distincte luculenterque exponitur: propterea, quod
 neque genera, neque fundamenta, imputationis satis discerni solent,
 et plerique scriptores omne genus imputationis non nisi ad unicum
 fundamentum, et alii quidem ad aliud, referendum duxerunt. Ten-
 tabimus igitur pro parte uirili, an huic tam difficili, quam utili, do-
 ctrinae non nihil lucis asserre possimus; meliora uero monituris ul-
 tro accedemus.

OBSERV. II. *Imputare* est uox translata ex Arithmetiis ad
 doctrinam morum, uulgoque notat, *zurechnen / auf Rechnung*
anschreiben / zuschreiben / zueignen. Ubique infert *χρῆσις* quandam
 et *relationem* atque *applicationem*; neque in ipsa disciplina morum
 uno modo *imputare* dicimur. Nos tria potissimum imputationis ge-
 nera

nera obseruamus ; quorum primum genus, discriminis ergo, uocabimus *imputationem causssae*, seu, si ita uis, *imputationem causssalem* ; qua nempe factum, siue actio moralis, refertur ad causssam efficientem, et ubi in quaestione facti disquiritur, *quis auctor facti fuerit*, et cui id recte, ac citra iniuriam, tamquam causssae efficienti et *moraliter agenti*, tribui adscribique possit ? Exempli gratia, si commissum fuerit homicidium ; quaeritur, cui id factum imputandum ? Quis eius auctor pronuntiandus ? De ceteris generibus imputationis postea seorsum agemus.

OBSERV. III. Omne autem genus imputationis, uel *ἐνεργητικῶς*, uel *παθητικῶς*, dici solet. Sic, e. g. imputatio causssae *ἐνεργητικῶς*, siue *actiue* sic dicta, non est aliquid in ipsa actione morali, sed in homine ; et quidem tunc est *operatio quaedam intellectus*, qua actio, eiusque effectus, uel ex toto, uel ex parte, itemque uel *ἀμείως*, uel *ἐμμέως*, uel *solitarie*, uel *per communionem*, uel *principaliter*, uel *minus principaliter*, uel *antecedenter*, uel *consequenter*, ad auctorem aliquem pertinere censetur ; quando nempe ratiocinamur, et diiudicamus atque declaramus, cui, tamquam auctori, aliqua actio moralis, eiusque effectus sic imputari adscribique debeat ? *Imputatio παθητικῶς*, seu *passiue* dicta, quae a Pufendorffio aliisque dicitur *imputatiuitas*, est *affectio* et *qualitas* quaedam actionis moralis, per quam illa apta est, ut ad auctorem suum istis modis referri possit, aut actu referatur.

OBSERV. IIII. Nos in hoc Problemate sigillatim agimus de *imputatione causssae* ; cuius fundamentum uerum statuimus esse *προαίρεσιν*, h. e. uoluntatem cum intelligentia quadam coniunctam, (einen verständlichen Willen) Neque nunc nomen *προαίρεσεως* tam stricta accipimus notione, quam ei ueteres tribuerunt Philosophi. Potiorem autem *προαίρεσεως* rationem in uoluntate collocamus. Quemadmodum uero illa *προαίρεσις* pro diuerso modo et mensura *uolitionis* et *intellectus* aliqua ratione praelucentis, uarie, neque uno pondere, ad actiones humanas concurrat ; non est, quod hoc loco copiose exponamus.

PROBATVR ΘΕΣΙΣ.

- I. Quia naturae rerum nihil est conuenientius, quam ut actio humana, quae a facultate rationali, siue ab intellectu et uoluntate hominis, proficiscitur, in tantum tribuatur homini, in quantum ille *προαιρετικῶς*, i. e. *sciens et uolens*, egit, actionemque produxit. Si enim non ab intellectu et uoluntate hominis proficiscatur, ne quidem foret actio humana et moralis; neque homini, tanquam homini, imputari queat. Vbi tamen utique primaria ratio habenda est uoluntatis; quoniam aliquando fieri potest, ut etiam cum ignorantia et errore uoluntas sit coniuncta. Huc adeo ea pertinent, quae TITIVS, *Obseru. 42 et 43. ad Pufendorfium de O. H. et C.* scripsit. *Quamobrem actio, inquit, alicui imputetur, eius rei ratio recte redditur, quia est uoluntaria. At, si amplius instes, cur actio uoluntaria imputetur, tum nulla ulterius ratio reddi potest, sed illa ueritas indemonstrabilis est, et immediata perceptione apprehenditur. A uoluntate igitur ad imputationem, affirmatiue et negatiue, uales argumentum, sed in foro humano, ac praesupposito generis uoluntatis gradu.*
- II. Quia hinc demum uere intelligitur, cur e. g. homini non imputentur, tanquam *causae moraliter agentis*, actiones mere naturales; casus uere fortuiti, qui extra facientem sunt; actiones alienae, quae non nostra uoluntate excitatae, uel repressae sunt, etc. quia nempe tunc abest fundamentum primum *imputationis causae*, nempe uoluntas: qui enim noluit, siue *nullo modo uoluit agere, non moraliter egisse censetur.*

PROBLEMA XXIV.

An fundamentum imputationis moralis sit conuenientia et disconuenientia cum lege?

Fundamentum eius IMPVTATIONIS, *qua ius alicuius applicatur ad factum*, factoque tribuitur moralis bonitas, uel prauitas; iustitia, uel iniustitia; *est conuenientia et incongruentia actionis cum lege.*

ΕΚΘΕ.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. Hoc alterum est genus imputationis, ratione fundamenti a priori distinctum; quod tamen prius *supponit*, aut saepe coniungit; aliquando tamen seorsum esse potest. Fit enim interdum, ut aestimemus iudicemusque factum, utrum iustum, an iniustum sit, cuius auctorem adhuc ignoramus, uel prorsus non rescilimus. Hoc genus imputandi aestimandique, differentiae causa, appellemus licet *imputationem normae*, uel καλῆς ἔοχον, *imputationem moralem*, seu *aestimationem moralem*, seu *applicationem iuris ad factum*; haecque aestimatio potissimum respicit primam partem cuiusvis legis, quae dicitur *definitiva*; quia definit et indicat, quid sit faciendum omittendumue? Per hanc adeo imputationem et aestimationem proprie applicamus accommodamusque leges ad facta, ut horum iustitiam, uel iniustitiam, aut generatim bonitatem uel prauitatem moralem, hinc cognoscamus.

PROBATVR ΘΕΣΙΣ.

Quia nulla propior ueriorque ratio cognosci reddique potest, cur aliquod factum sit *moraliter* bonum, uel malum; iustum, uel iniustum; aequum, uel iniquum; honestum, uel turpe; praeceptum, uel prohibitum, uel licitum; quam prout cognosci declararique potest, quousque id cum legibus, uel obligantibus, uel permittentibus; diuinis uel humanis; cum regulis iuris, uel uirtutis, et sic porro, conueniat, aut non conueniat? Hinc etiam gradus prauitatis ostendi possunt; prout nempe factum aliquod, uel per plures grauiioresque, uel per pauciores *circumstantias*, legi alicui repugnare intelligitur.

PROBLEMA XXV.

FVndamentum eius IMPUTATIONIS, qua meritum cuiusuis facti, eiusque auctoris, aestimatur, est pars sanctionalis legis.

Quodnam sit fundamentum imputationis meritorum?

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. Hoc genus imputationis, differentiae causa, uocamus *imputationem meriti*; idque proxime conuenit, imo coniungi debet,

debet, cum praecedenti genere *imputationis normalis*; propterea, quod et hoc genus *normam* actionum, nempe legem, respicit, sed *aliter* alteram legis partem, quae *sanctionalis* appellari solet, quaeque sancit et indicat cuiusvis actionis, si conueniat cum lege, fructus et praemia; si repugnet legi, poenas, cum generales; tum speciales; cum naturales, tum arbitrarias. Hac ergo notione, *imputare* nihil aliud est, quam declarare, quod *meritum* sit alicuius facti, eiusque auctoris; siue *declarare, quem effectum mereatur sortiri que debeat facientis factum*, Conf. DN. GVNDLINGIYS, in *Via ad Iurispr. nat. cap. IV. 16.*

PROBATVR;

Quia nulla aequior et uerior diiudicatio atque aestimatio meriti quarumvis actionum humanarum esse potest, quam quae has refert ad uoluntatem legislatoris, praemia et poenas factorum constituentis. Voluntas legislatoris est fons et causa determinatae poenae; ergo et fundamentum est cognoscendi, qualem quodque factum poenam mereatur. Id quod nominatim in statu ciuili euidentissimum est, ubi proprie poenae ciuiles locum non habent, nisi quae a summi legislatoris uoluntate per sanctiones legum determinantur, aut eius arbitrio reseruantur. In legibus naturalibus, loco sanctionis, non solum intelligitur malum, quod, ex ordinatione DEI sapientissimi, naturalis ratione et per se fuit ex uiolatione legum naturalium; sed etiam recte intelligitur poena, iusto DEI arbitrio relicta. Leges uero permittentes cuiuscunque generis parte uindictiua destituuntur; adeoque actionum licitarum, quae secundum uoluntatem permittentem legislatoris sunt, proprie nullum datur meritum, nulla poena. Sunt autem uel *merita*, i. e. poenae et praemia, *specialia* factorum humanorum, quae facilius ex *determinatione sanctionali* legum uoluntariarum, siue diuinarum, siue humanarum, cognoscuntur; uel sunt *merita generalia*, quae omnes leges magis *supponunt*, quam sigillatim repetunt et inculcant. Exempli gratia, generalia praemia recte factorum sunt: approbatio legislatoris, laus honorum, tranquillitas conscientiae in faciente, eiusque status conseruatio, etc. Poenae generales peccati et rei male gestae sunt: offensa legislatoris, uituperatio, laesa conscientia facientis, aliaeque damna, quae ex natura mali facti propullulant. Legislatoris igitur quidem, non uero interpretis legis, est, sapienter praescribere ac metiri poenas et praemia factis paria. Interpreti legum sufficit, indagare legislatoris uoluntatem sanctionalem, eamque ad facta recte applicare.

CONSENTIENTES et DISSENTIENTES SCRIPTORES ad haec tria Problemata, quae fundamenta imputationis explicant, excitare superfedemus; partim, quia doctrina de imputatione fere in omnibus *Systematibus Iurisprudentiae naturalis* tractatur; partim, quia uix hucusque aliquem scriptorem nobis inuenire licuit, quem ex omni parte nobiscum consentientem, uel dissentientem, appellare possimus. Interim operae pretium fuerit adire, PVFENDORFIVM, I. N. et G. *Libro I. cap. V. et VIII. Additament. ad OBSERVATIONVM SELECTARVM HALLENSIVM Tomus X. num. X.* ubi agitur de *imputatione morali*; Item GVNDLINGIANORVM *partem XXXVI, n. V.*



PROBLEMA XXVI.

Non est iusta belli causa, si populi hominesque extranei, nobis non subiecti, male agant, et peccata contra ius naturae admittant, quibus quidem nos, nostrique ciues, et foederati, non laedantur.

*An bellum
punitiuum,
idque in-
fensum, datur
inter gentes
liberas?*

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Qui iurisprudentiam naturalem tradunt, bene recteque de iustis bellorum causis exponendis sunt solliciti. Quarum quamuis plures aliquando recensent, eae tamen omnes facile ad unum genus possunt referri. Vna enim iniuria, siue laesio perfecti iuris nostri, eiusque siue congeniti, siue acquisiti, iusta belli causa esse potest. Quodsi enim iniuria nobis iam fuerit illata, nobisque certa iura iniuste sint adempta; tunc ea vindicare et recuperare licet per *bellum recuperatorium*, quod parum apte *offensiuum* appellatur. Siue iniuria et laesio nobis in praesenti intentetur ab aliis; tunc iura nostra aduersus iniustos inuales in statu naturali etiam armis defendere licet; unde *bellum defensiuum* existit. Quae aliae bellorum causae inter gentes liberas praeterea afferuntur, iustitiae nomine se minus timentur.

OBSERV. II. Equidem sunt non pauci iuris naturae et gentium interpretes, qui, praeter *recuperatorium* et *defensiuum bellum*, etiam *punitiuum* approbant, fasque esse ducunt, gentes liberas, earumque rectores, ab extraneis populis hominibusque, sibi haud subiectis, etiam ob alia delicta ius naturae violantia, belli iure poenas exigere. Sic enim, u. g. putant, *αδωλολατρείας*

L

et

et ἀνθρώπων φύσιν, morumque barbarorum causa, Americanos ab Hispanis iusto bello peti puniri potuisse. Verum de hoc ipso iure iam disputamus.

OBSERV. III. Ad expediendam hanc controuersiam, expedit annotare, uocabulo *poenae* et *puniendi* non unam eandemque subiectam esse notionem. *Poenae* proprie dicta est *malum molestum, quod, ob malum actionis, ab imperante infligitur subiecto, qui deliquit, legesque uiolauit.* Minus proprie *poena* aliquando pro defensione et uindicta dicitur, quae etiam inter pares locum habet, ad iura nostra nostrorumque uindictanda, et ad iniuriam propulsandam. Hanc, non illam, inter gentes liberas locum habere, concedimus. Iam autem in defensione nulla proprie dicta est poena: neque haec a pari infligitur, nisi Iudas uocabulo. Quamuis enim omnis poena dici etiam possit uindicta; non tamen omnis uindicta est poena; cum par contra parem se uindicare, non autem par parem proprie punire, dicatur: vid. GE. BEYER, *Delineat. I. N. cap. XXXI, §. 7. sequ.* Non adeo una gens libera alteram punire potest, etsi se et suos defendere, laedentemque ad satisfactionem cogere, possit. Quamquam autem Iudaei, singulari mandato DEI instructi, legantur olim gentes quasdam ob *idololatriam* excidisse; perinde tamen aliis populis, qui non pari iussu obstringuntur, haud licet hoc illorum exemplum sequi; ac non licet ab aliis gentibus aurum et argentum sumere mutuum, idque non reddere; etiamsi constet, Iudaeos ex praecepto diuino recte potuisse Aegyptios uasis aureis et argenteis spoliare.

PROBATVR:

- I. Quia ius infligendae poenae non est nisi consequens atque effectus imperii et potestatis legislatoriae; neque adeo aliquis per se ius puniendi habet, nisi habeat imperium in alios et potestatem leges ferendi, ac secundum leges iudicandi,

candi, rationemque a delinquentibus exigendi. Iam autem huiusmodi facultas legislativa et punitiva, in statu quidem civili, competit legitime imperantibus, aut iis, quibus imperantes idem ius delegarunt: in statu autem naturali, et inter populos liberos, nullis competit aliis hominibus; quia ibi omnes sibi sunt pares, neque ibidem *ius rectorium* datur, sed saltem *aequatorium*.

II. Quia, uti non omnis *ἐξουχία* et maior uirtus nobis dat iustam causam imperandi aliis; (quod iam alibi comprobauimus;) ita nec eadem affert iustam causam alios male agentes nobisque peiores puniendi, belloque opprimendi, quamdiu hi nos nostrosque non laedunt.

III. Quia, si iis omnibus, qui paria non deliquerunt, aut qui se aliis meliores praestantioresque censent, facultas puniendi debellandique ceteros esset, non nisi infinitis humanae societatis turbis occasio daretur. Quotus quisque enim, ex insita illa *Φιλανθρία*, se non aliis meliorem, suasque uiuendi rationes rectiores, esse putaret? Imo, sic Princeps christianus et uere pius numquam ab armis cessare posset; cum in orbe terrarum non solum semper paganae gentes superessent, quas, ob *idololatriam*, aliaque graua peccata, bello posset punire: sed etiam inter ipsos christianos populos, eorumque Imperantes, graua delicta occurrerent punienda. Quae absurda inde sequerentur, bene animaduertit IOSEPHVS A COSTA, de *procuranda Indorum salute*, Libr. II, cap. 5. *Quod si magistratus, inquit, aut Respublica barbarorum, suo muneri non facit satis, habet iudicem DEVM, non Rempublicam, aut Principem externum. Alioquin, cum grauissime peccent interdum Principes aut Magistratus nostri, licebit uel Gallo, uel Italo, uel Anglo, Hispaniensis Respublicae peccata castigare, et ius dicere,*

dicere, ut vicissim inter se Principes hac auctoritate fungantur: quo neque ineptius, neque rebus humanis exitiosius, quicquam dici potest.

CONSENTIUNT: VASQVIVS, *illustr. Controuersiarum Libr. I, cap. XXIII.* FRANCISC. de VICTORIA, *Relectiōe P de Indis nouiter inuentis. p. 375*; CONRINGIVS, *Epistol. LIII*, ubi inter alia sic differit: *Non ferenda est illa quorundam persuasio, quasi iusta promiscue sint Christianorum arma, in quosuis a christiana fide prorsus alienos, siue non nihil exorbitantes. Non minus profecto detestanda haec est opinio, atque illa ex aduerso Muhammedanorum, in alia sentientes quosuis, aut ueterum Graecorum, in omnes, quos barbaros uocabant, tanquam illi natura essent serui, praesensa bellandi licentia.* PVENDORFIVS, de IVRE NAT. ET GENT. *Libr. VIII, cap. III, §. 7.* OSIANDER, in *Annotat. ad Grotium de Iure B. et P. pag. 407*; pag. 1172, et 1223. ZIEGLERVS, in *notis ad eundem Grotium, p. 468, et 476.* ZENTGRAVIUS, *de origine Iuris Gentium, pag. 157, sequ.* BECMANVS, in *Meditat. Polit. Cap. XXIII, §. 7*: et *Parallelis politic. cap. XXII, §. 7.* HERTIVS, in *dissert. de socialitate, primo Iuris Nat. principio, Sect. III, §. 25.* DN. BOEHMERVS, in *Introduct. ad Ius publ. uniuersale, pag. 526.* D. D. IO. SCHMIDIUS, in *Disput. de bello panisino.* HOCHSTETTERVS, *de Iure Poenarum, Sect. II, §. 2.*

DISSENTIUNT: GROTIUS, *de Iure Belli et Pacis, Libr. II, cap. XX, §. 3 et 40.* VERVLAMIUS, *de bello sacro, pag. 1310, in operibus.* ZOVCHAEVS, *de Iure feciali, P. II, Sect. VII, Quaest. I.* HUGO de ROY, *de eo, quod iustum est, Libr. I, Tit. VI, §. 3.* THOMAS CAMPANELLA, *de Monarchia Hispanica, cap. VI.* VLR. HVBERVS, *de Iure ciuitatis, Libr. II, Sect. VI, cap. I, §. 7 et 8.* LOCKE, *Traité sur le gouvernement civil, c. I, §. 4. et Cap. II, §. 7.* DVRRIVS, in *Compendio Theol. moral.*

moral. cap. XII, §. IX. GRASVINCKELIUS, in stricturis ad Grotium de I. B. et P. Libr. II, cap. XX. §. 3 et 40. HENNINGES ET TESMARVS, in notis ad eundem locum Grotii. BARBEYRAC, in notis Gall. ad Puf. de I. N. et G. Libr. VIII, cap. III, §. 4.

PROBLEMA XXVII.

Nec fas fuit, christianae religionis propagandae causa, Americanos bello prosequi.

An fas fuerit, Americanos, propagandae christianae religionis causa, bello prosequi?

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Cum Hispani sub initium saeculi decimi sexti magnam Americae partem occupassent, incolasque illos parum humaniter habuisse dicerentur; aliquot extiterunt scriptores, qui eas res gestas etiam hoc nomine defenderent, quod uel solius christianae religionis propagandae causa hominibus barbaris et idololatriis iusta arma inferre, eosque terris bonisque suis spoliare, licuerit. Quorum adeo sententiae problema nostrum opponitur.

OBSERV. II. Interim aliquando distinguendum esse censemus inter defensionem armatam eius, qui religionis causa inuaditur; et inter propagationem religionis armatam: illam posse esse licitam, aliunde iam constat; (uid. RECHENBERGII *Disput. de religione armis defensa.*) hanc uero minus probamus.

PROBATVR:

- I. Quia causae iustae, quae alias ius dant ad arma legitima sumenda, et ad terras aliorum ui bellica inuadendas, hic defuerunt. Neque enim Americani antea iniuriam intulerant Hispanis, unde ulciscendi ius nasceretur; neque, ob diuersam religionem, ius Europaeorum laeserant.
- II. Quia, quamuis barbarae illae gentes diuino iudicio peruersae religionis uitaeque suae rationes reddere deberent;

L 3

NON

non tamen hinc terrarum suarum dominio, et societatis humanae iure, ita exciderant, ut alii, iniuriis nullis laceffiti, pacem earum externam ultro turbare recte possent.

III. Quia modus religionis per arma propagandae, et belli, et religionis ipsius, naturae repugnat. Bellum quidem tanquam extraordinarium *medium* et subsidium externae pacis tuendae DEVS humano generi permisit, quo turbatores tranquillitatis reprimantur: tantum tamen abest, ut uis bellica instillet commendetque animis hominum religionis ueritatem; ut potius obstinatos aut hypocritas efficere possit. Neque certe idoneum uerae religionis argumentum est, armorum uiribus praeualere, aliosque posse suppressere. Religio autem, quae uero de DEO sensu, et uoluntario rectoque eius cultu, continetur, eius est naturae, ut ad eam amplectendam non inuiti armis debeant cogi, sed uoluntarii doctrina et institutione remediisque *spiritualibus* induci. Recte enim TERTULLIANVS, *Libr. II ad Scapulam*: *Non religionis (uerae) est, cogere religionem; quae sponte suscipi debet, non ui; cum et hostiae ab animo libenti excipiuntur.* Et LACTANTIUS, *de Iustit. cap. XVIII*: *Non est opus ui et iniuria; quia religio cogi non potest. Verbis potius, quam uerberibus, res est agenda, ut sit uoluntas.* Et mox: *Longe diuersa sunt, carnisficii et pietas: non potest aut ueritas cum ui, aut iustitia cum crudelitate, coniungi.* — — . *Nihil tam uoluntarium est, quam religio; in qua si animus auersus est, iam sublata, iam nulla est.* Sapienter et Regina Angliae, ELISABETHA, apud Cambdenum: *Religio uera, inquit, non armis cruentis, sed spiritu lenitatis et mansuetudinis; est propaganda.*

IIII. Quia, si studium propagandae religionis iustam belli causam daret; tunc omnes gentes e persuasione suae religionis ita damnatae essent alias gentes, bellisque replendus esset
totus

totus terrarum orbis; uti loquitur OSIANDER, in *Annot. ad Grotii I. B. et P. pag. 1172.*

V. Quia ille modus propagandae religionis aduersatur *ordinationi* diuinae, secundum quam, 2 *Cor. X, u. 4, arma militiae nostrae* (in regno DEI) *non carnalia sunt, sed spiritalia*: Et quia, ex CHRISTI institutione, *Euangelium praedicandum est, annuuciando pacem, non indicendo bellum.*

VI. Quia illa ipsa uiolenta tradendae religionis christianae ratio repugnat, ueteris Ecclesiae, imo ipsius CHRISTI, eiusque Apostolorum, exemplis; utpote qui non ferro et flamma, sed doctrina et institutione, religionem christianam constituerunt atque propagarunt. Sic bene PERPINIANVS, *Orat. XVI de uet. relig. retinenda*: Ego, inquit, neque CHRISTVM, uindicem generis humani, neque Apostolos in omnes partes ab illo dimissos, neque et Apostolorum successores, armis aut fundasse, aut propagasse, uideo, quam posteritati tradiderunt, religionis disciplinam. — — Non armis, sed animis; non feriendo, sed ferendo; non occidendo, sed moriendo, dimicarunt.

CONSENTIUNT: AZORIUS, s. I. *Institut. moral. P. I, Libr. VIII. cap. 24, pag. 1028.* FRANC. de VICTORIA, *Relect. moral. V, de Indis nouiter inuentis.* IOSEPHVS a COSTA, *de procuranda Indorum salute.* ANGELVS MARIA VERICELVS, *de Apostolicis Missionibus*; cuius argumenta recenset ZIMMERMANNVS, in *Analectis mensuris, Mense IV, pag. 176.* ALBERICVS GENTILIS, *de iure Belli et Pacis, Libr. II, cap. XX, §. 48.* RITTERSHVSIVS, in *Commentar. ad Epistolas Plinii et Traiani, pag. 351, seqq.* PVFENDORFIUS, *de habitu religionis christianae ad uitam ciuilem, §. 49, seqq.* ZIEGLERVS, *de iur. Maieft. Libr. I, cap. 16.* HIER. KROMAYER, in

in *Theologia positivo-polemica*, pag. 1125, et longe plures Theologi ac Iurisconfulti.

DISSENTIUNT: SCOTVS, in 4 *Distinct.* 4, q. ult. BACO de VERVLAMIO, de *Bello sacro*, opp. pag. 1304. SEPVLVEDA, *Hispanus*, de *caussis iusti contra Indos belli*. ALPHONSVS CASTRENSIS, ALVARVS PELAGIVS, et alii, quos commemorat Azorius. l. c.

PROBLEMA XXVIII.

An denegatio transitus per alienum territorium sit iusta belli causa?

Denegatio transitus per alienum territorium, non est iusta belli causa.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Saepe, non solum inter eruditos, sed etiam inter ipsas gentes liberas, earumque moderatores, disceptatum est, an transitus exercitus merciumque per alienum territorium terra marique negari petentibus possit sine iniustitiae nota; et an non, si negetur, armis iuste vindicari queat? Sunt non pauca eorum exempla, qui huiusmodi transitum, cum ultro, uel precibus, impetrare nequierint, armis, ut putarunt, iustis petere atque vindicare adu sunt. Sic Amyntorem, Orchomeni Regem, ob negatum transitum, interfecit Hercules, referente Apollodoro. Eandem ob causam Alexander bellum intulit Tyriis, docente Curtio. Apud Xenophontem, de *expeditione Cyri*, *Libro III*, haec legimus: *Decreuimus per hanc regionem quam pacatissime iter domum facere, si per alias liceat. Sin quis iter impedit, cum pro uiribus fortiter bello petemus.* Bataui, apud Tacitum, *Libr. IV Histor.* Bononienlibus denuntiarunt: *Si nemo obstitat, se innoxium iter per eorum terras facturos; sin armati occurrant, ferro uiam inuenturos.* Agellus ex Asia reuersus, memorante Plutarcho, cum a Rege Macedonum transitum postulasset,

stulasset, atque is consulturum se dixisset : *Consultes*, inquit ; *nos interea transibimus*. Fridericus I, Imperator, in Palaestina cum exercitu iturus, negata a Bulgaris regia uia, eam ui obtinuit, *magnaue resistentium multitudine occisa, non paucos ex iis captos ex usraque parte uiae ramis arborum illaqueatos suspendit*: prout rem narrat Otto de S. Blasio, pag. 213. Ferdinandus, Rex Hispaniarum, (quod Thuanus refert ad A. 1505.) Iohannem Labretanum, Nauarrae Regem, bello aggressus est, ob transitum denegatum. Gustauus Adolphus, Suecorum Rex, Pomeranorum Principis Legatis, transitum deprecantibus, A. 1630, respondit, apud Chemniz: de *Bello Sueco-Germ. Vol. I, pag. 11, innoxium transitum apud omnes gentes semper fuisse liberum; eiusque denegationem, diuino humanoque iure, iustissimam belli causam haberi*. Conf. et Pufendorfius, *Libr. VII rer. Brandenburgic. §. 5, ad A. 1658*. Et quot non alia huius generis exempla occurrunt? Conf. Grotius, *de I. B. et P. Libr. II, cap. II, §. 13*, et eius interpretes.

OBSERV. II. Dum uero affirmamus, transitum per alienum territorium desiderantibus citra iniuriae notam posse denegari; loquimur de iure stricte sic dicto. Aliud suadent non nunquam *regulae humanitatis*; ut, quamuis eiusmodi transitus iure prohiberi possit, concedatur tamen liberaliter, nisi cum nostra nostrorumque pernicie sit coniunctus. Nec minus et *prudentialis leges* fatius aliquando esse ostendunt, sub quibus fieri possit cautionibus, permittere transitum, aut, secundum illud exemplum, quod memorat Pufendorfius, *Libr. V rerum Brandenburgic. §. 13*, tentatum dissimulare; quam, ubi uires defuerint prohibendi, uiolenter prohibere uelle. Tunc uero, qui transitum sic impetrant, concessam facultatem, non iuris debiti, sed beneficii, loco habere debent.

OBSERV. III. Si quando uero facultas transcundi per alienas terras pacto et conuentione est constituta; tum non sine

M

laesione

laesione et iusta belli causa denegatur. Sic enim uiolaretur ius perfectum, idque pactione acquisitum, quod quin armis iuste uindicari possit, uix dubium est. Atque ita, exempli causa, A. 1656, foedere Regiomontano Elector Brandenburgicus liberum per Prussiam transitum Regi Sueciae concessit, eiusque hostibus denegauit. Denique, sicut alias ineuitabilis necessitas aliquando indulget, per uim exigere, quod saltem ex humanitate et benignitate debetur: ita concedimus, sicubi gens, transitum per alienum territorium petens, aliter nullo modo seruari possit, neque inde nobis aequae certum magnumque damnum nascatur, eam inhumaniter repelli; dummodo eiusmodi necessitas non fingatur potius, quam reuera existat.

PROBATVR:

- I. Quia natura et efficacia dominii nobis ius concedit de rebus nostris libere disponendi, et ab earum usu alios iuste arcendi, a quibus inprimis onera et pericula sunt metuenda. Iam autem, si is, qui utitur iure suo, nemini censetur facere iniuriam; neque hic eos laedere, iisdemque iustam belli causam dare, censendus est, quibus quis non aliunde obligatus transitum per suum territorium concedere nolit. Tertio enim nullum ius est in meo, me inuito, quicquam uel postulandi, uel exigendi; et ius in meo propter alterius commoda uel incommoda non tollitur. Inanis enim foret earum rerum possessio, quae, quoties aliis profint, his etiam cum periculi metu communes, id est, non amplius nobis propriae, tranquilleque sint possidendae. Praeterea recte ZIEGLERVS, in *notis ad Grotium*, p. 233: *Seruile hoc est, inquit, et libero quouis homine indignum, ab altero ad iniurias nudari, et ineuitabili necessitate cogi, ut metuat.*
- II. Quia solius humanitatis benignitatisque officium est, aliis rerum nostrarum usum, adeoque et transitum per terras nostras, permittere. Iam autem iniustum est, et contra naturam

naturam officiorum humanitatis ac beneficentiae, ea, extra casum summae necessitatis, ui exigere, et, ubi denegentur, armis uindicare. *Quae enim ex humanitate debentur, non ita debentur, ut extorquere ea liceat.* Neque officium humanitatis eo est extendendum, ut dominii nostri ius inde periclitetur; ac, si alias prudentia et aequitas suadet, ne benefaciendo nobis ipsis iniurii fiamus, ubi benignitas nobis nostrisque obest, et beneficium praestantibus est noxium: ita et in illis solennibus gentium officiis cauendum est, ne inconsulta noceat humanitas.

CONSENTIUNT: GRONOVIVS, in *notis ad Grotium de Iure B. et P. Libr. II, cap. II, §. 13.* OSIANDER, in *Observat. ad Grot. de I. B. et P. pag. 677.* HENNIGES, ad eundem Grotium, *pag. 377.* STRAVCHIVS, de *Imperio maris, cap. VIII, §. 2.* Dn. THOMASIVS, in *Iurisprud. diuin. Libro II, cap. VI, §. 35.* Dn. GVNDLINGIVS, in *Via ad Iurisprud. natur. cap. VIII, §. 23, pag. 74.* Dn. GRIEBNERVS, in *Principiis Iurisprud. natur. Libr. III, cap. 4, §. 5.* IAC. FRID. LVDOVICI, in *Doctrina Iuris naturae iuridice considerata, pag. 47.* ZENTGRAVIUS, *disquis. de origine et ueritate Iuris Gentium, Artic. IX, §. 25, pag. 367.* HOCHSTETTERVS, in *Collegio Pufendorfiano, pag. 265.* Disputatio Kazaueriana de *denegato Israelitis transitu per terram Edomaeorum.*

DISSENTIUNT: GROTIUS, de *Iure Belli et Pacis, Libr. II, cap. II, §. 13.* OBRECHTVS, in *Observat. ad Grotium, pag. 1085.* TEXTOR, in *Synopsi Iuris Gent. cap. XVII, §. 37.* KVLPISEIVS, in *Collegio Grotiano, Exercitat. III, §. 6.* HERTIVS, *Opuscul. Vol. II, Tom. III, dissert. de seruitute naturaliter constituta inter diuersos populos, etc. Sect. 1, §. 6, seqq.* HOMBERGK zu Bach | in *Hypomnemat. Iuris Gent. pag. 57.* Ab aliis citantur etiam: ZOLLIVS de *transitu innocuo*; et ADRIAN. BEYER: *an ea quatenus transitus pro exercitu per territorium alterius postulari et denegari possit? etc.*

M 2

PRO-

PROBLEMA XXVIII.

An ius stapulae et uectigalium repugnet iuri naturae et gentium?

Ius stapulae et uectigalium non repugnat iuri naturae et gentium, neque, si exigatur, aliis populis iustam praebet belli causam.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Iam diu inter multas gentes usu receptum est, ut is, qui habet imperium, a mercibus per territorium suum transeuntibus, terra, aut amne, aut freto, uectigalia exigit, aut ius stapulae constituat, ut cuius exteri, qui merces ad alium populum transportare uolunt, eas illo loco, per quem transeunt, sistere, et uenum exponere, necesse habeant. Sic, cum tus euehi non posset, nisi per Gebanitas, siue Catabanitas; horum Regi oportebat pendi uectigal; referente Plinio, *Libr. XII Hist. natur. cap. 14.* Demosthenes, *Philipp. IV*, commemorat, uectigalia Atheniensium ad centum et triginta talenta euasisse. Strabo, *Libr. IV*, refert, Asiaticis Italicisque mercatoribus gratissimum fuisse, omisso ad Maleam cursu, Corinthum diuertere, aduectis eo mercibus; ubi et importatarum et exportatarum e Peloponneso rerum uectigalia pendi oportuerit. At, A. 1596, constitutum erat in foedere Gallorum et Belgarum, *Nauis in praeteruentione aut appulsu retentare, onus ut exponatur, uenumque eas subigere quemquam, ne liceret.* Vid. Grotius, *Libr. V Hist. Belg. ad d. a.* Similiter, cum in quibusdam Angliae et Galliae portibus mos obtineret, ut singuli tributum quoddam pro ingressu et egressu suo soluerent; inter *Regem Galliae, et Protectorem Angliae*, Cromuwellum, A. 1655 conuenit, ne in posterum dictum tributum exigereetur. Superfedemus alia pristini recentisque aeni exempla excitare.

OBSERV. II. Alia igitur res est, si immunitas a uectigalibus, aut non nisi certa et mitiora uectigalia exigendi ius, cum certis populis per pacta et conuentiones fuerit constitutum; tunc pacta sine

sine grauiore laesione non possunt uiolari. Sic querebantur Britanni, apud Cambdenum, in *Histor. Elisabethae*, P. 1, p. 82: *Transitum per Belgicas prouincias cum equis, nitro, puluere tormentario, ex Italia et Germania prohiberi; grauissima uectigalia, nec prius audita, pro cibariis, anchoris, etc. rigidissime exigi; et haec omnia contra foedus Commercii (Intercursum magnum uocant) olim initum.*

OBSERV. III. Quamuis autem maxime, salua aequitate, fieri possit, ut pro hominum merciumque transitu, non nisi eiusmodi uectigalia exigantur, quae faciunt ad leuanda onera, h. e. ad refectionem et securitatem uiarum, pontium, fluuiorum, et marium, similesque sumtus, qui faciendi sunt ab eo, qui in locis illis, per quae transitus fit, imperium habet; non tamen iniustum est, etiam cessantibus eius generis rationibus, a transeuntibus requiri uectigal: cum tunc, nisi alia obstant pacta, uerum domini titulum allegare sufficiat; cumque satis sit, uti DN. GYNDLINGIVS loquitur, *transeuntes et praeternauiantes, illo territorio fretoque uti, cuius firmare aditum facile liceret.* Atque adeo mera humanitas erat, cum Carolus M. in *Capitul. Lib. III. cap. 12.*, telonium in fluminibus uetaret exigi, *in quibus nullum adiutorium praestaretur itinerantibus.*

OBSERV. IIII. Etsi ergo non fas est, simplicem uectigalis exactionem bello ulcisci; tamen par pari referre licet; hoc est, licet utique ab iisdem populis, qui per suum dominium non gratis permittunt transitum, ubi per alterius territorium trans-eant, itidem uectigal tributumue postulare. Verum hoc ius uectigalium exigendorum omnino moderari debet prudentia politica, si nolimus, ut commerciorum usus prorsus sufflaminetur.

PROBATVR:

- I. Quia, uti iam supra diximus, ea natura et uis est ueri domini, ut de rebus nostris libere disponere, aliosque ad earundem usum pro arbitrio admittere, possimus. Iam autem, si liberi

populi aliis populis eorumque mercibus transitum citra iniuriam plane denegare possunt; possunt etiam eundem sub certis conditionibus alicuius oneris uectigalisque recte permittere. Neque enim eo extendenda est libertas commerciorum, ut aliorum inuitorum iura minuat, aut peruertat.

II. Quia imperanti haud uitio uertendum est, qui commo-
ditate ditionis suae rite utatur, ac postulet, ut Reipublicae
suae aliquid emolumenti accedat ex iis commodis, quae ex-
teri ex usu rerum iuriumue illius captant. Neque praeter-
terea iniquum iniustumque haberi debet, pro gratis officiis
praestandis, iuribusque concedendis, mutua quaedam offi-
cia atque iura sibi pacisci, et ab altero exigere: nec, qui
desiderat, ut commodis suis indulgeamus, nostris decore
honesteque aduerfari potest

CONSENTIUNT: illustr. GVNDLINGIVS, *in uia ad uerita-
tem Iurisprud. nat. cap. XXXV, §. 214.* BARBEYRAC *ad Pufend.
de I. N. et G. Libr. III, cap. III, §. 7.* FLEISCHERVS, *in Institut.
Iuris N. et G. Libr. II, cap. VI, §. 29.* IAC. GABR. VVOLFIVS,
in Instit. Iurisprud. natural. P. II, Sect. I, cap. IV, §. 8.

DISSENTIUNT: VVIGELIANI, qui, annotante OSIANDRO
*ad Grotium de I. B. et P. pag. 684, plane negant, iustum esse,
accipere uectigal; atque hoc quidem concedunt, subditum debere
soluere uectigal et tributum; sed Magistratum non recte posse
accipere.* Huc pertinent et illi, qui admittere quidem uidentur
ius exigendi uectigalia, sed non nisi ad compensanda onera illa,
quae Dominus territorii, per quod homines mercesque transeunt,
sustinere debet: u. g. GROTIUS, *de Iure B. et P. Libr. II, cap.
II, §. 14.* TESMARVS, ad citatum GROTH locum. VITRIARIVS,
in Institut. I. N. et G. Libr. II, cap. II, §. 35. KLOCKIUS, *de
Contribut. cap. III, n. 123.* PVFENDORFIUS, *de Iure N. et G.
Libr. III, cap. III, §. 7.* HERTIUS, *in notis ad Pufendorfium, pag.
323. et in dissert. de seruitute naturali, Sect. I, §. 15. Vol. II
Opusc. T. III, p. 128.*

PRO-

PROBLEMA XXX.

Matrimonium negatum causam iustam bello non praebet.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Non raro arma mota fuisse legimus, ob matrimonium petentibus denegatum. Sic Cambyfes, Rex Persarum, Amafī Aegyptio bellum intulit, ob denegatas filiae nuptias, teste Herodoto, *Lib. III, cap. I.* Item Darius, Rex Persarum, Iancyrum, Regem Scytharum, armis aggressus est, cum filiae eius nuptias non obtinuisset, commemorante Iustino, *Lib. II, cap. 5.* Non minus Demetrius Ariarathi, Regi Cappadociae, propter fastiditas sororis nuptias infestus, fratrem eius Orofernem, per iniuriam regno pulsus, supplicem recepit, datumque sibi honestum belli titulum gratulatus, restituere eum in regnum statuit, referente eodem Iustino, *Lib. XXXV, cap. I.* Atque apud Cranzium, *Libr. I Dan. cap. 7,* haec leguntur: *Suibdagerus, Rex Noruagiae, Regis Danorum filiam, a patre diu negatam, sed iam bello quaesitam, cum regno accepit uxorem.* Quis uero omnia eius generis exempla colligat?

OBSERV. II. Loquimur autem de simplici et modesta matrimonii recusatione ac negatione; non de tali, quae aliis pactis repugnat, aut cum expressa uerborum contumelia est coniuncta. Sic, memorante Apollodoro, *Libr. II, cap. 6,* Hercules, uxorem ducturus, audierat, Eurytum, Oechaliae Regem, qui sagittandi peritia se ac filios suos uicerit, certaminis praemium, Ioles filiae connubium proposuisse: Oechaliam igitur profectus, cum sagittandi arte iis omnibus praestantior extitisset, uxorem tamen, tanquam promissum certaminis praemium, minime consecutus, hanc iniuriam postea grauissime uindicauit. Neque sine acerba contumelia Rhegini Dionysio, Syracusorum Principi, uirginem quandam per legatos sibi nuptum petenti responderant, se nullam, praeter licitoris filiam, ipsi concessuros esse. Quam ignominiam ille grauiter ferens,

An matrimonium negatum causam iustam bello praebet?

ferens, atrocique se iniuria affectum ratus, ad uindictam expectandam omne studium contulit. Vid. Diodorus Siculus, *Libr. XIV, pag. 317.*

PROBATVR:

- I. Quia matrimonia nituntur consensu et amore mutuo. Sicuti ergo hic liber esse debet, nullique coactioni subiectus; ita durum iniustumue foret, hanc libertatem aliis inuitis extorquere uelle, aut id, quod ex uera beneuolentia animique propensione proficisci debet, ui acquirere, ac, si modeste negetur, armis uindicare; cum praegnans causa occurrere possit, cur eiusmodi coniunctio denegetur.
- II. Quia, uti ad alia humanitatis officia, ita ad amicitiam, amoremue conjugalem, ante pacta nullum ius proprie dictum nobis competit; sed tantum facultas petendi. Cuiusmodi petitioni si locus non fuerit relictus, de iniuria queri non possumus. Neque enim in beneficii negatione ulla proprie dicta est iniuria; inprimis si quis illud a nobis petit, quod sine molestia nostra, aut incommodo, concedi nequit. Bene adeo differit Grotius, de Iure B. et P. Libr. II, cap. XXII, §. 16: *Si quis quid debet, non ex iustitia propria, sed ex uirtute alia, puta liberalitate, gratia, misericordia, dilectione, id, sicut in foro exigi non potest, ita nec armis deposci. Nam ad utrumque horum non sufficit, ut id, quod postulatur, sit ex morali ratione (ex uirtute) faciendum; sed praeterea opus est, ut in nobis ius quoddam existat ad illud. etc.*

CONSENTIUNT: TEXTOR, in *Synopsi Iuris Gentium, cap. IV, n. 2, 3.* OSIANDER, in *Annotat. ad Grotium, pag. 688.* DN. THOMASIVS, in *Iurisprud. diuin. Libr. II, cap. VI, §. 45.* DN. GVNDLINGIVS, in *uia ad ueritatem Iurisprud. natur. Cap. VIII, §. 23.*

DISSENTIUNT: COQVAEVS, in *Comment. ad Augustinum, de Ciuitate DEI, Libr. II, cap. 27.* ALBERICVS GENTILIS, in *de armis Romanorum, Libr. II, cap. I*; qui raptum Sabinarum nimis liberaliter defendit et laudat. Huc pertinent uero omnes, qui facto exemplo suo nuptias sibi denegatas armis uindicandas docuerunt.



PROBLEMA XXXI.

Praerogatiuae ac *praecedentiae* liberarum gentium inter sese, nullum certius fundamentum est, quam pacta de mutuo honore inita.

Quodnam sit uerum fundamentum praecedentiae liberarum gentium?

ΕΚΘΕΣΙΣ.

Vti priuati homines, ita et integrae gentes, earumque principes, saepe de honore et praerogatiua, inter se contendunt. Vnde non raro deliberationes de re publica sufflaminari, et ipsa bella existere, uideas. Quibus uero fundamentis uerum perfectumque ius nitatur praerogatiuam quandam certosque honores sibi uindicandi, uarie disceptatur. Bene obseruauit Pufendorfius, de officio H. et C. Libr. II, cap. XIV, inter Principes et integros Populos pro eminentia et praecedentia solere allegari potissimum antiquitatem regni et familiae, amplitudinem et opulentiam ditionum, et potentiam, ac qualitatem potestatis, qua quis imperium in suo regno obtineat, itemque splendorem tituli; idem tamen et recte negauit, haec omnia per se parere ius perfectum ad praerogatiuam et praecedentiam aduersus alios Principes Populosque sibi asserendam. Et quamquam facile concedamus, hinc occasionem existere posse praerogatiuae alicuius quaerendae; nec minus aliquando prudentiae esse, cedere aliis: ex solis tamen huiusmodi rationibus ueram iustamque causam cogendi alios ad certum honoris genus exhibendum repeti debere, utique negamus. Cum uero in hoc argumento probe sit discernendum, quid praecipiat *iustitia*; quid suadeat *prudencia*; quidque *humanitas* commendet; nos hoc loco potissimum de *iustitia*, siue *regulis iuris strictae* dicti, loquimur. Sicuti ergo in statu ciuili a uoluntate et decreto ciuitatis, eorumue, qui ciuitatem repraesentant; ita in statu naturali, non nisi a pacto, uerum perfectumque ius praecedendi aliis praecipuosque quosdam honores sibi arrogandi ar-

N

cessa-

cessendum esse, existimamus. Huc, exempli causa, pertinent pacta de *uelorum demissione*, quam coram nauibus bellicis Regis Galliae exhibere, A. 1653 promiserant *Ciuitates Hansaeicae*: ad quam et *Hollandi*, ui pacti, anno 1656 cum Daniae Rege inita, coram Regia arce Croneburgo, ad angustias freti Danici extracta, se obligarunt; quamque et coram omnibus nauibus Britanniae Regis, in omnibus maribus a *Capo finis terrae* usque ad *Staten Land* in Noruegia se facturos, solenni pacificatione A. 1674, declararunt. Eiusmodi controuersiam inter Suecos et Brandenburgicos A. 1654 agitatam; cum Nauarchus Suecius e nauis regia exire uoluisset, supremo uelo non demisso, commemorat Pufendorfius, *Libr. VIII rerum Brandenb. §. 68.* Conf. Hertius in *dissert. de Seruitute naturaliter constituta*; item, ZENTGRAVIVS, de *Origine, ueritate et obligat. Iuris Gent. Artic. VII, §. 10.*

PROBATVR:

- I. Quia, uti gentes, quae ab aliis non dependent, sed uera libertate fruuntur, eo ipso sibi sunt *aequales*; ita inter eas nullum datur imperium, nulla per se praerogatiua, perfectumque ius, quod uocant, *praecedentiae*; aut uera facultas maiores honores ab aliis exigendi.
- II. Quia ius alicuius praerogatiuae debique honoris per pacta et expressum tacitumue consensum a liberis populis in alios, salua in ceteris aequalitate, haud secus transferri potest, ac alia iura.
- III. Quia, quae argumenta alicuius praerogatiuae inter gentes liberas afferuntur, non sufficiunt ad perfectum quoddam ius constituendum. u. g. non diuersa forma regiminis; utpote quae magis respicit rempublicam intra se, eiusque gubernationem, quam extra se, et respectu aliorum populorum. Nec potentia maior, quae sine iure si quid ab aliis exigit, potius latrocinii speciem induit. Nec antiquitas in se

se efficit maiorem dignitatem; cum non notet, nisi tractum durationis, quae uiliter ac praestanti rei possit esse communis. Nec denique splendor, aut modestia titulorum, ipsi rei aliquid addit, demittit. Vt iam alias eiusmodi rationes, maxime, quae non nisi superstitione quadam nituntur, silentio praetereamus.

CONSENTIUNT: PUFENDORFIUS, *de Iure N. et G. Libr. VIII, cap. IIII, §. 15, seqq.* et *de Off. H. et C. Libr. II, cap. XIII, §. 15.* DN. BOEHMERUS, in *Introduct. ad Ius publicum uniuersale, P. Special. Lib. I, cap. III, §. 22.* DN. GUNDLINGIUS, in *Via ad ueritatem Iurispr. Natur. cap. V, §. 7, seqq.* DN. HOFMANNUS, in *Dissert. de fundamento decidendi controuersias de Praecedentia inter liberas gentes, Lipsiae A. 1721* habita: ubi, CAP. I, multo plures recensentur scriptores, qui de *iure praecminentiae et praecedentiae* sunt commentati. GOTFRID. STIEVE, in *Europaischen Hoff - Ceremoniel.* etc.

DISSENTIUNT: FERNANDUS VASQVIVS, in *Praef. Controuersiarum illustrium, num. 18, seqq.* CAESARINUS FURSTNERIUS, siue LEIBNITIVS, *de iure suprematus, Cap. XXXIII, et XXXV;* ubi tradit, *paeta Principum de certis honoribus non ius dare; sed saltem iuris debiti declaratoria censi debere.* Huc pertinent et quidam scriptores, qui sigillatim suorum Regum Principumque praerogatiuam scriptis defendere conati sunt; u. g. CAROLVS MOLINAEVS, *de excellentia Regni et Coronae Franciae;* IAC. ALEX. TENNEVRIUS, *de Regis Christianissimi praerogatiuis;* CHLFLEIUS, *de ampulla Remensi, ad dirimendam litem de praerogatiua ordinis inter Reges;* IAC. VALDESIUS, *de dignitate Regum Regnorumque Hispaniae;* IAC. HAVEL, *de praecedentia Regum Franciae, Hispaniae, Angliae.* IVARVS HERZHOLMIUS, *de praecedentia regni Daniae.* etc.

PROBLEMA XXXII.

An, quod
ius quibus-
dam Popu-
lis promi-
sue conce-
ditur, om-
nibus sit
conceden-
dum?

Non illico pro iniuria habendum, armis-
que vindicandum est, si quis populus uni
alteriue populo illud ius in suo denegat, quod
aliis externis promiscue concedit.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

Hoc problema potissimum opponitur Grotio, qui statuit, ex
suppositione ius commune nasci ad actus, quos populus aliquis
externis promiscue permittat. Quam sententiam huiusmodi ex-
emplis ipse illustrat, *Libr. II de I. B. et P. cap. II. Si externis,*
inquit, *alicubi uenari, piscari, aucupari, margaritas legere, li-*
cet; si ex testamento capere, si res uendere, si etiam extra pe-
nuariam feminarum coniugia contrahere; uni populo id negari
non potest, nisi delictum praecesserit. etc. Ex quo fundamen-
to Theodorus Ioannides, Mulcorum Imperator, A. 1583, mo-
nopolium denegabat Anglis, apud Cambdenum. *Iniquum, in-*
quiebat, est, aliis permittere, alios inhibere. Principibus ius
aequale est conseruandum, et commercium, quod iure gentium
omnibus commune esse debet, non in monopolium et priuatum
pauculorum quaestum conuertendum.

PROBATVR :

- I. Quia, ubi uerum est dominium, ibi ex iure proprietatis no-
bis facultas de rebus nostris libere disponendi, et alios ex-
cludendi, conceditur, nisi per pacta aliter fuerit conuentum.
Qui autem pro lubitu utitur iure suo, etiam exclusis aliis,
nemini facit iniuriam.
- II. Quia exclusio unius et alterius non semper ex contemptu et
ignomina; sed ex aliis aliquando praegnantibus causis, fieri

potest. Non eadem enim est omnium exterorum ratio : cum alii noti, alii ignoti; alii certae, alii dubiae esse possint amicitiae; alii commodis nostris plus minusue obfuturi. Praeterea non eadem est omnium rerum ratio, ut cum omnibus aequè utiliter possint communicari.

III. Quia circa ea, quae nemini perfecte debemus, libera-
tionibus sane aduersus unum, quam alterum, nobis esse li-
cet; adeoque nec iniustum est, alteri ea denegare, ad
quae petenda ius non habet perfectum. Quid uero inter-
est eius, quem iure prohibere possum, si alios admitta-
mus?

CONSENTIUNT: LUDOVICVS MOLINA, *de Iustit. et iure, Tr. II disput. 145.* OSIANDER, *in obseruat. ad Grotium, pag. 689.* ZIEGLERVS, *in notis ad Grotium, pag. 239, et 241.* BOECLERVS, *ad Grotium, P. II, p. 89.* PVFENDORFIUS, *de Iure Nat. et Gent. Libr. III, cap. III, §. 14.* ZENIGRAVIVS, *disquis. de origine et ueritate Iuris Gentium, Art. I, §. 48.* VITRIARIUS, *Institut. Iuris N. et G. Libr. II, cap. II, §. 47.* HENNIGES, *ad Grotium, pag. 383.*

DISSENTIUNT: GROTIUS, *de Iure B. et P. Libr. II, cap. II, §. 22.* OBRECHTVS, *in notis ad eundem locum.* KVLPSEVS, *in Collegio Grotiano, Exercit. III, §. 8.* FRANC. A VICTORIA, *relect. V, Sect. 3, propos. 2.*

PROBLEMA XXXIII.

MONOPOLIA non aduersantur Iuri naturae
et Gentium.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSEKV. I. Monopolium est, quando unus, uel pauci,
ex composito ius emendae uendendaeue mercis ad sese redigunt.
Quod fieri potest, et in statu ciuili, ubi a summa potestate id

N 3

ius

*An mono-
polia par-
tinent cum
Iure N.
et G.*

ius certis tantum ciuibus conceditur; et in statu naturali, inter gentes liberas; quando populus, cui peculiaris mercis est copia, cum altero populo paciscitur, se huic soli, neque aliis, id genus mercium uenditurum. Quamquam uero in utroque statu monopola licita esse posse statuamus; iam tamen potissimum de statu naturali, et de monopoliis inter populos liberos aliquando usitatis, loquimur. Grotius, *Libr. II de Iure B. et P. cap. II, §. 23: Quaesitum memini*, inquit, *an populo alicui liceat cum alio populo pacisci, ut is populus certi generis fructus, qui alibi non nascuntur, sibi soli uendat?* Cuiusmodi monopoli, ne uetusta iam exempla repetam, facultatem et priuilegium, teste Cambdeno, l. c. Elisabetha pro Moscouitica Anglorum societate a Theodoro Mosco petiit, ut scilicet *nullis, praeter Anglos ex illa societate ad septentrionalia Russiae littora appellerent, et mercaturam exercerent*; quanquam Germani alique populi de illo monopolo non parum quererentur. Sic Chytraeus commemorat, Lubecenses quondam et Dantiscanos a Gustavo, Suecorum Rege, foedere obtinuisse, *ne ulli alteri ex peregrinis nationibus mercaturam in emporiis Sueciae exercere, nisi sibi, liceret.*

OBSERV. II. Grotius tunc demum monopola inter gentes liberas licita esse posse tradit, si is, qui emit, populus paratus sit aliis uendere aequo pretio. Nos uero eiusmodi conditionem superuacua ac non necessariam esse, aut certe etiam sine ea monopola talia iuri naturae haud repugnare, censemus. Interim et in hac controuersia diiudicanda regulas *humanitatis et prudentiae* a regulis *iuris stricte sic dicti* distinguendas esse, ponimus.

PROBATVR :

- I. Quia, ut ueri domini, a libera domini uoluntate dependet, quibus et qua conditione res quisque suas concedere, ac uendere, aut generatim quibuscum commercia exercere, uelit.

uelit. Atque adeo, sicuti exempli causa Neruii, (de quibus commemorat Iulius Caesar, *Libr. II, de bello Gallico, cap. 15,*) nulli alii populo iniuriam fecisse censendi sunt, cum extraneis mercatoribus nullum ad se permitterent aditum, et nihil uini reliquarumque rerum ad luxuriam pertinentium inferri paterentur; ita neque contra ius naturae acturi, aliorumque populorum iura laesuri fuissent, si uel sibi solis terrae suae fructus mercesque seruare, uel non nisi uni certo populo, monopolii instar, uendere uoluissent.

- II. Quia aliae gentes, quibus non pactis sumus obstricti, non nisi ius imperfectum habent merces fructusque terrae nostrae petendi. Sicuti ergo non laeduntur, si nos ipsi iis plane commercia nostra denegemus, resque nostras uendere nolimus: ita nec ceterae gentes dici possunt laedi, si undantaxat commercii nostri libertas concedatur, etiam absque ea conditione et pacto, ut haec gens aliis gentibus merces a nobis emtas aequo pretio diuendat. Imperfectum autem ius esse aliis populis merces nostras petendi, uel inde patet, quod perfectum et plenum ius in rem nostram non nisi ex dominio nascitur, quod, ut diximus, liberam de rebus nostris disponendi facultatem nobis affert. Atque adeo ius imperfectum perfecto cedere, et, quae imperfecte debentur, etiam sine iniuria denegari petentibus posse, aliunde iam constat. Rationes ergo huius Problematis proxime cohaerent cum rationibus Problematum proxime antecedentium.

CONSENTIUNT: PVENDORFIUS, *de Iure Nat. et Gent. Libr. V, cap. V, §. 7. et Libr. IV, cap. V, §.* DN. GYNDLINGIUS, *in uia ad uerit. Iuris nat. cap. XXIII, §. 10.* ZENIGRAVIUS, *de origine et uerit. Iuris Gentium, Art. IX, §. 25.* IAC. GABR. VVOLFIUS, *Instit. Iurisprud. nat. P. II, S. I, cap. X, §. 40, pag. 284.* DISSEN-

DISSENTIUNT : GROTIUS, *de Jure B. et P. Libr. II, cap. II, §. 18; et §. 24*, ubi conditionem superuacaneam addit. FRANC. VICTORIA, *Relect. V, S. 3*. DAVIDES MEVIUS, in *Nucleo Juris Nat. et Gent. Inspect. IV, §. 29*. FELDENVS, ad Grotium de *I. B. et P. Libr. II, cap. XII, §. 16*, ubi *monopolia naturaliter esse iniusta* appellat.

PROBLEMA XXXIIII.

An violenta
vitae no-
strae defen-
sio saltem
sit licita,
nec prae-
cepta?

Violenta vitae nostrae defensio non tantum est licita, sed etiam jure naturae praecpta.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Iustam esse vitae nostrae defensionem eamque, si quidem nulla alio ratio super sit salutis expediendae, etiam cum laesione et caede iniusti inuasoris coniunctam, extra nostram controverfiam positum est. At illud potissimum in disquisitionem uenit: utrum illa defensio duntaxat pertineat ad *leges permittentes Juris naturae*, adeoque merum *ius et facultatem* defendendi afferat, arbitrioque inuasi relinquat, num malit hic interfici, an, ut vitam suam conseruet, interficere inuasorem uolentem? An uero defensio *legibus praecipientibus et obligantibus Juris naturae* determinetur, sitque *officium*, quod sine uiolatione iuris naturalis et sine peccato uoluntarie et consulto omitti non possit? Nos, non obscuris, ut putamus, rationibus induciti, censemus, eam ipsam defensionem, iure naturae et ipsius uirtutis norma, in casu necessitatis non saltem licitam, sed et praecptam esse. Atque adeo, quamuis in statu ciuili *moderamen inculpatae tutelae*, ut uocatur, bene recteque arctioribus limitibus, quam in statu naturali, circumscribatur, ne in licentiam propriae uindictae abeat: in eo tamen casu, ubi magistratus auxilium nulla ratione haberi queat,

queat, id minus recte in uniuersum posse prohiberi, poenaque capitali uindicari, arbitramur. Vnde alii iudicent, quid sentendum sit de uetusta lege Lucernatum; secundum quam, referente SIMLERO, *de Republica Helueticorum, Libr. II, p. 159*, ille, qui ciuem Lucernatem interfecerit, etiamsi iustam habuerit causam, quod scilicet iniuste inuasus ab altero uim ui repulerit, nihilominus capite poenas luere iubeatur.

OBSERV. II. Quod uero de necessaria defensione singulorum hominum statuimus; idem etiam, in casu necessitatis, de bello integrarum gentium iudicamus. Etsi enim bellum ordinarie saltem sit iuris permittentis, et, secundum prudentiae regulas, tempestiuam commodamque agendi facultatem requirat; ubi tamen nulla prorsus alia ratio tuendae salutis publicae supersit, fieri etiam potest necessarium, adeo, ut illi, qui id unice ab hoste agi uident, ut ipsi cum suis pereant, ac tota respublica evertatur, aduersus legem naturae, conseruationem uniuscuiusque praecipientem, grauitur sint peccaturi, si se conseruare nolint, adeoque quieti ac scientes prudentesque se suosque trucidari patiantur.

OBSERV. III. Sicuti autem iam alibi probatum dedimus, dari omnino leges permittentes, quae a legibus obligantibus sint distinguendae: ita uel huius Problematis occasione patet, quantum usum habeat illa legum naturalium in *obligantes et permittentes* distinctio. Quod enim, lege permittente, conceditur; id agendum omittendumue nostro relinquitur arbitrio; quod autem lege obligante praecipitur, id agere utique debemus, quoad quidem agendi facultas et idonea occasio nobis datur.

PROBATVR THESIS:

- I. Quia haec defensio nititur diserta lege naturali, quae nostrae nobis uitae praecipit conseruationem. Dum uero hanc praecipit, praecipit simul, ut iustis et idoneis necessariisque tuen-

○

tuendae uitae *mediis*, siue modis, quoad possumus, utamur. Iam autem laesio ac caedes iniusti inuasoris tunc *necessaria* est, si quando sine ea seruari uita nostra non possit; et tunc *iusta* est, quia ius nostrum tuetur, et inferuit tranquillitati generis humani, nec tollit ius alienum; cum iniusto aggressori uitae nostrae, ac turbatori societatis humanae, qui ipse suo se iure temere priuat, nulla fiat iniuria.

- II. Quia id, sine quo tranquillitas ac securitas societatis humanae constare non possit, omnino iure naturae non tantum licitum, sed et in casu necessitatis praeceptum, intelligitur. Iam autem euidens est, in hoc statu corrupto, per huiusmodi defensionem uolentiam prospici securitati generis humani, ne improbi homines tandem secure et impune in uitam proborum grassentur; nec prauorum temeritas bonorum patientia in plurium perniciem inuitetur; nec denique nequissimus quisque meliori uideatur frui conditione, quam homines quieti atque innocentes.

CONSENTIUNT: VALENT. ALBERTI, in *Compendio Iuris naturae*. P. II, cap. III, §. 11 et 12, pag. 81 & 82. TEXTOR, in *Synopsi Iuris Gent. c. V*, n. 40. STRYCKIUS, in *Disput. de iure hominis in se ipsum*. OSIANDER, in *Observat. ad Grotium*, p. 334 et 612. DVRRIVS, in *Disputat. de moderamine inculpa-tae tutelae*, §. XLIII. D. D. BVDDEVS, in *Theolog. morali*, Cap. III Sect. III, §. 20, p. 673. HOCHSTETTER, in *Collegio Pufendoriano*, p. 222. D. SIMON, in *notis ad Guil. Grotii Enchiridion de principiis I. N.* p. 121. BARBEYRACIUS, in *notis ad Pufend. de I. N. et G. Libr. II, cap. V, §. 2*; TITIVS, *ad Pufend. de O. H. et C. Obseru.* 121. D. D. GRIEBNERVS, in *Principiis Iurispr. nat. L. I, c. V, §. 2*.

DISSEN-

DISSENTIUNT: ZIEGLERVS, in *notis ad Grotium de I. B. et P. pag. 113.* D. D. BVDDEVS, in *Philos. Pract. P. II, cap. IV, Sect. 3, §. 12.* BOECLERVS, in *notis ad Grotium, Libr. II. cap. 1, de I. B. et P. pag. 11.* DN. VVERNHER, in *Element. Iur. Nat. cap. VIII. §. 7.* D. IO. LAVR. FLEISCHERVS, in *Institut. L. N. et G. Libr. II, cap. 2. §. 43, p. 267.* D. IAC. GABR. VVOLFIVS, in *Instit. Iurispr. nat. P. II, c. II. §. 12.* Auctor *versionis Germanicae Pufendorfi de I. N. et G. Tom. I, pag. 498.*

PROBLEMA XXXV.

Sine *αυτοχρησίας* crimine, architalassus et classarii, mandato Superiorum obstricti, in pulverem tormentarium navis suae ignem iniicere possunt, ne in potestatem hostium veniant.

An classarii, qui pulvere pyrio accenso, mortis periculo se exponunt, ne cum navis sua in hostium veniant potestatem, sint αυτοχρησίας?

ΕΚΘΕΣΙΣ.

Dudum haec Quaestio agitata fuit inter morum Doctores; cui ventilandae occasionem praebuerunt exempla classicorum quorundam militum, maxime Belgicorum, qui in bello maritimo, postquam omnia egerunt, nec vincendi, nec effugiendi, occasionem superesse uiderunt, pulvere pyrio accenso, extremo mortis periculo se exposuerunt, ne cum navis sua hostium potestati atque crudelitati subiicerentur. Equidem MARTINVS SCHOOLIUS, de *Imperio maritimo, cap. XXVI*, tradit, ex consuetudine magis, quam ex lege, diu observatum esse, nauem potius perdere, accenso pulvere tormentario, quam hosti tradere; et in plerisque nauibus bellicis, ne quidem iussu Ordinum foederati Belgii, sed ex consuetudine, puerum quendam conduci consueuisse, qui urgente necessitate pulverem accenderit. At enim uero, ZENTGRAVIUS, *celebris quondam Argentoratensium Phi-*

lofophus atque Theologus, in dissertatione de *neglecta uitae custodia*, §. XVII, Richofsheri exemplo, in *Itin. Brasil. p. 7*, testatur, iurisiurandi militaris nautici formula id omnino contineri; factumque ita saepe constare ex Meterano, *Rerum Belgic. 27, f. 385*; ex Thuano, *Libr. 136, f. 1239*, aliisque: idem fecisse Hispanos; de Succis id testari Loccenium, *Iur. marit. 3. 9. 3*; de Gallis, Marifottum, *Orb. marit. f. 371*; causamque Anglis et Batauis ab Hispanorum captiuitate ita se uindicandi, ex atroci horum crudelitate fuisse datam. Nos, subiunctis rationibus inducti, eiusmodi factum, in casu quidem extremæ necessitatis, et sicubi ex deditioe non nisi maior hostium ferocia ac facities sit metuenda, non improbandum censemus.

PROBATVR:

- I. Quia ratio belli hoc requirit, ut potius militantium morte uires hostium minuantur, quam intempestiua deditioe augeantur: unde illi non solum ratione bonorum, sed etiam ratione ipsius uitae, Maieitati ciuili sunt obstricti. Adhaec salus publica exigit, ut maior ratio totius Reipublicae, eiusque securitatis, quam paucorum eiusdem membrorum, habeatur: alias uitiosa foret omnis belli ratio, neque milites exponi possent stationi periculosissimæ. Debetur Reipublicae uita et sanguis; cuius parci haud debent esse muneris rationibus deuincti, quoties prodesse possunt in commune.
- II. Quia, ubicunq; uitae nostrae conseruatio saluti publicae est grauis et exitiosa; (id quod contingere potest, si, concessa uirium nouarum accessioe potentiam hostium publicorum magis formidolosam redderemus Reipublicae nostrae, cui fidem obstrinximus:) ibi eius amissio et iactura, quae ex officii rationibus nobis imponitur, est gloriosa. Praestat enim, etiam cum discrimine uitae prodesse, quam nihilo

nihilominus in periculo uersari contra utilitatem publicam, aut inani declinatione periculi illud committere, unde damnum inferatur Reipublicae.

III. Quia tunc non directe iubetur *duroxijs*, sed tutela salutis patriae, eiusque causa extremum periculum subeundum; nec tamen id semper ab omni spe eluctandi prorsus destitutum.

IIII. Quia in hoc casu non deprehenduntur requisita criminis *duroxijs*. Neque enim huiusmodi milites directe intendunt occisionem sui, sed incommodorum grauium a republica auertendorum rationem, et diminutionem potentiae hostilis; nec ex malitia et priuata temeritate, sed ex auctoritate publica, et studio boni publici adiuuandi, uitam extremo periculo subiiciunt; adeoque non sunt, nisi ministri publicae auctoritatis, et munia a republica iniuncta exequuntur etiam in huiusmodi casu necessitatis. Neque obstat, quod tunc in statu alicuius uolentiae uersari uidentur, quia modus agendi in bello et in officio militari iam per se maxime proprius est uis et terror. Ac si aliquando milites sine damno salutis aeternae in bello uitam amittunt; parum refert, per quamcunque *instrumentalem* causam id fiat; adeoque nec interest, utrum tunc ita se exponant morti, ut ab aliis possint interfici; an aliquid ipsi committant, unde pro publica salute uitam deponant. Sunt uero in istiusmodi casu milites non tam principalis et moralis, quam instrumentalis et physica mortis suae causa.

CONSENTIUNT: DORSCHVS, in *Collegio Aphoristico casuali* MSCro, apud ZIMMERMANNVM, in *Analectis mensuris, mense* IV, p. 205; RACHELIUS, in diatriba de *morte uoluntaria*, §. LXI; RIVETVS, in *Explicat. decal. ad Exod. XX, u. 13*; AME-

SIVS, de *Conscientia*, *Libr. V*, cap. 31, §. 14; LESSIVS, de *iustitia et iure*, *Libr. II*, cap. 9, dub. 6, n. 34, p. 91; BECMANVS, in *Lineis doctrinae moralis*, cap. XV, §. 2, p. 366; IACOB. ZEVECOTIVS, in *Comment. ad Florum*, *Libr. II*, cap. 18; PVFENDORFIVS, de *I. N. et G. Libr. VIII*, cap. II, §. 4; et in *Elementis Iurisprud. uniuersalis*, *Libr. II*, cap. 19; ADRIAN. HEEREBORD, in *Collegio ethico, Disput. pract. XX*, p. 84; BVRGERSDICIVS, in *Idea Philos. moral. cap. XIV*, §. 17, pag. 150.

DISSENTIUNT: HORNIVS, de *Ciuitate*, *Libr. II*, cap. 2, §. 17, pag. 188; HEDINGER, in *Conspēctu Iurisprudentiae naturalis*, *Tit. VIII*, pag. 179; DANHAVERVS, in *Collegio Decalogico, Disp. XII*; HOCHSTETTER, in *Collegio Pufendoriano*, pag. 220; SCHOOKIVS, de *Imperio maritimo*, cap. XXVI, pag. 323; LOGCENIVS, de *Iura maritimo*, *Libr. III*, cap. 10.; imprimis b. OMEISIVS, in peculiari Disputatione, A. 1680, de hac Quaestione habita.

PROBLEMA XXXVI.

An, qui morti destinati, iussu magistratus sui, sententiam mortis ipsi in se exequi necesse habent, sint *αὐτόχριστοι*;

Non sunt *αὐτόχριστοι* habendi, qui, capitis a Iudice condemnati, latam mortis sententiam, iussu magistratus sui, ad euitandam acerbiores poenam, ipsi exequuntur.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

Huius Problematis argumentum cum proxime praecedenti est coniunctum; paribusque fere rationibus confici posse uideatur. DORSCHVS, celebris quondam Argentoratensium theologus, apud ZIMMERMANNVM, in *Analectis mensuris*, pag. 205, huiusmodi casum ita fingit proponitque: *Si magistratus homini, supplicium extremum merito, mandet certum mortis genus, scilicet, ut uel aperiat sibi uenam, e qua sanguis effluat ad animi usque*

usque deliquium, uel ut rembueat obstaculum, quo securis desuper labatur, et collum diffecet; uel sumat uenenum, etc. quaeritur, an bona conscientia possit obsequi, praesertim, si mors lenior decernatur, quam spretam supplicium maneat grauius? Non pauca occurrunt huiusmodi supplicii exempla. Sic apud Athenienses cicutam biberé rei iubebantur, ut Phocionis exemplo apud PLVTARCHVM, *T. I. Opp. f. 758*, constat. Sic et Socrates, qui sapientissimus hominum habitus est, intrepide fertur eisdem cicutam haussisse, ex decreto quidem Iudicum, narante AELIANO, *Libr. I. Var. Hist. cap. 16*, Haud secus et Seneca a Nerone mori iussus, uenas sibi abrupit, memorante TACITO, *Libr. XV Annal. cap. 63*. Quo teste, et saepe alias a Tiberio et Nerone missi fuere tribuni, uel centuriones, qui morti destinatis extremam necessitatem denuntiarent. Si quis pareret, et mortem occuparet, manebant testamenta, iusta funeris; pretium festinandi. Sin autem; ecce, carcer, carnifex, laqueus, Gemoniae, fiscus. Eandem puniendi rationem olim Aethiopicis usitatam fuisse, refert DIODORVS SICVLVS, *Libr. III, pag. 102*; ita quidem, ut damnatus capitis non a carnifice supplicium pateretur; sed, ubi quidam ex licitoribus, mortis praeferebat signum, ad reum missus fuisset, ipse sibi mortem conscuerit. Tacemus, in Iapania adhuc frequenter tanquam honestius supplicium, *uentris sectionem*, non nisi propriis reorum manibus administrari, peragique solere, teste VARENIO, in *descript. Iapan. cap. XIIIX*. Tantum abest, ut hunc puniendi modum plane approbemus, ut eum prudentiae et humanitatis rationibus non parum aduersari arbitremur: interim illos, quibus eiusmodi necessitas moriendi fuerit imposita, a culpa *αυτοφονίας* absoluendos iudicamus. Neque enim is tunc peccat, qui pati inhumanitatem alterius necesse habet; sed is, qui inhumanus est.

PROBATVR:

- I. Quia tunc mors non tam uenit ab ipso reo, qui hoc respectu tantum est ueluti *caussa instrumentalis*; quam a sententia

tentia et auctoritate iudicis: adeoque in tali casu, non tam *moraliter*, quam *grammaticè*, sic dicta occurrit *αυτοχρησια*.

II. Quia, uti publica sufficit auctoritas, ut carnifex licite interficiat hominem fontem; ita ex ea ipsa causa excusatus et ille habendus est, cui supplicii in se exequendi necessitas iniungitur: quoniam nulla tunc eius occurrit malitia moralis, sed potius aliquando executio iustitiae et uindictae publica auctoritate imperatae; imo occurrere potest et amor sui ipsius in euitando acerbiori supplicio, et declinanda obsequii non praestiti ultione, quae, exemplo temporum Tiberii et Neronis, hominibus huiusmodi executionem recusantibus saepe multo grauior acerbiorque instat. Natura enim, in tali necessitate, minus abhorrere uidetur, si quis coactus sibi conciscat mortem leniorem, quam si renitendo sibi accersat durissimam.

III. Quia, uti capitis damnatus recte potest ipse os aperire, cui magistratus iussu infundatur uenenum; ita parum interest, an ipse infundat uenenum, an alius, quando nulla amplius datur dilatio, neque tergiuersatio prodest. Haud secus, si serpentis ictu sit pereundum reo, uix apparet, quid referat, an ipse reus applicet, an alii applicanti non resistat?

CONSENTIUNT: VALENT. VELTHEM, in *notis ad Grotium*, de *I. B. et P.* pag. 1244; HENNIGES, in *Obseruat. ad eundem Grotium*, pag. 788; HEDINGER, in *Conspectu Jurisprudentiae naturalis*, Tit. IX, §. 8, p. 178; FRANCISCUS VICTORIA, *Relect. de homicidio*, n. 30.

DISSENTIUNT: RACHELIVS, in *Disput. de morte uoluntaria*, §. LIV; ZENTGRAVIUS, in *Disput. de neglecta custodia uitae*, §. XIV; STRYCKIUS, de *Iure hominis in se ipsum*, cap. III, n. 13; HOCHSTETTER, in *Tract. de poenis*, pag. 24; BECMANNUS, in *Meditationibus politicis*, *Dissert. XV*, §. 3; LEONHARDUS LESSIVS, de *Iustitia et Iure*. pag. 90.



PROBLEMA XXXVII.

IMPRUDENTIA ET ERROR PACISCENTIS, An error paciscentis pactum reddat irritum?
 in quo sua ipse culpa uersatur, PACTVM
 NON REDDIT IRRITVM.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. In Iurisprudencia naturali latissime patet argumentum de *pactis*; quorum usum societati humanae salutarem hic explicare, nihil attinet. Id uero iam obseruandum esse duximus, nos propositum Problema nunc potissimum diiudicare ex *regulis iuris stricte dicti*. Etenim hoc omnino iuris stricti est, ut pacta seruentur; propterea, quod ille, qui temere non stat pactis, quantum in se est, *laedit* alterum, eique iniuriam infert; unde non potest non proxima occasio dari pacis et amicitiae externae turbandae: adeoque, si nulla pactis fides sit seruanda, pacta non instrumentum maioris commoditatis, sed iniuriarum, forent; neque facile dissociatis gentibus, singulisque hominibus, uia et ratio superesset ad pacem et amicitiam restituendam. Sicuti uero *ius strictum*, de quo hoc loco loquimur, iam eo contentum est, *ne quis de laesione, et iniuria sibi ab alio illata* recte queri possit; ita non negamus, pacta praeterea etiam ex *regulis maioris uirtutis*, h. e. humanitatis et aequitatis, censi iudicarique posse; quae si inter paciscentes obseruentur, dubium non est, quin adhuc maior utilitas securitasque ex pactis afferri possit societati humanae, et quin is honeste et generose agat, qui homini ex quadam imprudentia paciscenti remittat obligationem; si autem in hoc corrupto statu istae regulae humanitatis de facto insuper habeantur, non tamen hinc iusta belli causa existit.

P

OBSERV.

OBSERV. II. *Pactum* nobis hoc loco, licet contra usum Iurisconsultorum/Romanorum, non tamen contra consuetudinem ex iurisprudencia naturali loquentium, generatim dicitur *decretum duorum pluriumue, idque congruenter declaratum, de aliquo iure transferendo uel confirmando; ubi quidem alter promittit, alter promissionem accipit*. Qua ratione huc referimus *conventiones publicas et priuatas, foedera, capitulationes*, et alia generis eiusdem, quae secundum Ius Naturae eodem nituntur fundamento. Hinc Iacob. Frid. Ludouici, in *Doctrina Iuris naturae iuridice considerata, Cap. VII, §. 1: Varias illas, inquit, distinctiones, quae in Legibus positivis, praesertim uero Romanis, deprehenduntur, inter pacta et contractus, pacta nuda, et non nuda, contractus nominatos et innominatos, reales, uerbales, literales, et consensuales, IUS NATURAE ignorat; quippe quod cuiuscumque generis conventionem seruandam esse praecipit, ne socialitas et pax inter contrahentes rumpatur*. Sicuti igitur pactum uerum generatim est *decretum*, adeoque *actio quaedam rationalis*; ita constat, uere ualideque pacisci non posse, nisi homines usu rationis praeditos, qui recte *decernere* possint. Quo ipso, infantes; furiosi, mente capti, sufficiente rationis usu destituti, non ualide decernere, h. e. id, de quo paciscuntur, intelligere et uelle, censentur. *Decreti* uis, uti maxime in *uoluntatis* determinatione consistit; atque, cum *pactum* sit duorum pluriumue actio, inter paciscentes *mutuum*, eumque idonea ratione declaratum, requirit *consensum*, quo alter ius transferre, alter accipere, *uelit*: ita supponit aliquam *intelligentiam* rei, de qua agunt paciscentes. Ea enim demum uera est *actio humana et rationalis*, hominibusque agentibus recte imputatur, quae, *praelucente intellectu, et, decernente uoluntate*, suscipitur. Quo sapientiores sunt homines; hoc facilius intelligunt, aut certe intelligere allaborant, id, quod agunt.

agunt. Quae uirtus ac perfectio uti paucissimis hominum est propria; ita in sociali uita saepe satis est, generatim nosse, aut etiam rectius posse cognoscere id, de quo agitur; dummodo uerior certiorque cognitio non fraudulenter ab altero pacifcente impediatur.

OBSERV. III. Vbi simpliciter abiectio; ibi nullum est decretum, nullum pactum. Rei enim ignotae, penitusque ignoratae, nulla est cupiditas. Multo certius est, sine omni uoluntate et consensu, non posse homines decernere et pacisci. Contradictio enim foret, eadem ratione non uelle, et uelle. Quodsi enim ad omnem actionem humanam requiritur, ut a uolente proficiatur; multo magis eadem ratio requiritur ad pactum, per quod iura mutuo transferuntur. Alia quaestio est, an etiam cum minus plena uerae cognitione constare possit pactio? Qua de re haec generatim commentatur Grotius, *Libr. II. de Iure B. et P. cap. XI. De pacto errantis*, inquit, *perplexa satis tractatio est. Nam distingui solet inter errorem circa substantiam rei, et qui non sit circa substantiam; an dolus causam dederit contractui; an non? Fueritne alter, qui cum actum est, doli particeps: sitne actus stricti iuris, an bonae fidei? Nam, pro harum rerum parietate alios actus irritos pronunciant scriptores; alios ualidos quidem, sed ut arbitrio eius, qui laesus est, rescindi possint, aut reformari? Sed harum distinctionum pleraeque ueniunt ex iure Romano, tum civili uetere, tum praetorio; quaedam etiam non satis uerae, aut accuratae sunt. Hoc alii iam animaduenterunt, Romanos non parum fluctuasse in hac parte iuris; quia nullus apud eos titulus de errore in genere solide elaboratus occurrit. Vid. Gundlingian. P. XXXIII. Obs. I. Sic et uulgarem distinctionem Iurisconsultorum inter errorem circa*

essentialia, ut loquuntur, et *accidentalibus negotii*, obscuram esse, et nullius momenti, docuit Thomasius, in *notis ad Lancelotti Instit. Jur. Can. pag. 850.* Nos, in proposito Problemate, duntaxat de illa loquimur imprudentia, illoque errore, in quo paciscens sua culpa uersatur, et quo sibi magis, quam alteri, nocet: atque huiusmodi errorem, quomocunque is attingat negotium, siue tanquam prima, siue tanquam incidens pacti causa; siue ipsam rei substantiam spectet, siue minus; siue error sit antecedens, siue concomitans et consequens; non posse, inuito altero paciscente, uim et ualorem pacti tollere, arbitramur.

OBSERV. IIII. Huiusmodi erroris exempla non raro occurrunt. Quotiescunque enim non fieri potest, ut quis sibi emat uineam, agrum, praedium, e quibus fructus uberrimos sibi reddituros putabat, non tam uendentis fraude, quam suo errore, uanaque opinione inductus; cuiusmodi quidem res non facile emturus fuisset, si ante rectius sapuisset, earumque rerum usum naturamque uerius cognouisset? Sed et ipsi imperantes, integraeque gentes, in pactis foederibusque ineundis errare possunt: licet alio potius quocunque nomine et praetextu aliquando pacta reuocent, quam ultro profiteantur, se sua culpa inter paciscendum errasse. Gundlingius, in *I. N. et G. Cap. XII, §. 14.* huc retulit disputationem inter Suecos et Brandenburgicos de uerbis instrumenti Pacis Westphalicae: *cum terris adiacentibus*; quae Sueci ratione finium Pomeraniae regundorum in suum emolumentum interpretabantur; Brandenburgicis aliter a se intellecta arguentibus, quam ferebat Saluius, Orator Suecicus. Quam rem copiose enarrat Puffendorfius, *Libr. III de rebus gestis Friderici Wilhelmi §. 42. seqq.* Sed neutra ibi pars profitebatur, se in pangendo foedere errasse; uerum de interpretatione uerborum ambiguum inter se contendebant, eorumque sententiam in suum fauorem

fauorem commodumque pertrahebant utrique pacifcentes. Exemplum e Duglossi *Histor. Polon. Libr. X, pag. 167. V. C.* Euerh. Otto, ad Puffendorium, *pag. 14*, notat in *Vladislao*, Poloniarum Rege, qui deformi pro pulchra desponsatus erat. Singulari exemplo, *Johannes*, Rex Bohemiae, Anno 1334, cum Philippo Valesio, Rege Galliae, de Lucensi ciuitate tractans, exceptioni *erroris in iure et facto*, itemque *laesionis ultra dimidium*, renunciauit: *Renonçans de nôtre certaine science, — — a l'action et exception sans cause et sans iustice, et a toute erreur de droit et de fait, et a tout deceuance et lesion, et a loi, qui dit, que ceux, qui sont deceus outre la moitié de iuste prix, peuuent être retablis.* etc. Diploma exhibit Leibnitius, in *Codice iuris Gentium, P. I, num. LXXIII p. 145.*

OBSERV. V. Alia, quae ad explicandam descriptionem et naturam pactorum pertinent, hic praetereo; neque necesse puto, ut ex Thomasia *iurisprudencia diuina, Libr. 11, cap. VII, §. 39. et 41*, hanc limitationem repetam: *Errorem in dubio semper nocere debere erranti, nisi circumstantia illa, in qua pacifscens errauit, expresse promisso per modum conditionis fuerit adiecta.* Quodsi enim pacifscens, expressa conditione, sibi cauit, non ipse sua culpa errasse dicendus est.

PROBATVR THESIS:

- I. Quia error pacifscens, quem hic euitare et poterat, et debebat, morali ratione habetur pro uoluntario; cum omnis culpa existimetur uoluntaria. Culpa adeo uoluntaria non tollit consensum, neque nım pacti, illo consensu nixi, sufflaminat.
- II. Quia is, qui sua culpa in errore uersatur, uel ex negligentia, uel ex praecipitantia, aut generatim ex imprudentia, errat. Iustus autem est, imprudenti et negligentı potius suam nocere negligentiam et imprudentiam, quam alteri, qui in culpa non est. Pacta prudenter et circumspecte sunt

tractanda; quod officium qui suo periculo negligit, eadem pacta iure non potest reddere irrita. Error adeo, qui uicium est errantis, non alterius, alteri inuito ex rescisso contractu non debet esse fraudi, siue damno.

III. Quia cum errore et imperfecta rei cognitione, etiam uoluntas, tanquam primum imputationis fundamentum, coniuncta esse potest. Etenim, quod recte monuerat Gundlingius, *I. N. cap. IV, §. 28, prioris editionis*: ubi duntaxat aliquid deest claritati cognitionis, ibi quidem uoluntas et consensus non uidetur lucidissimus, haud tamen deficit prorsus. Si quis enim paciscens forte uana opinione aliquid supposuerit, nec tamen id pacta conditione se supponere indicauerit, neque satis aperuerit mentem suam, sibi errorem uanamque opinionem impudet, satisque habeat, consensui suo inter paciscendum declarato satisfieri. *Praesumptio* enim mente retenta, utcumque falsa, causam quidem dedit promissioni et pacto, nihilominus tamen non derogat pacto. *Ratio est*, inquit Zieglerus ad Grotium, *quia uoluit et noluit, quae re ipsa non fuit, sed fuisset, si haec uel illa conditio posita fuisset, non ponit, uel tollit obligationem; sed posuisset, uel sustulisset, si conditio posita fuisset.*

III. Quia, si error noster aut conditio saltem animo retenta, et subsequuta poenitentia, praedudicaret alteri, pactique uim tolleretur; facillima occasio aperiretur *reseruationibus mentalibus*, turbandisque pactis et foederibus; ita, ut, quotiescunque haec ex euentu nobis minus grata uiderentur, eorumque utilitas primae spei nostrae uotique non satis responderet, ad ea rescindenda causari possemus, nos paciscendo errasse. *Qua re nihil incertius fallaciusque pactis foret.*

CON-

CONSENTIUNT : THOMASIVS , in *Jurisprud. divina Libr. II, cap. VII, §. 39, seqq.* GE. BEYERVS, in *delineatione iuris naturalis, Cap. XVII, §. 44. et 48.* DN. GRIBNERVS, in *Principiis Jurispr. nat. Lib. I, cap. VII, §. V, pag. 95.* IAC. FRID. LVDOVICI, in *Doctrina iuris naturae iuridice considerata, Cap. VII, §. VIII et VIII.* PRAGEMANNVS, in *Jurisprud. nat. Exercit. VI, §. 18.* GLAFEY, in *Vernunft- und Völker-Recht, P. I, p. 438.* IAC. GABR. VVOLFIVS, in *Instit. Jurisprud. nat. P. II, S. I. Cap. V, §. XI.* THVMIGIVS, in *Instit. Juris Nat. §. 146, et 148.*

DISSENTIUNT : VETERES quidam IVRECONSULTI, qui aliis generaliter tradunt, *non videri consentire eos, qui errent.* II. l. 15. *de iurisdictione.* item l. 116, *de Regulis iuris;* ALBERICVS GENTILIS, *de Jure Belli, Libr. III, cap. XIV, pag. 599.* FVFENDORFIVS, *de I. N. et G. Libr. III, Cap. VI, §. 6 et 7. et de Off. H. et C. Lib. I, cap. IX, §. 12.* HOCHSTETTERVS, in *Collegio Pufendorfiano, in Equitatis ad Exercit. VII, §. 3. et 4. p. 320.* GVDNLINGIVS, in *Jure Naturae, recent. edit. Cap. IV, §. 37.* ubi nimis laxè ita ratiocinatur : *Vere ERRANS nec peccat, nec contrahit, nec laudatur, nec reprehenditur, nec ius acquirit, nec obligatur; ac, sicuti ipse nihil amittit, ita nec alteri aliquid adimit.* Alibi vero, et inprimis *Parte XXXIII Gundlingianorum, Observ. I,* luculentius rem exponere videtur.

PROBLEMA XXXVIII

PACTA METV EXTORTA sunt ser-
uanda.

An pacta metu extorta sunt seruanda?

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Ad hoc problema illustrandum quod iudicandum-que ante omnia opus est, ut distinguamus inter *statum naturalem,*

ralem et civilem. Nos loquimur de *statu naturali*, siue singulorum priuatorumque hominum, siue integrorum populorum, iisque imperantium; ubi scilicet alicuius magistratus et iudicis auxilium non habetur; neque facile alia uia, nisi per fidem pactorum, ad pacem et securitatem restituendam datur. In *statu* autem *civili* ordinari aliquando, ut eiusmodi pacta metu extorta haud ualida esse debeant, discimus uel ex *Pandect. Tit. de eo, quod metus causa gestum.* Quamuis enim leges naturales, natura sua, cum ob legislatoris sui auctoritatem, tum ob arctissimam, quam cum humana conditione habent coniunctionem, sint *immutabiles*; tamen ius humanum in iis maxime causis, ubi de transferendo et acquirendo iure quaestio uertitur, ad usum et tranquillitatem Reipublicae, libere statuit, adeoque leges naturales generatim quidem relinquit saluas, sed iis aliquando materiam subtrahit, quo minus earum dispositio in hac locum inueniat. Quae imperantium potestas fundatur in iure, quod iis in personas et res priuatorum integrum est, quodcumque societati congruens est ac salubre. Vid. Caroli Gothofredi VVineckleri *Exercitas. de potestate legum civilium in Ius Naturae, A. 1713 Lipsiae edita.* Ita, ubi leges civiles uentant, solui latronibus pecuniam ex metu promissam, materiam eiusmodi promissionum constituunt illicitam; aut certe ius ex metu iniuste incusso acquirendum praedonibus adimunt, laesumque in compensationem iniuriae sibi illatae a praestatione liberant.

OBSERV. II. Casus et exempla huiusmodi pactio-
num metu extortarum deesse non possunt. *Sic bello captus, inquit Hobbseus loco infra citando, si libertatem ea conditione acceperit, ut pretium redemptionis post soluat, soluere obligatur. Etiam Princeps cum Principe fortiore, si pacem incommodam metu fecerit, obseruare debet. Item in ciuitate, si a Intro-
ne uitam redimere promissa pecunia coactus fuero, praestanda pecunia*

pecunia est ; nisi lex civilis prohibeat. Sic uero *Franciscus I.*, Rex Galliarum, dimissus e custodia, qua, post cladem prope Ticinum A. 1525 acceptam, Madriti a *Carolo V.*, Imperatore, detinebatur, pactum cum Imperatore initum, quasi ui et metu extortum fuisse, uiolauit. Quod exemplum multis disputandi materiam dedit. Aliquot scriptores, qui id argumentum attigerunt, recenset Gundlingius, in *Tr. de efficientia metus*, Cap. II, §. XIX, seqq. item, Io. Chr. Schelle, in *Dissert. de Francisco I.*, R. G. *pacta cum Carolo V. iniusta adspernante*, Lipsiae A. 1697 habita. Conf. et L. B. de DANCKELMAN, in *Diff. de pactis et mandatis Principis captiui*, A. 1719 edita. Sic et *Iohannes*, Rex Cypri, a Genuensibus captus, datoque obside filio liberatus, pactis in carcere initis obligari se posse negauit, exceptionemque metus iniusti obuertit, memorante Bodino, *de Republ. L. V, cap. 7.* Sic *Paschalis II.*, P. R. A. 1112 ab *Henrico V.*, Imperatore, Romae in tumultu captus, de iure inuestendi et confirmandi Episcopos cum Imperatore pactus erat; at postea omnem istam conventionem, etiam usu sacrae coenae, et consensu Patrum purpuratorum, confirmatam, sub praetextu metus iniusti reuocauit. Neque secius *transactionem Passauiensem*, A. 1552 factam, et A. 1555 subsecutam *Pacem religiosam*, nonnulli aduersae partis impugnarunt, caussantes, eam ui metuque Imperatori et Ordinibus catholicis fuisse extortam. Plura huiusmodi controuersiarum exempla nunc silentio praeterimus.

OBSERV. III. Alii in explicanda hac controuersia distinguunt inter *uarios gradus et uaria genera metus*. Suspicionem saltem probabili, aut reuerentia, et metu iusto, itemque metu a tertio incusso, pacta reddi irrita, negant; solum uehementem et iniustum animi terrorem excipiunt, ortum ex intentato grati malo, nisi pactum inire uelimus. Quo genere metus omnem uim pacti censent extinguere. Nos, quosque eligendi

Q

eligendi potestas homini relinquatur, neque iniusto et uehementi terrore, consensum paciscentis, neque uim pacti, naturali ratione tolli, existimamus.

PROBATVR :

I. Quia ratione formae, id est, consensus mutui paciscentium, etiam tunc adest uerum pactum. Quamuis enim metus terrorque incussus quodammodo restringat libertatem uoluntatis; non tamen eam profus tollit. Coacta uoluntas etiam est uoluntas: quia malo maiori minus praefertur, idque per rationem boni. Quantumuis enim tunc aegre, ad id tamen denique uoluntas se inclinatur, quod tanquam minus malum eligitur. Qui metu percitus, ob minas mortis, ignominiae, damni, carceris, aliorum mentem flectit, is, recte censente Gundlingio, in *Tract. de efficientia metus*, Cap. 1, §. XV, non quidem libere id facit, sed sponte tamen. Spontanea uero actio habetur uoluntaria; quia uoluntatem habet causam auctoremque. Etenim, quod idem docet, in *Iure Nat. Cap. IV*, §. 43, homo metu etiam graui et iniusto compulsus, nihilominus MAVVLT promittere, aut etiam postulatam pecuniae summam soluere; quam mori, aut maius damnum incurrere. Qui *mauult*, magis *uult*, et eligit minus malum; ergo certe uult et consentit. Ac licet talis homo extra metum maluisset non promittere et contrahere; ratione tamen temporis et loci, aliarumque circumstantiarum, habita, tunc simpliciter uult contrahere; ut Grotius exemplo naufragium metuentis rem illustrat.

II. Quia etiam ratione materiae tale pactum ualidum esse potest, quatenus nimirum ea mutuo transferuntur iura, quae sunt in naturali et legitima paciscentium potestate.

Sic,

Sic, si alter pacifcentium promittat id, quod nulla lege prohibitum est, nihil illicitum promittit. Iam autem naturali conditione licitum est, et ad redimendam uitam et securitatem praestandam promittere, et de nostro dare, quidquid uoluerimus cuiquam. Quicquid enim licet facere non obligatis; u. g. ius in pecuniam suam ad alterum uel gratis transferre; de eodem etiam ob metum, et mali maioris auertendi causam, licite pacisci possumus. Iam, quod licitum est pacisci; id pactum non praestare naturaliter iniustum est. Sed et alter, qui metum antea incusserat iniustum, ex hostilitate rediturus ad pacem, promittit alteri securitatem atque incolunitatem, tanquam rem optimam atque honestissimam, eoque nomine acceptat ius in pecuniam sibi promissam. Haud quidem ualemus ius in alterum transferre, quod non habemus: possumus tamen ius, etiam gratis ab altero ad nos translatum, non iniuste acceptare. Iam si licitum est, acceptare pecuniam uel gratis sibi donatam; licitum etiam iure stricto erit, acceptare pecuniam ab altero certa conditione, aut ob ea officia praestanda promissam, ad quae etiam extra pacta et mercedem obligati eramus. Ius itaque acceptandi tunc non in laesione et iniuria; sed potissimum in alterius uoluntaria promissione, atque in iniuriae condonatione, fundatur. Metu enim pressi, dum uere consentimus, ueniam pollicemur prementis, eique, quantum in nobis est, ius acceptandi concedimus; alias actus ille in uanum recideret, pactumque in ludibrium conuerteretur. Eo ipso autem, dum pacti sumus, ius, quod in re nostra habebamus, in aduersarium transferimus, sique efficimus, ut, quod hostis, antea nullo munitus iure, sibi uindicare non potuisset, tunc iure stricto adimpleretur. Equidem uolentis aggressor, uirtutis, et sigilla-

sim humanitatis, atque aequitatis, regulis parum conuenienter agit; rectiusque faceret, si ipse ultro alterum innocentem a pacti praestandi necessitate liberaret, aut, quod iam praestitum est, restitueret; at tamen innocens inuasusque, postquam iam inuasori iniusto per pactum condonauit iniuriam, non iuste falleret fidem pacti, aut id, quod iam soluit, praestititque, uiolenter repeteret; quoad et ipse alter stat pacto, neque ad pristinam hostilitatem redit.

III. Quia, nisi etiam huiusmodi pactis sua constare deberet fides atque sanctitas, in statu naturali adhuc in maiori periculo uersarentur innocentes atque oppressi, et bella perpetuo atque ad extremum usque alterutrius partis exitium continuanda uiderentur. Neque enim tam facilis modus daretur leniendi in malis libidinem nocendi, eosque ad uitae socialis cultum, alliciendi; neque ad reconciliandam pacem tam prona uia superesset; neque pacta ea, quibus homines metu maioris uiolescentiae in uitam ciuilem coierunt, ualere; neque cum ratione is facturus uideretur, qui captiuo paciscenti pretium redemptionis suae haberet fidem; neque imperantium promissa, ad instaurandam pacem rebellibus facta; neque foedera integrarum gentium ex belli necessitate inita, uim obligandi haberent; utpote cum non raro usu tunc ueniat, ut pars infirmior innocentiorque metu maioris mali et exitii ad paciscendum inducatur, neque sine coactione satisfaciat aduersario. Vnde et recte ratiocinatus Saavedra, *Symbol. Polit. XCIX*: *Si ideo fallenda est fides publica, inquit, quia pacta metu sunt inita; nulla unquam foret de urbe, aut exercitu dedendo, compositio; nulla pacis tractatio, quae sub isto titulo rumpi non posset; atque adeo turbaretur tranquillitas publica. Jam uero, pacis*

pacis et belli foedera, et integrorum populorum priuatorumque hominum conventiones, extra leges civiles, eodem iuris principio reguntur, earumque fides ac sanctitas eodem nititur fundamento. Deus enim per lumen naturae aequè singulis hominibus, ac integris gentibus, praecipit, ut fidem ueris licitisque pactioibus datam seruent.

CONSENTIUNT: HENR. VFFELMANNVS, *de Iure, quò homo homini in sermone obligatur, cap. VII.* ZENIGRAFIUS, *in Summa Iuris diuini, Sect. II. Subsect. I, §. 12.* SAM. RACHELIVS, *de Principiis actionum humanarum, Disp. I, §. 27.* FRANC. HOTTOMANNVS, *Quaest. illustr. VII.* THOM. HOBES, *in Elementis philosophicis de Cive, Cap. II, §. XVI.*

DISSENTIUNT: CICERO, *Lib. III de Officiis, Cap. 29.* Si praedonibus, inquit, pactum pro capite pretium non attuleris, nulla fraus est, ne si iuratus quidem id non feceris. Conf. Idem, *Lib. I de Off. Cap. I.* BALTH. AYALA, *Lib. I, de Iure et officiis bellicis, Cap. VI, §. 6.* PVFENDORFIUS, *de I. N. et G. Lib. III. Cap. VI, §. 10, et de Off. H. et C. Libr. I, cap. IX, §. 15.* THOMASEVS, *in Iurisprud. diuina, Libr. II, cap. VII, §. 66, seqq.* IO. CHRISTOPH. BEGMANNVS, *in mediet. polit. Cap. V, §. 4, et 5;* GE. HEYERVS, *in Delinat. Iuris diuini naturalis, Cap. XVII, §. 60, seqq.* IO. VWOLF. LAEGER, *in Obseruat. ad Grotii I. B. et P. pag. 715.* DN. BOEHMERVS, *in Dissert. de exceptione metus iniusti, §. XIII.* Sed et eos inter dissentientes referra possumus, qui cum GROTIUS, *de Iure B. et P. Libr. II, cap. XI, §. 27,* statuunt, eum, qui metu aliquid promissit, obligari quidem ad praestandum; sed alterum, qui metum intulerit iniustum, ob damnum iniuria datum, teneri ad liberandum promissorem, si promissor uelit. Hi enim uim eiusmodi pactorum non nisi per ambages tollunt.

Q 3

PRO.

PROBLEMA XXXVIII.

An pacta
etiam haec-
reticis et
profanis sint
seruanda?

FIDES etiam DIVERSAE ET PROFANAE
RELIGIONIS hominibus populisque da-
ta, est seruanda.

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Equidem antea definiri debere uidetur, an cum iis, qui aliis, quam nos, imbuti sunt sacris, pacisci, et foedera pangere liceat? Qua de re saepius disputatum animaduertimus. Sed hanc controuersiam iisdem fere argumentis confici posse arbitramur, quibus probamus, eius generis promissa atque foedera esse seruanda. Bene enim BODINVS, *Libr. V, de Republica, Cap. VI, pag. 599*: *Si fidem, inquit, infideli frangere fas est; dare certe nefas est. Sin fidem dare ius est, datam seruare oportet. Haec enim ipsa sibi sunt consequentia.*

OBSERV. II. Sunt, qui facultatem paciscendi cum hominibus a nostra religione alienis quodammodo quidem admittant; sed nimis angustis circumscribant terminis, et ad sola commerciorum foedera restringant. At nos in omnibus illis causis, ubi cum aliis pacisci licet, etiam cum his, qui uerae religionis scita non sectantur, foedera iniri posse, initaque seruari debere, censemus. Neque opus esse putamus, ut in hac disquisitione cum Grotio distinguamus inter foedera nocendi, laedendique causa, pangenda: cum nocendi laedendique causa etiam cum Christianis pacisci nefas sit; contra uero defendendi et uindicandi recuperandique iuris eadem habeatur ratio.

OBSERV.

—OBSERV. III. Facile autem damus, in his pariter atque aliis pactis incundis diiudicandisque, inter *iuris et prudentiae* regulas distinguendum esse; cum prudentia itidem commoneat, doceatque, non omne id, quod ex permittentibus legibus licet, etiam omni tempore expedire, i. e. utile et fructuosum esse. Interim, quod primum erat *libertatis*, uti vulgo dicunt, id demum ex pacto fit *necessitatis*.

OBSERV. IIII. Exempla huiusmodi controuersiarum non pauca occurrunt. Sic, cum *Ludouicus XIII*, Rex Galliae, cum *Suecis* aduersus *Ferdinandum II*, Imp. atque cum *Belgis* aduersus *Hispanos*, foedus iniisset, acriter inter se disputabant ipsi scriptores pontificii, utrum Principi catholico liceret pangere foedus cum Lutheranis ac Reformatis? Ipsi etiam diui Electores Saxoniae, *Iohannes*, et *Iohannes Fridericus*, dubitabant Heluetios, aliosque Cinglii sectatores, propter dissentium in Capite doctrinae euangelicae de *S. Coena*, in foedus Smalcaldicum recipere, commemorantibus Sleidano, *Libr. VIII*, p. 215. et Seckendorffio, in *historia Lutheranismi Libr. III*. Copiosam disputandi materiam dedit exemplum *Francisci I*, Regis Galliarum, cum aduersus *Carolus V*, Imperatorem, foedus pepigisset. De quo Grammondus, *Libr. III*, pag. 208, pluresque alii. Sic ex historiis monumentis constat, *Elisabetham*, Angliae Reginam, cum *Amurathe*, Turcarum Imperatore, contra Philippum, Hispaniarum Regem, foedere fuisse coniunctam; *Fridericum II*, Imperatorem, Saracenorum humeris in Italiam, unde Pontifices ipsum eiecerant, reportatum. Et quae longe plura sunt eius generis exempla. Imprimis uero memorabilis fuit casus *Vladislai*, Regis Hungariae, qui pacto, quod iureiurando confirmarat Amurathi, instinctu Pontificis R. suasuque Iuliani Cardinalis, non stetit, ruptaque An. 1444 pace, bellum cum Turcis instaurauit. Quem uero, una cum Patre purpurato, et exercitu, ad
Var-

Varnam fluuium: miserabili clade deleuit Amurathes. Quid uero notius est fato Io. Hussi? de quo BODINVM, *Libr. VI de Republ. Capi. VI, pag. 198*, audiamus; *Std porro nostri, inquit, progrediuntur, qui etiam decreto Concilii Constantiensis nullam statuunt esse fidem, quae infideli data sit. Patres ita decreuerunt, cum Sigismundus Imperator Ladislao, Bohemiae Regi, fidem dedisset, Ioannem Hussium, et Hieronymum Pragensem, saluos et incolumes a concilio domum reuersuros: qui tamen de Concilii sententia impietatis damnati et exusti fuerunt. Imperator nec fidem Regi datam, nec publicam securitatem, uiolari fas esse ducebat; sed hunc illi scrupulum accersiti Iurisconsulti, Nicolaus, inquam, Abbas Panormitanus, et Ludonicus Romanus, exemerunt, cum dicerent, infideli fidem utiliter dari non potuisse, nec datam seruari oportere. In quam sententiam Pontifices ac minutos theologos facile pertraxerunt, ut, quos capitis arcessere ac damnare non dubitarent, crudelissimo ignis supplicio necarent; tametsi nec Imperatori, nec Patribus, in eos ullum ius esset; nec, si fuisset, Bohemiae Rex, cui data fides erat, ab Ecclesiae Romanae ritu desciuerat. Rectius gloriosiusque CAROLVS V, Imperator, b. Luthero, quem Pontifex Romanus diris execrationibus quasi Ecclesiae Romanae hostem deuouerat, fidem datam seruauit, cpm ad Vormatiensia Comitia uenisset; quamquam Eckius, theologus, in eum eodem iure iisdemque poenis, quibus in Hussium et Hieronymum, animaduerti cuperet, ac fiducia Constantiensis decreti, fidem hostibus fides non esse seruandam contenderet.*

PROBATVR;

- I. Quia, si pacta hominibus diuersae, uel profanae religionis, non seruabimus, eos, quantum in nobis erit, laedemus, iusque foedere acq̄s̄itum iisdem adimemus, aut denegabimus,

bimus. Iam autem ius impune laedendi alios, cuiuscunque generis et religionis sint homines, nisi ab his prius simus laesi, non habemus; neque eam facultatem nobis uera concedit Religio.

II. Quia utique haec certior et generalior cognoscitur uoluntas DEI, ut cum aliis quibuscunque hominibus pacate uiuamus, et externa saltem tranquillitate fruamur; quam ut perpetuis bellis distringamur. Iam autem, si pacem colere iubemur; recte uti possumus etiam iis remediis atque subsidiis, h. e. foederibus, quorum ope nostra aliorumque iura defenduntur, aut recuperantur; adeoque pax uel magis confirmatur, uel abrupta restituitur.

III. Quia, si nos non seruamus fidem populis alienae religionis datam; etiam iis fallendae fidei occasionem causamque damus; adeoque, quantum in nobis est, tunc eximio pacis remedio abutimur ad perpetua, aut inter necina, bella. Quod ergo uolumus, ut alii nobis faciant, uel non faciant; id pari iure fideque etiam iisdem facere, uel non facere, debemus. Quae iuris diuini, cum naturalis, tum uoluntarii, regula est.

III. Quia, si alia uicia non impedimento sunt, quo minus pacta cum hominibus minus sapientibus minusque bonis iniuncta ualere ac rata esse debeant; tum neque propter errorem alterius in religione uis foederis aut immiquitur, aut plane desinit; nisi quod imprudentis fuerit, cum iis pacisci, qui in uniuersum et euidenter statuunt, fidem haereticis profanisque datam non esse seruandam.

V. Quia bene et humanitati conuenienter agimus, si etiam extra pacta et foedera aliis quibuscunque ultro beneficimus, aut iniuste laesis faueamus, opemque feramus, ad iniuriam propulsiuam; quidni etiam ad eiusmodi officia

R

prae-

praestanda iisdem fidem pactis obstringere liceat? Ac contra, si nefas est, extra pacta laedere alios quoscunque; quidni iniquius iniustiusque fuerit, uiolata fide, iis ipsis nocere?

VI. Quia populus a Christiana religione alienus, aut labe alicuius haereseos infectus, humanae naturae ac societatis particeps esse non desinit: adeoque, uti is ad nos nostrosque defendendos sua opera non parum conferre potest; ita ipse uicissim illorum iurium est capax, quae humanae societatis compagem continent. Etenim, uti recte ait *Thomas Aquinas*, II, 2, *Qu. 10. art. 10*; *ius diuinum, quod est ex gratia, non tollit ius humanum, quod est ex naturali ratione.* Quodsi uero diuersitas religionum tolleretur usum et uim pactorum, foederumque; pulcherrimum sane tolleretur uinculum pacis inter gentes constituendae, mediumque hostilitatis componendae.

VII. Quia sanctissimi uiri cum hominibus a uera religione dissentientibus, DEO non improbante, foedera aliquando percussere; u. g. Abrahamus cum Amorrhaeo et Escole, *Gen. XIV*, 13; Iacobus cum Labane, *Genes. XXXI*; Dauides cum Achiso, Philistaeorum Rege, *1 Sam. XXVII*. Dauides et Salomon, cum Hieramo, Tyrriorum Rege, *2 Sam. V*, 11, et *1 Reg. V*, 12. etc.

CONSENTIUNT: PAVLLVS LAYMANNI, in *Theologia morali*, *Libr. II, Tract. III. Cap. XII, pag. 458*; ubi docet, si a Christiano u. g. Rege cum infidelibus, seu non baptizatis, publicum foedus fiat, nulla unquam ratione, seu directe, seu indirecte, id a summo Pontifice relaxari posse; item, si Catholici cum haereticis publicum foedus inane, id non posse per auctoritatem pontificiam solui, aut relaxari. BOCCERVS, in *Tract. de Bello et Duello, cap. VI, n. 16.* LIMNAEVS, in *An-*
nota-

notamentis ad *Articul. II Capitul. CAROLI V, Imp. HENRIGES, in notis ad Grotium, L. II, cap. XV, §. 10. VVERLHOFFVS, de Pactis liberarum Gentium, §. XXX. VFFELMANNVS, de Iure, quo homo homini in sermone obligatur, §. XI. HOCHSTETTERVS, in Collegio Pufendoriano, p. 317. BVDDEVS, de Ratione Status circa foedera, §. IX, seqq. GVNDLINGIVS, in Iure Naturae, cap. XII, §. 32. IVSTVS CHRISTOPH. DITMARS, in Dissert. de foederibus cum diuersae atque nullius Religionis populis, A. 1716 Francofurti ad Viadrum edita.*

DISSENTIUNT: Quidam ex Pontificiis Scriptoribus. De quibus ipse IACOBVS MENOCHIVS, *Libr. I Consiliorum, Cons. C. n. 188: Scribunt permulti, inquit, nec haereticis, qui diuinam Maiestatem laedunt, datam fidem esse seruandam; quemadmodum affirmant* MARINVS SALOMO, *l. 2. §. exactis ff. de Origine Iuris, et PETRVS PLACA, l. 1. epit. delict. cap. 37. in f. qui scribis, eiusdem opinionis fuisse. D. Ambrosium, l. 1. Offic. c. 29. D. Thomam. 22 Quaest. 40. art. 3. Conradum Brannum, Lib. de haeret. c. 14. — — Imo addunt multi ex re-
latis Doctoribus, nec iuramenta fidem hanc datam confirmari
ita posse, ut obseruari omnino debeat. ARN. GODEFR. EVERTS,
in *Diss. inaug. de Iure foederum, Erfordiae A. 1714 habita;*
ubi ad Quaestionem XXXVII negat, societatem foederis cum
haereticis inire licitum esse; sequenti tamen Quaestione, con-
cedit tandem, *Principi catholico licere inire foedus cum Au-*
gustanae Confessioni addictis, propterea quod hi in Imperio
Romano Catholicis ratione polititorum parificentur et pro hae-
reticis non habeantur. Sic et ad Quaestionem XXXVIII,
negat, Principem, vel Magistratum christianum, si ab alio
christiano Principe bello iniquo et crudeli persecutione tam
religionis, quam regionis, prematur, et se aliter tuere
non valeat, cum Turca, vel alio profano, foedus inire,
*et ab eo auxilium aduersus alium christianum ma-**

gistratum persequentem, recte petere posse. IAC. SIMANCHA, Pacensis Episcopus, ab Vffelmanno citatus, qui dilerte docuit, *ad haereticorum poenam et odium pertinere, quod fides illis data seruanda non sit, haud obstante iuraturando.* Fatetur uero Vffelmannus, *uniuersam Ecclesiam Romanam istud dogma nondum approbasse, neque omnibus pontificiis id iure exprobari posse.* De quibusdam uero longe ueterrimum id esse; copiose ostendit b. BALTH. MEISNERVS, *Philos. Sobr. P. III, Sect. 1, qu. II, Cap. VII.* Sequentes uero scriptores, Quaestione de haereticis et dissentientis religionis hominibus praetermissa, saltem foedera cum profanis paganisque inita, eaque maxime bellica, et quae respiciunt auxilia mutua, reiciunt. ALBERICVS GENTILIS, *de Iure Belli Libr. III, Cap. XIX;* qui quidem concedit, cum diuersae religionis hominibus foedus commerciorum esse licitum; at negat, *fidelem unquam recte arma coniungere cum infideli, siue contra fidelem, siue alium infidelem.* CYRIACVS LENTVLVS, *de iure circa bella et pacem obseruando, P. 1, Cap. VIII, pag. 71.* THEODORVS REINKINGK, *de regimine Seculari et Ecclesiastico Imp. R. Lib. II, Class. 3, pag. 1030, seqq.* GEORG. SCHOENBORNERS, *Politic. Lib. IV, c. 36.* ZEPPERVS, *Libr. IV de legibus Mosnicis, cap. 6.* MART. HASEN, Prof. VVittenb. in *Disquil. An Princeps christianus cum non christiano aduersus Christianum foedus inire possit?*



PROBLEMA XL.

Neque fidem REBELLIBVS datam fallere
fas est.

*An fides
rebellibus
data sit ser-
uanda?*

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Equidem nihil est detestabilius temeritate atque impietate rebellium. Hinc et HEINR. HENNIGES, in *Observat. Ad Grotium de I. B. et P. pag. 913*, existimavit, exteros etiam imperantes tunc fuisse obligatos, cum superiori saeculo Angliae rebelles in Regem suum optime meritum saevierint, ut ad coercendos perduelles Maiestati oppressae tulissent auxilium. Certe, non nefas est, acrioribus poenis suppliciisque subiici perfidos, rebellesque, si sine pacto uenerint in potestatem superioris. At nos loquimur de iis, quibuscum foedus initum, pactioes factae, et quibus uenia impunitasque delicti fide publica est promissa atque sancita. Tunc uero, inquit GROTIUS, *si quasi cum desertoribus, aut rebellibus, actum sit, poena promissa opponi non potest.* Ceterum, quae ad explicandas illustrandasque superioris Disquisitionis VIII controuersias annotauimus, magnam partem etiam ad hoc Problema accommodari possunt.

OBSERV. II. Facile quidem concedimus, esse asperum, cum armato rebelli pacisci; optabilius esse, si ultero supplicet, si supercilium ponat, et ipse se suamque causam damnet: at enim uero illam paciscendi necessitatem superioribus aliquando imponi, non pauca regnorum populorumque exempla docent. Sic Plebs Romana per secessionem seditiosam rem eo redegerat, ut Senatus necesse haberet, per pacta iurata consentire in creationem tribunorum plebis. Quam rerum commutationem cum nonnulli aegre ferrent, pacemque cum

S

plebe

plebe initam postea rescindendam iudicarent; Appius tamen Claudius, alias plebi infensissimus, referente PRO-NYSIO HALICARNASSEO, *Libr. VII Antiqu. Roman. pag. 456*, istius pacti rescissionem Patribus dissuasit. Ὅσα μὲν, inquit, ἐχαρίσασθε καὶ συνεχωρήσατε τῷ δήμῳ, τὴν ἔχθραν διαλλαττόμενοι, ὁπωσδήποτε, φυλάττειν κύερα, καὶ μὴ λύειν τῶν τόβη συχωρηθέντων μηθέν, ἐὺχὴ ὡς καλῶν καὶ τῆς πάλευς μίξιον ὄντων. τίθειν γὰρ; ἀλλ' ὡς ἀναγκαιῶν καὶ μηκέτι δεχομένων διορθῶσιν.

h. e. *Quae quomodocumque pacis conciliandae causa gratificati estis, et concessistis Plebi; ea rata seruetis, nihil eorum, quae tunc concessistis, reuocantes: non, quasi illa sint honorifica, et e dignitate Reipublicae, (quomodo enim esse possunt?) sed quoniam necessaria fuere, neque amplius corrigi possunt.*

Sic et MAXIMILIANVS I, Rex Romanorum, memorante BIRCKENIO, *Specul. Honoris Austr. Libr. V, cap. 38, ad A. 1488*, generoso animo censebat parcendum ciuibus Brugensibus, post tumultum ex pacto in gratiam receptis; quamquam FRIDERICVS III, Imperator, eam pacem in solenni Procerum Imperii confesso discutiendam, ac pro renata rescindendam, iudicaret. At, inique egerant Lacedaemonii, qui quondam seruos, criminis reos, ex Taenari templo excitos, contra fidem datam occidissent, referente AELIANO, *Libr. VI Hist. nar. cap. VII*. Sic et, cum A. 1522, Vincentius Poggius Lucensium Ducem, in ipsius urbis praetorio, coniuratorum ualida manu armatus obruncasset, atque, fide a magistratibus accepta, urbe excessisset, iis quidem conditionibus pactis, ne Ducis caedes sibi sociisque fraudi esset; nihilominus postea, contra fidem datam, ii, qui coniurationis participes fuerant, publico iudicio damnati fuere.

PROBA-

PROBATVR ΘΕΣΙΣ.

I. Quia, quibus rationibus declaratur, pacta seruanda esse hostibus, latronibus, ac diuersae profanaeque religionis hominibus; ex iisdem etiam rationibus constare existimamus, fidem rebellibus datam non debere uiolari: quoniam et hi ex statu hostilitatis, per pacta et imperantium promissa, ad statum tranquillitatis reuertuntur, ac, data delicti uenia, cum his denuo coniungi uolunt imperantes; et quia, si per seueritatem oppositam non commode coerceri, et in ordinem redigi possunt dissidentes, uix aliud superest remedium denuo coniungendi ciues cum imperantibus, quam foedus pacis et *αμνηστίας*, nisi quidem in extremam praecipitandos desperationem, et aeternis agitandos odiis, atque internectione delendos communique exitio inuoluendos dixeris discordantes, aut imperantem sine subiectis et imperandi potestate relinquendum censueris. *Sicuri autem, quae Pufendorffii ratiocinatio est, rebelles per eam pacificationem de integro coniunguntur ciuitati, eisque obsequium spondere intelliguntur; ita huius obsequii sui ueluti conditionem ponunt obseruantiam illius pacti, a ciuitate eiusque rectoribus praestandam.*

II. Quia, nisi ipsi imperantes fidei seruandae habeant rationem, non apparet, quomodo eam utiliter a subiectis exigere possint? Cum sic plana uia aperitur perfidiae, ac periurio, et perpetuae inter regentes ac subiectos diffidentiae: qua re nihil periculosius Reipublicae existere possit. Quid uero mali proueniret ex fide subiectis non seruata; id cum prisca, tum noua, multorum regnorum gentiumque exempla

testantur. Quod si minus optabilia eiusmodi pacta uideantur imperantibus; illud attendendum est, quod in secessione Plebis Romanae apud DIONYSIUM HALICARNASSENSEM, *Libr. VI, pag. 377*, differebant primores senioresque Senatus: *Majestatem Senatus non eo detrimentum accepturam, quod, necessarios casus fortiter ferens, tuta sequatur consilia; sed, si per morosam iracundiam cladem reipublicae afferas. Imprudentium enim esse, decorum confectando incolumitatem negligere. Optanda quidem esse utraque, si possint simul contingere; quod si autem alterutrum negetur, salutem decoro praefereendam esse, ut magis necessariam.*

III. Quia imperantes, prout argumentatur TESMARRVS, ad GROTIUM, non plus possunt, quam ipse DEVS. Iam autem DEVS, pro sanctitate et veritate sua, neque uult, neque potest, reuocare promissa, quae rebellanti generi humano fecit, nisi eorum conditio denuo uioletur.

III. Quia neque uim huiusmodi pactorum, quae tunc *legum fundamentalium* rationem induunt, tollit ius illud supereminens dominii, quod alioqui salutis publicae et summae necessitatis causa in res et iura subiectorum tribuitur imperantibus: utpote quod non extendendum in abusum fidei, neque ad ea iura perpetuo auferenda, quae subiecti sibi acquirunt ex conventionem, aut contractu speciali, quo inter imperantem et subiectos contrahentes par nascitur obligatio, et utrique eodem obligationis nexu tenentur. Cuius sententiae hanc rationem subduxit ZICLERVS, in *notis ad Grotium*: *Cum imperium, inquit, ad salutem publicam exerceri debeat, publica autem salus obtineri nequeat, ubi res et iura subditorum evertuntur;*

*tuntur; tunc neque imperii quidem iure, id quod sub-
sis promissum est, reuocari poterit.*

CONSENTIUNT: PVFENDORFVS, *de iure Nat. et Gens.*
Libr. VIII, cap. VIII, §. 2. GVIL. VAN DER MYELEN, *in*
Comment. ad Grotium, de iura B. et P. Libr. III, Cap. XIX,
§. 6. et 7. IVSVS HENNING. BOEHMERVS, *in Introd. ad*
Ius publ. uniuersale, P. spec. Libr. II, cap. 2.

DISSENTIUNT: BARTOLVS, qui, *ad l. conuentionum de*
pactis, n. hostibus priuatis, qui ius imperandi non habent,
fidem seruari, necesse non putat. LIPSIVS, *Libr. VI Po-*
litic. Cap. V: Offer blanda, inquit; imo ambigue promitte.
Quid refert? Facile max irrita facies, quae per sedi-
tionem expresserint. Ego bonum hunc dolam toto officio ad-
mitto. Falle, falle potius, quam caede! BALTH. AYALA,
Antuerpiensis, quondam exercitus regii apud Belgas
supremus Iuridicus, et apud Mechlin. Consiliarius,
de Iure et Officiis bellis, Libr. I, cap. VI, §. 8. (qui liber
primum A. 1581 prodiit,) *ubi docet, conuentiones per ty-*
rannidem aut rebellionem expressas non esse seruandas. GVND-
LINGIVS, *in Iure Naturae, Cap. XII, §. 18.*

PROBLEMA XLL

Ad iustitiam contractuum permutatorio-
rum, siue onerosorum, lege naturali
non necessaria est aequalitas pretii, et rei atque
operae.

*An Ius na-
turae in
contracti-
bus exigat
aequa-
litatem rei
aut operae,
et pretii?*

ΕΚΘΕΣΙΣ.

OBSERV. I. Non nulli Iuris naturae interpretes, (ut
iam taceam legum ciuiliu[m] consultos,) tradidere, eos
contractus onerosos demum esse iustos, in quibus adfit
aequalitas rei ac pretii, ita, ut uterque contrahentium

S 3

tantum-

rantundem nanciscatur, atque, ubi etiam citra culpam contrahentium inaequalitas interuenerit, alteri, qui minus accepit, nascatur ius ad postulandum, ut suppleatur, quod sibi deest, aut ad contractum plane abrumpendum: uti fere loquitur PVFENDORFFVS, *de O. H. et C. Libr. 1, cap. XV, 3 et 4*. Qua autem regula adscita, dici non potest, quot difficultates, ob incertam pretii rationem, uariamque rerum et operarum aestimationem, extiterint in explicando contractu iure. Nos autem existimamus, istam aequalitatem non necessariam esse ad constituendam diiudicandamque contractuum permutatoriorum iustitiam, neque ex inaequalitate rerum, in quam consensum est, ubi nullus malus dolus intercessit, iustam causam existere recedendi a conuentione. Dolum enim illum semper excipimus; qui uero *qualitate facti, non pressi quantitate*, iudicatur. Ceterum, *onerosi*, uel *permutatorii contractus* dicuntur, quando rerum operarumque fiunt permutationes, ita, ut utraque pars contrahentium aliquid praestare debeat. An onus utrinque semper aequale esse debeat, de hoc ipso iam disquirimus? Huc adeo referuntur: *permutatio, emptio uenditio, locatio conductio, societas*, item *contractus innominati: do, ut des; do, ut facias; facio, ut des; facio, ut facias, &c.*

OBSERV. II. Distinguendum uero est inter *leges naturales et civiles*. Naturalis lex, quae in statu libertatis, inter imperantes, liberosque populos, in uniuersum ualeat, non quidem improbat illam aequalitatem, si per pactiorem sancita possit haberi, aut si contrahentes ultro in exempla et aestimationem aliorum compromittant: alias tamen simpliciter et *aprioris* in opinione et consensu ipsorum contrahentium de pretio aestimando acquiescit.

Atque

Atque adeo, secundum hanc legem, uti illustris BOEHMERVS, in *Introduct. ad Ius publ. uniuersale*, pag. 618, differit, *in statu naturali quilibet rerum suarum est arbiter; quilibet pretium rebus operisque suis statuere potest, ut alter non possit conqueri de laesione; cum res per se pretium non habeant, sed ex hominum opinione et affectione consequantur.* Vnde et GVNDLINGIVS, I. N. et G. *Cap. XXIV, §. 4 & 5; Vnusquisque, inquit, NATVRALITER rem suam nummumque comparare pro arbitrio potest. Non est iniustum, maioris rem locare, minoris emere, maioris uendere, ac desiderio suo innocenti ratione, sermone, factis, ac sine dolo, uelificare: quoniam ante conuentionem non est pretium, multo minus iustum pretium; non est merces, multo minus iusta merces. Hinc non datur in hoc statu querela de laesione enormi atque enormissima: dummodo dolus absuerit. &c.* Lege ciuili autem aliquando omnino certa pretia rerum quarundam et operarum definiuntur, atque inde aequalitas in contractibus determinari potest. Nimirum, in *statu ciuili*, cui propriae sunt leges ciuiles, salus et ratio reipublicae non nunquam postulat, ut non tam libera potestas de rebus suis disponendi, quae in statu naturali obtinet, singulis permittatur. Inde nec pretia quarumuis rerum ex cuiusuis arbitrio dependent. Sequenda hic est uoluntas imperantis, qui aliquando, humanitatis, commoditatisque ciuium, causa, certis rebus operisque praescribit pretium, quod hinc dicitur *legitimum*; cuius aequalitas a contrahentibus et obseruari debet, et exigi potest: cum ordinarie nec maius recipiat, nec minus, adeo, ut tunc minima laesio, ac multo magis laesio ultra alterum tantum, attendatur. Vid. GVNDLINGIVS, *Cap. XXV, 2.* Cum quo legitimo pretio quodammodo conuenit *pretium forense*, seu certa notione *uulgare*: quan-

do

do uel prudentia suadet, uel aliquando ipsa lex quaedam ciuili iubet, ut singuli contrahentium se accommodent ad iudicium maioris partis in republica, ut res suas haud facile maioris aestiment, quam uulgo et frequentissime, eodem tempore aestimari solent. Cuius autem pretii ratio, propter *variantes circumstantias*, aliquando dubiis obnoxia, iam habet aliquam latitudinem, neque tam exactam requirit aequalitatem. Imo, occurrunt et in hoc ipso statu ciuili non paucae res operaeque singulares, quarum nec pretium lege stricta definitum, neque forense est, sed *singulare*, et mere *conuentionale*: quum eae res operaeque rarius in foro ac commerciis uersentur, singularesque aestimandi causas habeant, adeoque tunc solum, secundum legem naturalem, mutuo contrahentium arbitrio aestimandae relinquuntur. Tunc igitur tales res et operae tanti sunt, quanti a contrahentibus aestimantur. Iure Romano, demum ex Diocletiani et Maximiani, Imperatorum, sanctione, *L. 2 Cod. de rescind. uenditione*, in contractibus aequalitas fundamenti loco posita esse uidetur, sed ea tam laxa, ut laesio saltem ultra dimidium iniusta, et ad rescindendum contractum idonea habita sit. Quam uero aequalitatem *Cerebrinam* esse, peculiari dissertatione demonstrauit THOMASIVS. Duodecim Tabulae simpliciter a contrahentibus requisierunt, *ut ea praestarentur, quae lingua essent nuncupata*. Atque adeo humanitatem illam ciuilem, qua ob laesionem dimidia parte maiorem pretium restitui debet emtori, ni suppleatur, quod uerae aestimationi deest, ne quidem ante Diocletianum et Maximinianum apud Romanos admissam fuisse, iam PETRVS AERODIVS animaduertit, *Rerum indicatar. Libr. IV, tit. VII, cap. 2. Conf. GROTIVS, de I. B. et P. Libr. II, Cap. XII, § 26.*

OBSERV.

OBSERV. III. Sicuti autem evidens iuris ratio posita est in aequalitate consensus utriusque contrahentium; ita etiam uirtus, maximeque humanitas et liberalitas, coniungi potest cum huiusmodi contractibus: utpote quae uirtus non solum, (quod iam iure stricto iubemur,) sine fraude et insidiis agit, et ea praestat, quae sunt lingua nuncupata, neque, si interrogemur, dissimulat, aut infitiatur, uicia rerum, quae ueneunt: sed etiam ea ultro prodit, et aliquando pretium mercis in gratiam uenditoris liberaliter auget, aut in emtoris gratiam minuit, aut, quod alteri deesse uidetur, prompte ac sponte corrigit, et supplet. Verum, tunc hi contractus non sunt meri iuris, sed et humanitatis ac beneficentiae; quae a contrahentibus ui exigere cogique recte non potest. Sic, cum Graeci illi principes, Diomedes et Glaucus, quos HOMERVS commemorat, *Iliad. VI, u. 236, seqq.* arma inter se permutarent; ex iuris regula recte se habebat illa permutatio, neque se deceptum conqueri poterat Glaucus, cum adesset aequalis consensus permutantium, etiam si aequalitas ualoris et pretii rerum, quae permutabantur, haud appareret: propterea, quod pro Diomedis armis aeneis, iisque nouem bobus ualentibus, Glaucus sciens uolensque dederat arma aurea, eaque centum bobus ualentia: siue hic, (quod Porphyrius ait,) ea ratione magnificentiam et amicitiam suam ostentare gestiit; siue, (quod Plutarchus, aduersus Stoicos scribens, coniicit,) arma aenea Diomedis, uiri fortis, aequae ac fortasse magis sibi in bello utilia, quam aurea, fore putauit. Quamquam etiam sint, qui istam permutationem imprudentiae Glauci tribuant. At luculentius exemplum emtionis cum humanitate coniunctae dedit Q. Scaeuola, qui, cum postulasset, memorante CICERONE, *Libr. III de Offic.*

T

Cap. 15,

Cap. 15, ut sibi fundus, cuius emptor erat, semel indicaretur, idque uenditor ita fecisset, dixit, se pluris aestimare, addiditque centum millia. Recte enim iudicante Cicerone, nemo est, qui hoc boni uiri fuisse neget. Haud secus quoddam amicitiae liberalitatisque certamen interueniebat inter Plinium et Corelliam, contrahentes: quum ille agros minore pretio Corelliae offerret quam publicani aestimassent; Corellia uero plus omnino numerum soluere uellet. Vid. Plinii *Libr. VII, epist. 14.*

OBSERV. III. Equidem GROTIUS, de *I. B. et P. Libr. II, cap. XII, §. 26*, in hac controuersia distinguit inter *Ius Naturae*, et *Ius Gentium*; atque, uti alibi tradiderat, a *Iure Naturae* in contractibus imperari aequalitatem, ita quidem, ut ex inaequalitate ius oriatur minus habenti; sic, loco citato, docet, *iure gentium uoluntario* inaequalitatem, in quam consensum est, ubi nec mendacium intercesserit, nec eius, quod dictum oportuit, reticentia, in actionibus exterioribus pro aequalitate haberi. Sed nobis ea distinctione opus non est. Male enim Grotius ad *Ius Gentium uoluntarium* refert id, quod iam ipsi *Iuri Naturae* est proprium. *Ius autem Gentium*, quod ueram et uniuersalem afferat obligationem, a *Iure Naturae* distinctum, haud dari, iam alio loco demonstrauimus.

PROBATVR SEZIE'

- I. Quia, uti ui dominii naturaliter dominus ius habet de re sua libere disponendi; ita et ius habet eam rem libere aestimandi. Iam autem, qui utitur iure suo, nemini censetur facere iniuriam. Vnde sequitur, ut in statu naturali quarumuis rerum et operarum pretia ex opinione et conuentione contrahentium definiantur, neque inaequalitas alia, si qua adesse

adesse uideatur, contractum reddat iniustum atque irritum. Qua de re egregie philosophatur PUFENDORFIVS, de I. N. et G. Libr. V. Cap. 1, §. 8; qui locus merito conferendus est.

- II. Quia, si naturam pretii spectemus, id ex comparatione rei cum aliis rebus nascitur, et in *relatione* consistit. Ista autem *relatio* non in re ipsa, sed extra rem extat, et a nostra dependet ratiocinatione ac uoluntate, quæ res inter se comparat aestimaturque. Atque adeo, quamuis sint uariæ causæ occasionisque aestimandi pretii; tamen, cum eae non sint uniuersales, neque ab omnibus agnoscantur, aut certe non paribus oculis animisque spectentur; sequitur, ut in uita sociali, ubi pretia rerum non lege quadam sunt descripta, non tam internus quidam, isque aequalis, ualor rerum, quam opinio et consensus aequalis contrahentium, proximum fundamentum aequalitatis in contractu oneroso esse possit, ita quidem, ut quiuis contrahentium id accipiat, quod in praesenti se uelle declarat, ac quod sciens uolensque paciscitur. Quamobrem recte de hac re iudicauit SENECA, Libr. VI de Benef. cap. 15. *Quid interest, inquit, quanti sit, cum de pretio inter ementem et uendentem conueneris?* Atque idem, Epist. LXVI: *Ex opinione, inquit, non ex natura, pretia rerum ponuntur.*
- III. Quia, si ubique iusta aequalitas rerum in contractibus onerosis haberi deberet; tunc demum eo iustiores forent hi contractus, quo accuratior esset aequalitas pretii: e contrario autem, quamuis uulgo tradant, eam aequalitatem non nimis scrupulose aestimandam, aut quasi ad punctum mathematicum

cum redigendam esse; nihilominus sequeretur, ut, quo maior sit inaequalitas, eo maior appareat contractus iniustitia; quo minor inaequalitas, eo minoris quidem, tamen iniustitiae peccatique, adsit ratio. At enimvero, sic magis impedirentur sufflaminarenturque, quam prouherentur commercia, facileque opprimeretur industria hominum; si quidem iniustum foret, neque saluo iure liceret, aliquid lucri ex quadam inaequalitate decerpere. Imo, si ab exacta pretii aequalitate ubique dependeret iustitia contractuum, nunquam facile acquiescere posset conscientia contrahentium; cum indoles negotiorum humanorum, et uariae illae incertaeque aestimandi rationes, haud permittant, ut pretia rerum accurata proportione diiudicentur, atque constituentur. Taceo, si propter inaequalitatem istam demendum sit ei, qui plus habet, addendumque minus habenti, ob incertas eas, quas commemorauimus, pretii rationes, nullum fere contractum fore ualidum firmumque, neque posse non difficultates litesque infinitas in societate humana existere; cum alterutri parti contrahentium non facile defuturae essent rationes occasionesque, unde inaequalitatem pretii arguant. Denique et hic ea expendenda, ac cum his, quae paullo ante exposuimus, coniungenda sunt, quae de ista aequalitate iudicat VASQVIVS, loco mox, excitando: *Si dixeris, inquit, contractus inaequalitatem tolerabilem esse in parua laesione, non in maiori; replicabo, quae differunt tanquam plus et minus, nihil differre specie. Unde, si peccatum est in magno, in paruo quoque erit, non ita magnum; sicque peccatum ex toto non abesse poterit ab*
 nullo

nullo fere hominum commercio: quod quam absurdum ac perniciosum foret, evidentiuss est, quam ut ulla demonstratione indigeat.

III. Quia, quod ex indole contractuum beneficorum et aleam continentium intelligimus, liber consensus, et data fides in pactum inaequale, non minus valere debet, ac si aequalis sit contrahentium conditio. Ergo, licet etiam inaequalitas pretii in contractibus onerosis interuenerit, libere tamen pacifcentibus uolentibusque non fit iniuria, ac manet utrobique obligatio. Ex his igitur omnibus, ut opinamur haud obscure conficitur, aequalitatem pretii ad iustitiam contractuum non esse necessariam, illamque regulam generalem de aequalitate seruanda, ubi non certa rerum pretia definita sunt, esse lubricam, incertam, et offendendae conscientiae obnoxiam.

CONSENTIUNT: FERD. VASQVIVS, *illustrium Controvers.* *Libr. VI, Cap. XLVIII, §. 1 & 2*, ubi contrariam sententiam tam perniciosam uocat, ut plerosque hominum possit ad teterrimas inferorum sedes praecipites dare. THOMASIVS, *in Dissert: de aequitate cerebrima l. 2 Cod. de rescind. uendis.* GVNDLINGIVS, *in Iure Nat. et Gent. Cap. XXIII, §. 5 et 23; et Cap. XXIV, § 6.* GRIBNERVS, *in Principiis Iur. N. et G. Libr. I, Cap. VII, § 6.* FLEISCHERVS, *in Instit. I. N. et G. Libr. II, Cap. XI, §. 9.* KEMMERICHIVS, *in Element. I. N. et G. I. Libr. I, Cap. XV, §. 11, 12.*

DISSENTIUNT: LESSIVS, *de Iustitia et Iure, Libr. II, Cap. 21. Dubit. III, pag. 276.* GROTIUS, *de Iure B. et P. Libr. II, Cap. XII, n. 12.* FVFENDORFIVS, *de I. N. et G. Libr. V, Cap. III, §. 1.* VITRIARIVS, *in Institut. I. N. et G. Libr. II, Cap. XII, § 18, 15.* TESMARIYS, *in Comment. ad Grotium, l. c. sub Lit. C.*

d. Naturae lex, *inquit*, ob quamlibet laesionem rescindit contractum, imperatque simpliciter aequalitatem; ciuilibus uero tunc demum, quando laesio ultra dimidium iusti pretii ascendit. IAEGERVS, in *Observat. ad Grotium de I. B. et P. pag. 341.* VVEIDLERVS, in *Instit. I. N. et G. Cap. VIII, Sect. V, §. 13. et. Sect. VI, §. 71, 72.* VALENT. VELTHEM, in *Introduct. ad Gros. I. B. et P. pag. 960.*

An usurae
repugnent
Juri Nat.

V PROBLEMA XLII. SVRAE non repugnant Iuri Naturae.

ΕΚΘΕΣΙΣ

OBSERV. I. De *usuris et foenore* uetus ac frequens quaestio est. *Vsura uero est accessio, quae creditori datur pro usu fortis.* Superfedemus copiosa expositione, cum huius argumenti pleni sint libri, plena uolumina.

OBSERV. II. Ius Naturae strictum haud quidem determinat quantitatem usurarum, adeo, ut nec *Anatocismum* inter sponte paciscentes reiiciat: aequitatis tamen rationes commonstrant, mordentes omnino esse illas usuras, quae ab egenis nimis rigide extorquentur, aut ultra modum usus commodique extenduntur. Inani autem excusatione usus est Philippus II, Rex Hispaniae, cum Genuensibus pro usu fortis XII *Millionum* nollet soluere usuras promissas, caussatus, has tanquam iure naturae illicitas a se exigi non posse: cum tamen postea et ipsam fortem reddere detrectaret.

PROBATVR ΘΕΣΙΣ

- I. Quia generatim, neque iniustum, neque inhonestum, (imo aliquando prudentiae potius est,) fructum utilitatemque e re sua sine aliorum iniuria capere. Alias eximius proprietatis commerciorumque usus periret.
- II. Quia ei nulla fit iniuria, qui pro rei nostrae usu mercedem quandam, h. e. usuram aequam, quam

quam sciens prudensque pactus erat, soluere deber.

III. Quia in usura potest animaduerti quaedam utilitatum permutatio non iniusta, neque iniqua. Cum enim alter pecunia nostra res suas conseruat, uel auget, adeoque, nobis uolentibus, inseruit utilitati suae; tum nos, pro pecuniae nostrae usu, quo interim careremus, non nihil in compensationem accipimus, ut nec omni utilitate rei nostrae destituamur. Sic adeo suis quisque commodis mutua contrahentium uoluntate consulit, atque alter quidem usum fortis suae, alter usuram, siue precium quoddam illius usus, confert, non improbante recta ratione, quae uult, ut homines, quando et quoad possunt, mutuo aliquid ad commune bonum conferant.

III. Quia usura, si rerum simplicitatem, nec solam iuris ciuilibus subtilitatem, spectemus, instar locationis conductionis est. Vnde et ueteres quidam scriptores iisdem loquendi formulis utuntur. V. g. PLAVTUS, *Mofcellar. III, l.* HORATIUS, *Libr. I. Sermon. Sat. II. u. 9 et 14.* et PERSIUS, *Sat. VI, u. 67.* Sicuti ergo propter usum aedificii locati mercedem; sic et propter usum pecuniae locatae, usuram, tanquam mercedem, nobis a conductore stipulari licet. Quod si uero non liceat ex alterius usu pecuniae nostrae fructum quendam capere; tum neque fas fuerit, ex labore nostro, operaque, aut agro, aut aedibus, ceterisque rebus alii locatis, fructum quendam atque utilitatem admittere. Dum enim pecunia uice omnium rerum, quae in commercium ueniunt, fungi potest; eiusdem pecuniae et aliarum rerum nostrarum morali aestimatione par est ratio.

V. Quia, quamuis sint ueluti gradus quidam officiorum, inpri-

inprimisque laudabile fit, pro nostra aliorumque conditione, ex humanitate ac liberalitate gratis benefacere: attamen nec coniunctioni humanae repugnat, aliis etiam, interueniente quodam quasi redhostimento, mutuoque commodo, subuenire. Neque enim iubemur, semper et omnibus nostra ita elargiri, ut nos nostrique ipsi tandem perire, misereque uiuere, necesse habeamus. Negato autem omni pecuniae fructu lucroque, hoc rerum statu, societati humanae, et ipsis indigentibus, multo plus incommodi, quam commodi, nasceretur.

VI. Quia DEVS, licet lege politica inter Hebraeos, pro conditione illius Reipublicae, prohibuerit usuras; non tamen prohibuit inter Hebraeos et peregrinos. DEVT. XXIII, 19. 20. Iam si usurae per se, et toto suo genere, turpes ac flagitiosae essent, a sanctissimo Numine nullo casu earum exercitium concedi potuisset.

CONSENTIUNT: TOSTANVS, *Comment. in cap. XXV Matthaei, qu. 171.* SALMASIVS, *de usuris et foenore Trapezitico*, CASP. ZIEGLERVS, *in Dissert. de Mohatra contractu, Vitembergae A. 1663, edita*; BALDVINVS, *In Casibus conscient. Cap. III, cas. IV, n. 5*, PVFENDORFIUS, *de I. N. et G. Libr. V, cap. VII, §. 1, 2, 3.* IO. ANDR. VANDER MVELEN, *ict. Ultrai. in Foro conscientiae, P. III, Quaest. V, pag. 512.* MART. SCHOOCKIUS, *in Exercitationibus uariis, n. XXVIII, de usura Trapezitica*; qui auctor multo plures huius argumenti scriptores in utramque partem enumerat. Inprimis uero commendandus est GER. NOODT, celeberr. Ictus Batauus, *de foenore et usuris.*

DISSENTIUNT: CHRYSOSTOMVS, *in Cap. XVII Matthaei, Homil. LVI.* ARISTOTELES, *Libr. I de Republ. cap. X*, AZORIUS, *Institut. moral. Libr. V, cap. 2.* BACHOVIUS, *ad Treutler. Vol. II. Disput. 3, thes. 1, lit. B.* Multo plures Patres ecclesiastici, et Scholastici Doctores, et Iuris Canonici interpretes, maxime *ad Titul. Decretal. Greg. de Usuris.* PRO-

COROLLARIA
DISQUISITIONIBVS ACADEMICIS
PROBLEMATVM
IVRIS NATVRAE ET GENTIVM
 PARTIM A PRAESIDE PARTIM A RESPONDENTIBVS
 SVBIECTA.

COROLLARIA
DISQUISITIONIS II.

- I. Etiam Vasallus feudi illustris habere potest maiestatem.
- II. Principis uxor tutelam filii gerere potest.
- III. Filii in feudis succedere non possunt, qui ex matrimonio ad morganaticam procreati sunt.
- IIII. Ad dominium in rem, quae in nullius adhuc est dominio, per occupationem acquirendum, non necessario requiritur aliorum consensus.
- V. Testamenta etiam ualent Iure naturae.

COROLLARIA
DISQUISITIONIS III.

- I. Diuisio non potest esse modus acquirendi dominii originarius.
- II. Qui occupat rem nullius, animum habendi simul declarat; at, non omnis, qui simpliciter uult rem nullius, et animum habendi solis uerbis scriptisque declarat, occupasse intelligitur.
- III. Potest etiam aliqua usucapio rerum ius constituere, sine demonstratione bonae fidei.
- IIII. Graue furtum committeret, si quis per artem posset

ex alicuius inscii et inuiti hypocausito aërem commodum fraudulenter extrahere.

COROLLARIA
DISQUISITIONI IIII.

- I. Quousque rerum Norimbergenfium memoria extat, Norimberga ex antiquis et fide dignis rerum Germanicarum documentis cognoscitur Ciuitas imperialis, et a nexu municipiali libera.
- II. Ius uitae et necis in liberos ciuium, quod LVDVICVS Bauarus, Imperator, a. d. ccccxx Norimbergensibus concessit, a quibusdam iuris publici et naturalis scriptoribus non satis intellectum, frustraue *verribile atque horribile priuilegium* uocatum, uidetur.
- III. Etfi in statu civili constitui potest, et legibus Romanis sancitum est, ut legitimus dominus, qui suam sibi rem uult uindicare, neque malaë, neque bonae, fidei possessori obligetur ad reddendum pretium pro re sua ab eo possessa; aequitati tamen naturali atque humanitati conuenientius est, ut legitimus dominus bonae fidei possessori interea saltem dimidium pretium, quod hic pro re possessa dederat, reddat, soluatque.
- III. Apud Romanos ueteres Ordinis equestris gradus non afferebat nobilitatem, quae ius imaginura daret familiae.

COROLLARIA
DISQUISITIONIS V.

- I. Ob ingressum transitumque denegatum, Alexander iniuste bellum intulit Tyriis.
- II. Lacones, ab Ilocrate recte dicuntur iure ufucapionis repulisse Perfas, qui Messenam, ultra quatuor saecula a Laconibus possessam, repetebant.

III. Per-

- III. Periurium erat Comitis Fontani, qui, commemorante Priolo, iureiurando se obstrinxerat, se neque equitem, neque peditem, pugnare aduersus Gallos unquam uelle, cum postea *sella gestatoria uetus* id faceret.
- III. Periuri haud fuissent Israelitae, cum iurassent, non duros se in matrimonium filias Beniaminitis, etiamsi nihilominus deinceps his eas simpliciter et ultro in matrimonium dedissent.
- V. Secundum Ius naturae minus ualida erat ratio reuocandi pacti, iureiurando firmati, cum Franciscus I, Rex Galliae, praetenderet, sua promissa Carolo V, Imperatori, Madriti in captiuitate facta, propter metum ab initio fuisse irrita atque nulla.

CROLLARIA DISQUISITIONIS VI.

- I. Non iniustum futurum fuisset bellum, quod Maximilianus I, Rex Romanorum, meditabatur aduersus Carolum VIII, Regem Galliae; cum hic repudio filiae eius, Margaraetae, misso, rapuisset Annam Britannam, eidem Maximiliano rite desponsam.
- II. Gustauus Adolphus, Rex Sueciae, post elapsas inducias, recte non iudicauit necessarium, Polonis bellum per festales indicere, quamquam Poloni id ipsi exprobrarent, commemorante Loccenio, Libr. VIII histor. Suecan. ad A. 1630.
- III. Antiquum, neque improbandum, exemplum *repressiliarum* Homerus refert de Nestore, qui, ob abiegarum ab Elidensibus commissum, alia armenta, tanquam pignora, ab his abegit.
- III. Contra Ius naturae egerunt Romani, qui hostium duces, siue captos, siue deditos, triumphi die occiderunt.

COROLLARIA
DISQUISITIONIS VII.

- I. In praelio, ad Cannas, cum alter Romanorum Consul, Ter. Varro, effugisset; alter, L. Paullus Aemilius, occidi maluisset: dubitat Florus, Lib. II, cap. 6, uter tunc maiore animo fuisset? Nos pro Varrone pronuntiamus.
- II. Peccarunt utique, qui quondam ab hostibus Ecclesiae depoposcerunt potius, quam expectarunt, martyria.
- III. Impia προφάσι excusavit periurium Hippolytus apud Euripidem, ubi dixit: Ἡ γλῶσσ' ὁμώμοχ', ἢ δὲ φρεν' ἀνώμοτος.
i. e. *Iuravi lingua; mentem iniuratam gero.*
- III. Patres familiarum sequegum, pro re nata, idem ius in uitam et bona liberorum, ac clientum feruorumque suorum, ui iuris naturae recte exercere potuerunt, quod hodie exercent imperantes in statu ciuili.
- V. Non nisi fabula est illa narratio, quae de Margaritae Hennebergicae partu ccclxv liberorum diu circumlata fuit.

COROLLARIA
DISQUISITIONIS VIII.

- I. Quicquid uoluntas appetit, est bonum.
- II. Sola *intentio* bona actionem humanam non reddit bonam.
- III. Inter iustas et iniustas actiones haud dantur mediae, siue indifferentes.
- III. Regula, quam nonnulli ad leges interpretandas commendant: *favorabilia esse extendenda; odiosa uero restringenda*: neque certo nititur fundamento, neque in applicatione locum habet.
- V. Omnes contractus sensu Iuris naturae sunt *consensuales*.
- VI. Ad iustitiam contractuum onerosorum, neque necessaria est, neque facile haberi potest, *aequalitas rei ac pretii*:

ac-

atque extra leges ciuiles etiam *exceptio laesionis ultra dimidium* euanelcit.

VII. Non tam traditio ad transferendum dominium requiritur, quam consensus mutuus.

VIII. Priuilegia, imprimis quae cum onere impetrata sunt, saepius habent aliquid pacti; quod utique ius dat acquirantibus. Sed neque omne *gratiosum* mutationi arbitrarie est obnoxium.

VIII. In Annalibus Steronis ad Annum 1213 haec legimus annotata: *Regina Gertruda Vngarorum, mater sanctae Elisabeth, sponso expeditionem contra Ruthenos mouente, a Comite quodam Petro trucidatur, qui et ipse subsequenti nocte in uulsionem sceleris cum aliis ingulatur. Cui Episcopus de Gram misit in Epistola amphibologica: REGINAM OCCIDERE NOLITE TIMERE BONVM EST. SI OMNES CONSENTIUNT EGO NON CONTRADICO.* Quae uerba, quamuis pro diuersa interpunctione duplicem sententiam habeant; culpam tamen episcopi, tanquam causae moralis homicidii, magis augent, quam excusant.

X. Lacedaemonii possessionem malae fidei potius euidentius confessi sunt, quam purgarunt, cum, memorante Diodoro Siculo, Lib. XV, et Plutarcho in Pelopida, damnerent quidem Phoebidam, ducem suum, a quo Cadmea Thebanorum arx contra foedus capta erat, at ipsi arcem nihilominus retinerent.

COROLLARIA DISQUISITIONIS VIII.

1. Exemplum emtionis spei animaduertimus apud Valer. Maximum, Lib. IV, cap. I, exter. n. 7. *Apiscatoribus, inquit, in Milefia regione, uerriculum (i. e. rete,) trahentibus, quidam iactum emerat. Extracta deinde magni ponderis*

inprimisque laudabile fit, pro nostra aliorumque conditione, ex humanitate ac liberalitate gratis benefacere: attamen nec coniunctioni humanae repugnat, aliis etiam, interueniente quodam quasi redhostimento, mutuoque commodo, subuenire. Neque enim iubemur, semper et omnibus nostra ita elargiri, ut nos nostrique ipsi tandem perire, misereque uiuere, necesse habeamus. Negato autem omni pecuniae fructu lucroque, hoc rerum statu, societati humanae, et ipsis indigentibus, multo plus incommodi, quam commodi, nasceretur.

VI. Quia DEVS, licet lege politica inter Hebraeos, pro conditione illius Reipublicae, prohibuerit usuras; non tamen prohibuit inter Hebraeos et peregrinos. DEVT. XXIII, 19. 20. Iam si usurae per se, et toto suo genere, turpes ac flagitiosae essent, a sanctissimo Numine nullo casu earum exercitium concedi potuisset.

CONSENTIUNT: IOSTANVS, *Comment. in cap. XXV Matthaei*, qu. 171. SALMASIVS, *de usuris et foenore Trapezitico*, CASP. ZIEGLERVS, *in Dissert. de Mohatra contractu. Vitembergae A. 1663, edita*; BALDVINVS, *In Casibus conscient. Cap. III, cas. IV, n. 5*, PVFENDORFIUS, *de I. N. et G. Libr. V, cap. VII, §. 1, 2, 3*. IO. ANDR. VANDER MVELEN, *ict. Ultrai. in Foro conscientiae, P. III, Quaest. V, pag. 512*. MART. SCHOOCKIUS, *in Exercitationibus uariis, n. XXVIII. de usura Trapezitica*; qui auctor multo plures huius argumenti scriptores in utramque partem enumerat. Inprimis uero commendandus est GER. NOODT, celeberr. Ictus Batauus, *de foenore et usuris*.

DISSENTIUNT: CHRYSOSTOMVS, *in Cap. XVII Matthaei, Homil. LVI*. ARISTOTELES, *Libr. I de Republ. cap. X*, AZORIVS, *Institut. moral. Libr. V, cap. 2*. BACHOVIUS, *ad Treutler. Vol. II. Disput. 3, thes. 1, lit. B*. Multo plures Patres ecclesiastici, et Scholastici Doctores, et Iuris Canonici interpretes, maxime *ad Titul. Decretal. Greg. de Usuris*. PRO-

COROLLARIA
DISQUISITIONIBVS ACADEMICIS
PROBLEMATVM
IVRIS NATVRAE ET GENTIVM
 PARTIM A PRAESIDE PARTIM A RESPONDENTIBVS
 SVBIECTA.

COROLLARIA
DISQUISITIONIS II.

- I. Etiam Vasallus feudi illustris habere potest maiestatem.
- II. Principis uxor tutelam filii gerere potest.
- III. Filii in feudis succedere non possunt, qui ex matrimonio ad morganaticam procreati sunt.
- III. Ad dominium in rem, quae in nullius adhuc est dominio, per occupationem acquirendum, non necessario requiritur aliorum consensus.
- V. Testamenta etiam ualent iure naturae.

COROLLARIA
DISQUISITIONIS III.

- I. Diuisio non potest esse modus acquirendi dominii originarius.
- II. Qui occupat rem nullius, animum habendi simul declarat; at, non omnis, qui simpliciter uult rem nullius, et animum habendi solis uerbis scriptisque declarat, occupasse intelligitur.
- III. Potest etiam aliqua usucapio rerum ius constituere, sine demonstratione bonae fidei.
- III. Graue furtum committeret, si quis per artem posset

V

ex

ex alicuius inscii et inuiti hypocausto aerem commodum fraudulenter extrahere.

COROLLARIA
DISQUISITIONI IIII.

- I. Quousque ferum Norimbergensium memoria extat, Norimberga ex antiquis et fide dignis rerum Germanicarum documentis cognoscitur Ciuitas imperialis, et a nexu municipiali libera.
- II. Ius uitae et necis in liberos ciuium, quod LVDOVICVS Bauarus, Imperator, a. dno cccxx Norimbergensibus concessit, a quibusdam iuris publici et naturalis scriptoribus non satis intellectum, frustraue *verribile atque horribile priuilegium* uocatum, uidetur.
- III. Exsi in statu ciuili constitui potest, et legibus Romanis sancitum est, ut legitimus dominus, qui suam sibi rem uult uindicare, neque malaé, neque bonae, fidei possessori obligetur ad reddendum pretium pro re sua ab eo possessa; aequitati tamen naturali atque humanitati conuenientius est, ut legitimus dominus bonae fidei possessori interea saltem dimidium pretium, quod hic pro re possessa dederat, reddat, soluatque.
- III. Apud Romanos ueteres Ordinis equestris gradus non afferebat nobilitatem, quae ius imaginum daret familiae.

COROLLARIA
DISQUISITIONIS V.

- I. Ob ingressum transitumque denegatum, Alexander iniuste bellum intulit Tyriis.
- II. Lacones, ab Ilocrate recte dicuntur iure usucapionis repulisse Persas, qui Messenam, ultra quatuor saecula a Laconibus possessam, repetebant.

III. Per-

- III. Periurium erat Comitis Fontani, qui, commemorante Priolo, iureiurando se obstrinxerat, se neque equitem, neque peditem, pugnare aduersus Gallos unquam uelle, cum postea *sella gestatoria uictus* id faceret.
- III. Periuri haud fuissent Israelitae, cum iurassent, non duros se in matrimonium filias Beniaminitis, etiamsi nihilominus deinceps his eas simpliciter et ultro in matrimonium dedissent.
- V. Secundum Ius naturae minus ualida erat ratio reuocandi pacti, iureiurando firmati, cum Franciscus I, Rex Galliae, praetenderet, sua promissa Carolo V, Imperatori, Madriti in captiuitate facta, propter metum ab initio fuisse irrita atque nulla.

CROLLARIA
DISQUISITIONIS VI.

- I. Non iniustum futurum fuisset bellum, quod Maximilianus I, Rex Romanorum, meditabatur aduersus Carolum VIII, Regem Galliae; cum hic repudio filiae eius, Margaretæ, misso, rapuisset Annam Britannam, eidem Maximiliano rite desponsam.
- II. Gustauus Adolphus, Rex Sueciae, post elapsas inducias, recte non iudicauit necessarium, Polonis bellum per fatales indicere, quamquam Poloni id ipsi exprobrarent, commemorante Loccenio, Libr. VIII histor. Suecan. ad A. 1630.
- III. Antiquum, neque improbandum, exemplum *repressiliarum* Homerus refert de Nestore, qui, ob abiegarum ab Elidensibus commissum, alia armenta, tanquam pignora, ab his abegit.
- III. Contra ius naturae egerunt Romani, qui hostium duces, siue captos, siue deditos, triumpho die occiderunt.

COROLLARIA
DISQUISITIONIS VII.

- I. In praelio, ad Cannas, cum alter Romanorum Consul, Ter. Varro, effugisset; alter, L. Paullus Aemilius, occidi maluisset: dubitat Florus, Lib. II, cap. 6, uter tunc maiore animo fuisset? Nos pro Varrone pronuntiamus.
- II. Peccarunt utique, qui quondam ab hostibus Ecclesiae de-
poposcerunt potius, quam expectarunt, martyria.
- III. Impia προφασει excusavit periurium Hippolytus apud Eu-
ripidem, ubi dixit: Ἡ γλῶσσο' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρεν' ἀνώμοτος.
i. e. *Iuravi lingua; mentem iniuratum gero.*
- IIII. Patres familiarum segregum, pro re nata, idem ius in
uitam et bona liberorum, ac clientum seruatorumque suo-
rum, ut iuris naturae recte exercere potuerunt, quod ho-
die exercent imperantes in statu ciuili.
- V. Non nisi fabula est illa narratio, quae de Margaritae Hen-
nebergicae partu ccclxv liberorum diu circumlata fuit.

COROLLARIA
DISQUISITIONIS VIII.

- I. Quicquid uoluntas appetit, est bonum.
- II. Sola *intentio* bona actionem humanam non reddit bonam.
- III. Inter iustas et iniustas actiones haud dantur mediae, si-
ue indifferentes.
- IIII. Regula, quam nonnulli ad leges interpretandas com-
mendant: *favorabilis esse extendenda; odiosa uero restrin-*
genda: neque certo nititur fundamento, neque in ap-
plicatione locum habet.
- V. Omnes contractus sensu Iuris naturae sunt *consensuales*.
- VI. Ad iustitiam contractuum onerosorum, neque necessa-
ria est, neque facile haberi potest, *aequalitas rei ac pretii*:

at-

atque extra leges ciuiles etiam *exceptio laesionis ultra dimidium* euanelcit.

VII. Non tam traditio ad transferendum dominium requiritur, quam consensus mutuus.

VIII. Priuilegia, inprimis quae cum onere impetrata sunt, saepius habent aliquid pacti; quod utique ius dat acquirentibus. Sed neque omne *gratiosum* mutationi arbitrarie est obnoxium.

VIII. In Annalibus Steronis ad Annum 1213 haec legimus annotata: *Regina Gertruda Ungarorum, mater sanctae Elisabethae, sponso expeditionem contra Ruthenos mouente, a Comite quodam Petro trucidatur, qui et ipse subsequenti nocte in ultionem sceleris cum aliis iugulatur. Cui Episcopus de Gran misit in Epistola amphibologica: REGINAM OCCIDERE NOLITE TIMERE BONVM EST. SI OMNES CONSENTIUNT EGO NON CONTRADICO.* Quae uerba, quamuis pro diuersa interpunctione duplicem sententiam habeant; culpam tamen episcopi, tanquam causae moralis homicidii, magis augent, quam excusant.

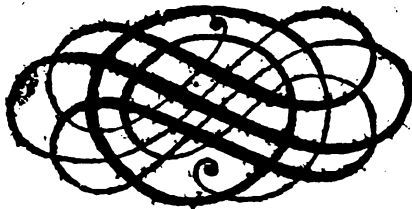
X. Lacedaemonii possessionem malae fidei potius euidentius confessi sunt, quam purgarunt, cum, memorante Diodoro Siculo, Lib. XV, et Plutarcho in Pelopida, damnarent quidem Phoebidam, ducem suum, a quo Cadmea Thebanorum arx contra foedus capta erat, at ipsi arcem nihilominus retinerent.

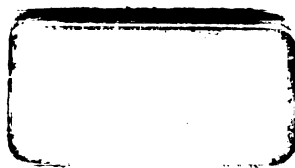
COROLLARIA DISQUISITIONIS VIII.

1. Exemplum emtionis spei animaduertimus apud Valer. Maximum, Lib. IV, cap. I, exter. n. 7. *Apiscatoribus, inquit, in Milefia regione, uerriculum (i. e. rete,) trahentibus, quidam iactum emerat. Extracta deinde magni ponderis*

ris aurea mensa Delphica, orta conuersa est: illis piscium se capturam uendidisse affirmantibus, hoc fortunam tractus se emisse dicente. Qua conditione, propter uoluntatem rei, et magnitudinem pecunie, ad uniuersum eius ciuitatis populum delata, placuit, Apollinem Delphicum consuli: cuiusnam ad iudicari mensa deberet? DEVS respondit, illi esse dandum, qui sapientia omnes praeferat. Quod iudicium uti fraudi sacerdotum Apollinis Delphici, sibi hoc munus inuentum uindicare intendentium, tribuimus; ita expendendum iudicamus: utrum haec aurea mensa in libero mari, an clauso, fuerit reperta? Si in mari clauso, quod certi est domini; ea ipsa mensa naturaliter neque ad piscores, neque ad eum, qui iactum reus emerat, pertinuit. Sin in mari libero; ex aequitatis rationibus utriusque in partem aequalem thesauri uenire, eiusque pretium diuidere inter se, debuissent.

- II. Referente Quintiliano, Libr. V *Instit. orat. cap. X: cum Thebas euertisset Alexander, inuenit tabulas, quibus centum talenta musca Thessalis dedisse Thebanos continebatur. Has, quia erat usus commilitio Thessalorum, donauit his ultra. Postea restituit a Cassandro Thebani reposcunt Thessalos. Nos iudicamus, Thessalos omnino liberatos fuisse obligatione soluendorum €, talentorum.*





10. 41
8. 28

18. 12

21. 40

4. 12

25. 18.
3. 18.
1. 20
8. —
1. 12

104. 18.
19. 12

120. 0

a) 17. 10.
6. 8.

23. 18

a) 8. —